SALKIMSÖĞÜT

• KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT **İSSN:** 3023-8757 **KASIM – ARALIK** 2026 **YIL:** 4 **SAYI:**35

DOSYA
EDEBİYATTA ARAYIŞ

SÖYLEŞİ
NECİP TOSUN

Türk Edebiyatı Bir "Arayış Edebiyatı"dır

AHMET YÜZEROĞLU
ALİ AVGIN
ALİ BÜYÜKÇAPAR
ALİ HAVAN
AYŞE DAĞLIOĞLU
BEDRAN YOLDAŞ
DİLEK EKER ÖZYURT
ECİR DEMİRKIRAN
EMİN GÖNEN
ERTUĞRUL KAYA
FUAD BİLƏSUVARLI
GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT
HALİL İBRAHİM ÜNLÜ
HALÛK TANRIVERDİ (ÂLİMİ)
HANİFİ YILMAZ
HAŞİM KALENDER
HƏMİDƏ EYVƏZİ QƏZƏL
İBRAHİM ŞAŞMA
İHSAN NAZİK
İLKER GÜLBAHAR
KEMAL TİMUR
LÜTFİ BİLİR
MAŞİDE AYDOĞAN DİNÇER
MEHMET AKİF KİREÇCİ
MEHMET GÖZÜKARA
MEHMET OSMANOĞLU
MERYEM YARDIMCI KÜÇÜK
MESUT BİLGİNER
MUSTAFA ALYAZ
MUSTAFA IŞIK
NECİP TOSUN
NURCİHAN KIZMAZ
ÖMER KAYA
ÖZLEM POLAT
RABİA DURMUŞ
RAMAZAN AVCI
RÂNÂ İSLÂM DEĞİRMENCİ
RƏSMİYYƏ SABİR
SADIK YALSIZUÇANLAR
ŞABAN SÖZBİLİCİ
TEZAY TEZCAN AKKURT
TUĞBA TEZCAN AKKURT
VEDAT ALİ KIZILTEPE

HİKÂYE SEÇKİSİ
Ülke Geneli II. MESDER-MADO Hikâye Yarışması
EDİTÖRLER
Prof. Dr. Kemal TİMUR
Prof. Dr. Selim SOMUNCU
Prof. Dr. Sadi GEDİK
Eğitimci Yazar Ramazan AVCI
HİKÂYE SEÇKİSİ
EDİTÖRLER
Prof. Dr. Kemal TİMUR
Prof. Dr. Selim SOMUNCU
Prof. Dr. Sadi GEDİK
Eğitimci Yazar Ramazan AVCI

SALKIMSÖĞÜT

KÜLTÜR-SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 4 SAYI: 35 KASIM - ARALIK 2026

SALKIMSÖĞÜT

KÜLTÜR-SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 4 SAYI: 35 KASIM - ARALIK 2026

İmtiyaz Sahibi
Kahramanmaraş
Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER)

Yayın Yönetmeni
Ali Avgın

Yayın Kurulu
Ali Avgın
Lütfi Bilir
Nimet Tekerek

Danışma Kurulu
Ramazan Avcı
Prof. Dr. Kemal Timur
Mesut Bilginer

Kapak Tasarım
Yaşar Onur Türkön

Medya-Tanıtım
Mustafa ALYAZ

ISSN: 3023-8757

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği
(MESDER)
Tavşantepe Mah. Esentepe Konutları Yanı
Onikişubat / Kahramanmaraş

İletişim
05322818584
www.mesder.org.tr
mesder4646@gmail.com

/ MesderEdebiyat

Dergide yer verilen yazı ve fotoğrafların hukuki sorumluluğu ürün sahibine aittir.

Baskı
Akbaba İletişim Matbaa Basım Yayın Tanıtım Eğitim Danış. ve Anket Hizm.
Şazibey Mah. 2. Sk. Hisar Apt. No: 10/A Onikişubat / Kahramanmaraş
Tel: (0344) 235 40 02 - 0532 517 62 24 akbabailetisim46@hotmail.com

SALKIM SÖĞÜT 35. SAYI TAKDİMİ

Salkım Söğüt olarak her sayımızda insanı, mekânı ve ruhu edebiyatın incelikli aynasında aksettirmeye; kelimelerin izini sürerek tefekkür ufkumuzu genişletmeye gayret ediyoruz. Geçtiğimiz sayıda dosya konusu yaptığımız **"Edebiyatımızda Taşra Estetiği"** ardından, bu defa insanlığın ve edebiyatın en kadim eylemlerinden birine odaklanıyoruz: "**Edebiyatta Arayış"**.

Edebiyat, özü itibarıyla insanın anlamı kavrama arzusu ve bu arzunun doğurduğu bitmeyen bir yolculuktur. Şairin mısrada, yazarın satır arasında, dervişin kelâmda ve hakikat sevdalısının iç âleminde sürdürdüğü bu arayış; hakikatin tecelli ettiği kapıları aralama, güzeli ve iyiyi çoğaltma gayretidir. Biliyoruz ki aramak, henüz bulamamış olmanın eksikliği değil; hakikatin peşine düşmüş olmanın erdemi ve ruhun diri kalma çabasıdır. Nitekim arayan, aradığı cevabın ışığını ve neşesini zaten kendi ruhunda taşıyandır.

35. sayımızın dosya konusunda, edebiyat metinlerinde beliren içsel yolculukları, hakikat ve anlam arayışlarını, varoluşsal tefekkürleri kıymetli kalemlerimizin özgün pencerelerinden sayfalarımıza taşıdık.

Bu sayımızda dosyamızı taçlandıran çok özel bir söyleşi konuğumuz var: Türk öykücülüğünün ve edebiyat eleştirisinin mümtaz isimlerinden **Necip Tosun**. Hem kuramsal metinleriyle öykümüzün imkânlarını genişleten hem de eserlerinde insanın anlam ve varoluş serüvenini incelikle işleyen Sayın **Necip Tosun** ile edebiyattaki "**arayış**" kavramını, metnin mutfağını ve çağdaş edebiyatımızın izleklerini konuştuk.

Diğer yandan, kadim mirası ve sarsılmaz ruhuyla **UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı**'nda Edebiyat Şehri unvanını gururla taşıyan Kahramanmaraş'ımız, 12-20 Eylül 2026 tarihleri arasında gerçekleşen **Türkiye Kültür Yolu Festivali** ile adeta renklere, seslere ve kelimelere büründü. Diğer yanda 16 – 25 Ekim 2026 tarihleri arasında gerçekleşen **11. Uluslararası Kahramanmaraş Kitap Fuarı** ile bu gururumuz daha da taçlandı. Şiirin ve sözün başkentinde tecrübe ettiğimiz bu kültür ve sanat şölenleri, şehrimizin kadim köklerinden aldığı güçle istikbale nasıl emin adımlarla yürüdüğünü bir kez daha gösterdi; edebiyat mahfilimizin bereketine bereket kattı.

Dergimizin bir sonraki sayısının dosya konusu "**Toplumların Yumuşak Gücü Edebiyat**" olarak belirlenmiştir. Bu vesileyle yeni dosya konusunu kıymetli kalemlerimizin ve edebiyat araştırmacılarımızın takdirlerine sunmak isteriz.

Yeni sayımızın iklimini oluşturan, kıymetli yazıları ve ruh okşayan şiirleriyle dergimize imza atan bütün şair ve yazar dostlarımıza; kıymetli birikimiyle söyleşimize derinlik katan saygıdeğer konuğumuz **Necip Tosun**'a ve her sayımızda bu edebiyat yolculuğunda bizleri yalnız bırakmayan siz değerli okurlarımıza şükranlarımızı sunarız.

Arayışımızın hakikate, güzele ve hayra kapı aralaması temennisiyle...

Ali AVGIN
Kahramanmaraş
Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER)
Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK EDEBİYATINDA EDEBÎ ARAYIŞLAR / KEMAL TİMUR / 7
EDEBİYAT NEYİ VE NİÇİN ARAR? / RAMAZAN AVCI / 15
NECİP TOSUN ile "EDEBİYATTA ARAYIŞ" EKSENLİ SÖYLEŞİ / Ali AVGIN / 23
EDEBİYATTA ARAYIŞ / MEHMET GÖZÜKARA / 32
HIZ ÇAĞINDA SABIRSIZLIK VE KÜÇÜLEN ROMANLAR / MESUT BİLGİNER / 34
ARAMAK / İLKER GÜLBAHAR / 43
MARAŞ'IN EDEBİYAT İKLİMİ / İBRAHİM ŞAŞMA / 46
EDEBİYATTA ARAYIŞ İZLEĞİ / DİLEK EKER ÖZYURT / 47
EDEBİYATTA BAŞKALAŞIM / AHMET YÜZEROĞLU / 48
EDEBİYATTA ARAYIŞ VE ETKİLEŞİM / LÜTFİ BİLİR / 52
HEYBEDEKİ SIR / RÂNÂ İSLÂM DEĞİRMENCİ / 54
NAZİRE / MEHMET AKİF KİREÇCİ / 55
KAHRAMANMARAŞLI KALEM DOSTLARIYLA HATIRALARIM / SADIK YALSIZUÇANLAR / 56
BABAM VE NERGİS / NURCİHAN KIZMAZ / 63
HURMAN'LA SÖYLEŞİ / HAŞİM KALENDER / 64
KIZIL NURHAK GÜLÜ / ALİ BÜYÜKÇAPAR / 65
MAZİ GÜNCESİ / MEHMET OSMANOĞLU / 66
BEN BÜLBÜLÜ NÂLÂNIM / HANİFİ YILMAZ / 67
KİMSE AYIPLAMASIN, KEKEMEYİM / MUSTAFA IŞIK / 68
BİLMEDİĞİM BİR YOL / AYŞE DAĞLIOĞLU / 69
ZEYTİN / VEDAT ALİ KIZILTEPE / 70
HAZİN ROMAN / TEZAY TEZCAN AKKURT / 73
SEN ANADOLU'SUN / TUĞBA TEZCAN AKKURT / 74
SEHER VAKTİNİN AYDINLIĞINDA / MERYEM YARDIMCI KÜÇÜK / 75
URMU / HƏMİDƏ EYVƏZİ QƏZƏL / 76
DİJİTAL HATIR / GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT / 77
MÜHÜR VE KOR / ÖMER KAYA / 79
ŞİMDİ NE GÜZELDİR SENİN ORALAR / ÖZLEM POLAT / 80
EDEBİYAT YOLU / ŞABAN SÖZBİLİCİ / 81
AHŞAP MERDİVEN / MAŞİDE AYDOĞAN DİNÇER / 83
DİL SERMAYESİ: KELİMELER / MUSTAFA ALYAZ / 84
BİLET: SONBAHAR / HALİL İBRAHİM ÜNLÜ / 89
SƏN YOXSAN / RƏSMİYYƏ SABİR / 90
YİTİK YÜZLER KAVŞAĞI / BEDRAN YOLDAŞ / 91
ÂŞIK NAMAZOĞLU (TAHSİN YAĞCI) İLE ÂLİMİ-HALÛK TANRIVERDİ ŞİİR SOHBETİ; "GÖZLERİN ÖLDÜRÜR BENİ" / ÂLİMİ - HALÛK TANRIVERDİ / 92
ORKESTRA / ERTUĞRUL KAYA / 93
AY IŞIĞI / RABİA DURMUŞ / 97
CELLATLAR TANIR BENİ / EMİN GÖNEN / 98
YAZMA REÇETE / ALİ HAVAN / 99
DUA / FUAD BİLƏSUVARLI / 100
YARADAN YETER / İHSAN NAZİK / 101
HASBİHÂL / ECİR DEMİRKIRAN / 102
MESDER HABERLERİ / 103

TANZİMAT'TAN GÜNÜMÜZE TÜRK EDEBİYATINDA EDEBÎ ARAYIŞLAR

KEMAL TİMUR*

Giriş Yerine: Değişen Dünyanın Eşiğinde Edebiyat

Türk edebiyatının Tanzimat'tan günümüze uzanan serüveni, yalnızca edebî tü6lerin, sanat anlayışlarının ve estetik tercihlerin değişme tarihi değildir. Bu uzun dönem, aynı zamanda Türk toplumunun değişen dünya karşısında kendisini yeniden tanımlama çabasının edebiyattaki izdüşümüdür. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti'nin siyasî, sosyal ve kültürel yapısında meydana gelen dönüşümler, edebiyatın da geleneksel sınırlarını yeniden düşünmesini zorunlu kılmıştır. Böylece edebiyat, bir taraftan geçmişten devraldığı büyük birikimi muhafaza etmeye çalışırken diğer taraftan Batı karşısında ortaya çıkan yeni kültürel ve estetik şartlara cevap verebilmenin yollarını aramıştır.

Bu bakımdan Tanzimat'tan itibaren Türk edebiyatındaki hemen bütün önemli hareketlerin temelinde bir "arayış" bulunduğu söylenebilir. Bu arayış bazen yeni bir insan tipini ve yeni bir toplum tasavvurunu ortaya koymak, bazen yeni bir sanat ve estetik anlayışı geliştirmek, bazen de kaybedildiği düşünülen bir medeniyet ve anlam dünyasını yeniden kurmak biçiminde tezahür etmiştir.

Tanzimat'la birlikte edebiyatın karşısına çıkan temel meselelerden biri, "gelenek ile yenilik" arasındaki ilişkidir. Ancak bu karşıtlık zaman içerisinde yalnızca eski ile yeni arasındaki bir mücadele olmaktan çıkmış; Doğu ile Batı, millî olan ile evrensel olan, birey ile toplum, akıl ile metafizik, gerçeklik ile hayal, estetik ile fayda gibi daha geniş karşıtlıkların merkezinde yer almıştır. Türk edebiyatındaki edebî arayışları anlamlandırabilmek için bu çok katmanlı dönüşümün dikkate alınması gerekir.

*Prof.Dr. - Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye, kemaltimur@hotmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3116-7087.

1. Tanzimat: Yeni Bir Edebiyatın Arayışı

Tanzimat dönemi, Türk edebiyatında modernleşme istikametindeki ilk büyük kırılmanın yaşandığı dönemdir. Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa ve onların çevresinde şekillenen edebiyat anlayışı, edebiyatı yalnızca estetik bir faaliyet olarak değil, toplumsal ve siyasî dönüşümün araçlarından biri olarak görmüştür.

Şinasi'nin şiir ve nesirde gerçekleştirdiği sadeleşme hareketi, gazetecilik faaliyetleri ve daha Batıcı ve akılcı yaklaşımı, yeni bir edebiyatın zeminini hazırlamıştır. Namık Kemal ise edebiyatı hürriyet, vatan, millet, adalet ve toplum meseleleriyle ilişkilendirerek ona yeni bir işlev yüklemiştir. Böylece edebiyat, divan şiirinin daha çok estetik ve bir nevi bireysel dünyasından çıkarak toplumsal hayatın meselelerine yönelmeye başlamıştır.

Fakat Tanzimat sanatçılarının önünde son derece güç bir mesele bulunmaktadır: Yeni olan nasıl kurulacaktır?

Bu soru, dönemin edebî arayışlarının merkezinde yer alır. Batı'dan roman, tiyatro, makale, eleştiri gibi türler alınırken mevcut edebî miras bütünüyle terk edilmemiştir. Dolayısıyla Tanzimat edebiyatı, eski ile yeninin yan yana ve zaman zaman iç içe bulunduğu bir geçiş edebiyatıdır.

Bu dönemin romanlarında görülen teknik kusurlar, tesadüfler, uzun nasihatler ve anlatıcı müdahaleleri yalnızca estetik eksiklikler olarak değerlendirilmemelidir. Bunlar, yeni bir anlatı biçimini öğrenmeye çalışan bir edebiyatın tabiî tereddütleridir. Türk romancısı, Batılı roman tekniğini öğrenirken aynı zamanda kendi toplumunun gerçekliğini bu yeni biçim içerisinde ifade etmenin yollarını aramıştır.

Bu nedenle Tanzimat aydınının edebî arayışı, sadece "Batılılaşmak"tan ibaret değildir. Daha derinde, değişen insanı ve değişen toplumu anlatabilecek yeni bir edebiyat dili oluşturma çabasıdır.

2. Servet-i Fünûn: Estetik Arayış ve Bireyin Dünyası

Tanzimat'ın daha çok toplumsal ve siyasî sorumluluk taşıyan edebiyat anlayışı, Servet-i Fünûn (1896-1901) döneminde yerini daha belirgin biçimde estetik merkezli bir sanat anlayışına bırakır.

Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf ve diğer Servet-i Fünûn sanatçıları, Batı edebiyatını daha yakından tanıyarak Türk edebiyatının şiir, roman ve nesir anlayışını dönüştürmüşlerdir.

Bu dönemin en önemli arayışlarından biri "sanatın özerkliği"dir. Edebiyat, doğrudan doğruya siyasî ve toplumsal faydanın aracı olmaktan çıkarılarak daha estetik bir değer alanı hâline getirilmek istenir. Tevfik Fikret'in şiirlerinde bireyin iç dünyası, hayal kırıklıkları ve tabiat; Halit Ziya'nın romanlarında ise psikolojik çözümlemeler ve teknik kurgu, bu arayışın önemli göstergeleridir.

Servet-i Fünûn edebiyatı, özellik-

le roman türünde Türk edebiyatının teknik bakımdan önemli bir aşamasını meydana getirir. Halit Ziya ile Mehmet Rauf'un eserleriyle Türk romanı daha sağlam bir kurguya, karakter derinliğine ve psikolojik gerçekliğe ulaşır.

Ancak Servet-i Fünûn'un estetik arayışı, toplumdan bütünüyle kopmuş bir edebiyat anlamına gelmez. Dönemin sanatçıları, içinde yaşadıkları sosyal ve siyasî atmosferin baskısını doğrudan ya da dolaylı biçimde eserlerine taşımışlardır. Dolayısıyla bireyin içine kapanışı bile dönemin toplumsal şartlarına karşı verilmiş bir estetik cevap olarak okunabilir.

3. Fecr-i Âti: Sanatın Bağımsızlığı Arayışı

Fecr-i Âti topluluğu (1909-1912), Servet-i Fünûn'un ardından gelen yeni kuşağın kendisini farklılaştırma çabasını temsil eder. Bunların edebiyat beyanlarındaki "Sanat şahsî ve muhteremdir" anlayışı, edebiyatın bireysel ve estetik karakterini vurgular.

Bu anlayış, edebiyatı herhangi bir siyasî veya toplumsal programın hizmetine sokmak istemeyen bir tavrı ortaya koyar. Bununla birlikte Fecr-i Âti'nin kısa ömürlü oluşu, Türk edebiyatındaki arayışların sürekliliğini ve henüz kesin bir estetik senteze ulaşılmadığını da gösterir.

Bu dönemin en kalıcı ismi Ahmet Haşim'dir. Haşim'in şiir anlayışı, anlamı açıklamaktan çok sezdiren, aklî açıklamadan ziyade duygu ve hayal alanına yaslanan bir şiir estetiği oluşturur. Böylece Türk şiirinde, tam olmasa da bir nevi, sembolist ve empresyonist eğilimler daha belirgin hâle gelir.

Haşim'in şiirindeki kapalılık, yalnızca anlaşılması güç bir dil tercihi değildir. Şair, şiirin doğrudan açıklanabilecek bir düşünce metni değil, okuyucuda yeni çağrışımlar uyandıran bağımsız bir sanat alanı olduğunu savunur. Bu bakımdan Fecr-i Âti, Türk şiirinin anlam, musiki ve imge bakımından yeni imkânlar aradığı bir eşik sayılır.

4. Millî Edebiyat: Köklerine Dönüş Arayışı

XX. yüzyılın başlarında ortaya çıkan Millî Edebiyat hareketi, önceki dönemlerin Batı'ya yönelişine karşı güçlü bir millî kimlik arayışını gündeme getirir.

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem çevresinde şekillenen bu hareket, dilin sadeleşmesi, millî kaynaklara dönülmesi ve halk kültürünün edebiyatın temel kaynaklarından biri hâline getirilmesi üzerinde durur.

Burada önemli olan, Türk edebiyatındaki arayışın yönünün değişmesidir. Tanzimat'tan itibaren büyük ölçüde "Batı'dan ne alınabilir?" sorusu etrafında gelişen arayış, Millî Edebiyat'la birlikte "Biz kimiz ve kendi edebiyatımızı hangi kaynaklardan kurabiliriz?" sorusuna dönüşür.

Bu değişim özellikle dil meselesinde belirginleşir. İstanbul Türkçesinin esas alınması ve konuşma diline yaklaşma çabası, edebiyatın daha geniş bir okuyucu kitlesiyle bağ kurmasını sağladığı söylenebilir.

Ancak Millî Edebiyat'ın millîlik anlayışı da bütünüyle tek boyutlu değildir. Bir taraftan Anadolu'ya, halka, tarihe ve millî kültüre yönelirken diğer taraftan modern bir millet ve devlet tasavvuru geliştirmeye çalışır. Bu sebeple hareket, yalnızca bir dil sadeleşmesi değil, bir nevi, yeni bir kültürel kimlik inşası teşebbüsü özelliği de taşır.

5. Cumhuriyet'in İlk Yılları: Yeni İnsan ve Yeni Hayat Arayışı

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türk edebiyatının önündeki meseleler yeniden değişir. Artık yeni bir devlet ve yeni bir toplum düzeni kurulmaktadır. Edebiyatın da bu yeni hayatı ifade edecek bir kimlik kazanması beklenir.

Bu dönemde, biraz da siyasi gücün telkinleriyle, Anadolu, köy, halk, memleket ve toplum meseleleri edebiyatın önemli konuları hâline gelir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Refik Halit Karay ve daha sonraki yıllarda Sabahattin Ali gibi isimler, farklı estetik anlayışlarla toplumun değişen yapısını edebiyata taşırlar.

Cumhuriyet dönemi romanının temel arayışlarından biri, "yeni insan"ı yeniden tanımlamaktır. Dolayısıyla bu dönemde geleneksel hayatla modernleşen hayat arasındaki gerilim, romanın ana meselelerinden biri haline gelir.

Bu noktada edebiyat, sadece yeni rejimin değerlerini yansıtan bir alan değildir. Aynı zamanda modernleşmenin doğurduğu yabancılaşmayı, kimlik bunalımını ve kültürel kopuşu da sorgular.

6. Beş Hececiler ve Şiirde Millî Ses Arayışı

Cumhuriyet'in ilk döneminde şiirde hece veznine ve millî konulara yönelen Beş Hececiler, kendilerince, şiirin daha geniş kitlelere ulaşması düşüncesini güçlendirmek isterler.

Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy ve Yusuf Ziya Ortaç gibi şairler, heceyi modern Türk şiirinin temel araçlarından biri hâline getirmeye çalışırlar.

Ancak şiirdeki asıl büyük dönüşüm, daha sonra farklı bir yönden gelişecektir.

7. Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar: Gelenek ile Modernlik Arasında Bir Sentez Arayışı

Türk edebiyatındaki edebî arayışların en dikkat çekici boyutlarından biri, geleneğin bütünüyle reddedilmeden modern edebiyat içerisinde yeniden yorumlanmasıdır. Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Hamdi Tanpınar, bu arayışın en güçlü temsilcileri arasında yer alırlar.

Yahya Kemal, klasik Türk şiirinin estetik mirasını modern Türk şiirinin imkânlarıyla buluşturur. Aruzun Türkçede yeniden musikî bir özellik kazanması, tarih ve medeniyet duygusunun şiire taşınması, onun şiir anlayışının temel özelliklerindendir.

Yahya Kemal'in öğrencilerinden sayılan Tanpınar ise bu meseleyi daha geniş bir medeniyet perspektifi içerisinde ele alır. "Ne içindeyim zamanın

ne de büsbütün dışında" ifadesinde somutlaşan zaman problemi, aslında yeniden modern Türk insanının temel varoluş meselesi haline gelir.

Tanpınar'da geçmiş ile bugün birbirinin düşmanı değildir. Asıl mesele, geçmişi bugünde yeniden anlamlandırabilmektir. Bu yönüyle Tanpınar'ın edebiyatı, Türk modernleşmesinin ruhsal ve estetik muhasebesini gerçekleştirir.

8. Garip Hareketi: Şiirin Yeniden Kurulması

1940'lı yıllarda Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın oluşturduğu Garip hareketi, Türk şiirinde köklü bir kırılma meydana getirir.

Garipçiler, şiiri geleneksel vezin, kafiye ve yüksek söyleyişten uzaklaştırarak gündelik hayatın sıradan insanına ve konuşma diline yaklaştırırlar.

Bu hareketin arkasındaki temel soru şudur: "Şiir nedir?"

Garipçiler bu soruya, şiirin sıradan hayatın içerisinde de bulunabileceği cevabını verirler. Böylece şiirin konusu, dili ve estetik hiyerarşisi az da olsa değişir. Belki biraz da postmodernleşir.

Ancak Garip hareketinin en önemli sonucu, yalnızca vezni ve kafiyeyi terk etmesi değildir. Şiirin, belli bir süre içinde, "yüksek" ve "seçkin" bir söyleyiş alanı olduğu düşüncesini sarsmasıdır.

9. İkinci Yeni: Dilin ve Gerçekliğin Sınırlarını Zorlama

Garip'ten sonra 1950'li yıllarda ortaya çıkan İkinci Yeni, Türk şiirindeki edebî arayışları bambaşka bir düzleme taşır.

Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, İlhan Berk ve Sezai Karakoç gibi şairlerin farklı yönleriyle katkıda bulunduğu bu şiir ikliminde, alışılmış anlam ilişkileri kırılır; imge, çağrışım ve dilin kendi iç imkânları öne çıkar.

Böylece İkinci Yeni, gerçekliği doğrudan anlatmak yerine onu dönüştürmeyi tercih eder. Şair için dil artık yalnızca düşüncenin taşıyıcısı değildir; şiirin bizzat kurucu unsurudur.

Bu nedenle İkinci Yeni'yi sadece "kapalı şiir" şeklinde değerlendirmek doğru değildir. Asıl mesele, şiirin gerçekliği yeniden kurabilme gücüdür.

10. Sezai Karakoç ve Diriliş: Medeniyet ve Metafizik Arayış

Türk edebiyatındaki edebî arayışlar içerisinde Sezai Karakoç'un yönelişi ayrı bir yerde değerlendirilmelidir. Karakoç, modern şiirin imkânlarını kullanırken gelenek, İslâm medeniyeti, metafizik ve insanın varoluş problemi üzerinde yoğunlaşır.

Onun şiir ve düşünce dünyasında temel mesele, yalnızca yeni bir şiir biçimi bulmak değildir. Daha derinde, parçalanmış bir medeniyet bilincinin yeniden kurulması vardır.

Karakoç'un "Diriliş" düşüncesi bu nedenle edebî bir programdan daha geniştir. Şiir, onun için insanın kendi hakikatini arama biçimlerinden biridir. Tarih, medeniyet, ölüm, aşk, şehir, insan ve metafizik birbirinden kopuk

konular değil, aynı varoluş bütününün farklı görünümleridir.

Bu yönüyle Karakoç, Türk edebiyatındaki modernleşme tecrübesine karşı "gelenekten kaçış" değil, "geleneği yeniden yorumlayarak geleceğe taşıma" arayışını temsil eder.

11. Toplumcu Gerçekçilik: Hayatın Gerçekliği Arayışı

Cumhuriyet döneminin bir diğer önemli edebî yönelişi toplumcu gerçekçiliktir. Sabahattin Ali, Sadri Ertem, Reşat Enis Aygen ve daha sonraki dönemde Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir gibi yazarlar farklı biçimlerde toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal gerçekliklerine yönelmişlerdir.

Bu anlayışın temelinde, biraz da dış özentinin etkisiyle, edebiyatın hayatla ilişkisini güçlendirme düşüncesi vardır. Köylü, işçi, yoksul, ezilen, taşra insanı ve toplumun görünmeyen kesimleri edebiyatın merkezine taşınır.

Böylece edebiyat, daha önce yeterince temsil edilmediği sanılan hayatların sözcüsü hâline gelir.

Ancak toplumcu gerçekçilik de zamanla kendi estetik sınırlarını sorgulamaya başlamıştır. Çünkü edebiyatın yalnızca bir düşüncenin veya ideolojinin taşıyıcısı olması, sanatın özgünlüğünü zayıflatabilir. Bu tartışma, Türk edebiyatında "sanat mı toplum mu?" sorusunu uzun yıllar gündemde tutmuştur.

12. 1960 Sonrası: Çoğalan Sesler ve Yeni Arayışlar

1960 sonrasında Türk edebiyatında tek bir merkezî estetik anlayıştan söz etmek giderek güçleşir. Siyasal ve toplumsal hareketlilik, şehirleşme, göç, ideolojik çatışmalar ve bireyselleşme, edebiyatın mesele alanını daha da genişletir.

Roman, şiir ve hikâyede farklı estetik anlayışlar aynı anda varlık göstermeye başlar. Bireyin iç dünyası ile toplumun dönüşümü, gelenek ile modernleşme, taşra ile şehir, Doğu ile Batı arasındaki gerilimler farklı biçimlerde yeniden ele alınır.

Bu dönemde edebiyatın önemli arayışlarından biri de "bireyin iç gerçekliği"dir. Modern hayatın hızlanması, şehirleşme ve toplumsal dönüşüm, insanın kendisiyle ilişkisini daha da karmaşık hâle getirir.

13. Postmodern Arayışlar: Gerçekliğin Yeniden Sorgulanması

1980 sonrası Türk edebiyatında postmodern anlatı tekniklerinin etkisi giderek belirginleşir. Roman, kendi kurmaca niteliğinin farkına varmaya başlar. Daha önce Batıda denenen ve kullanılan metinlerarasılık, üstkurmaca, parodi, pastiş ve tarihsel malzemenin yeniden kurgulanması gibi yöntemler kullanılır.

Orhan Pamuk, İhsan Oktay Anar ve Latife Tekin gibi farklı estetik çizgilerde eser veren yazarlar, Türk romanının gerçeklik anlayışını, bir nevi, genişletmişlerdir.

Özellikle tarih ile kurmaca arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesi, edebî arayışların önemli bir boyutudur. Böylece geçmiş artık

yalnızca anlatılacak bir olaylar bütünü değil, yeniden yorumlanabilecek bir metin hâline gelir.

Bu dönemde romancı, okuyucuyu yalnızca "ne oldu?" sorusuyla değil, "gerçek dediğimiz şey nasıl kuruluyor?" sorusuyla da karşı karşıya bırakır.

14. İkibinli Yıllardan Günümüze: Çoğulculuk, Kimlik ve Yeni Medya

21. yüzyıl Türk edebiyatı, önceki dönemlere kıyasla çok daha çoğulcu bir görünüm arz etmektedir. Roman, şiir, hikâye, deneme ve biyografi gibi geleneksel türlerin yanı sıra dijital anlatılar, internet edebiyatı, sosyal medya metinleri ve farklı melez türler edebî üretimin alanını daha da genişletmiştir.

Bugünün edebiyatında kimlik, hafıza, göç, şehir, toplumsal cinsiyet, bireyselleşme, yabancılaşma, travma ve geçmişle hesaplaşma gibi konular öne çıkmaktadır.

Bunun yanında geleneksel anlatı biçimlerine yeniden yöneliş de dikkat çekmektedir. Mitoloji, masal, tasavvuf, halk anlatıları, klasik şiir ve tarihsel hafıza çağdaş edebiyat içerisinde yeni biçimlerde kullanılmaktadır.

Dolayısıyla günümüz edebiyatında da temel arayış sona ermiş değildir. Aksine arayışın alanı daha da genişlemiştir.

15. Tanzimat'tan Günümüze Değişmeyen Temel Soru

Tanzimat'tan günümüze kadar Türk edebiyatındaki bütün büyük değişimleri bir arada düşündüğümüzde, farklı dönemlerde farklı biçimlerde sorulan ortak bir soruyla karşılaşırız:

"Değişen dünyada Türk insanı kendisini nasıl ifade edecektir?"

Tanzimat sanatçısı bu soruya Batı'nın edebî biçimlerini tanıyarak cevap aramıştır. Servet-i Fünûn sanatçısı estetik özerkliği ve bireyin iç dünyasını öne çıkarmıştır. Millî Edebiyat, cevabı millî kimlik ve dilde aramıştır. Cumhuriyet'in ilk dönem sanatçıları yeni toplumun ve yeni insanın edebî portresini oluşturmaya çalışmıştır. Garipçiler şiirin sınırlarını gündelik hayat lehine genişletmiş, İkinci Yeni ise dilin görünmeyen imkânlarını keşfetmiştir. Toplumcu gerçekçiler hayatın sosyal gerçekliğine yönelmiş, postmodern yazarlar gerçekliğin kendisini sorgulamış, çağdaş edebiyat ise bütün bu birikimleri çoğul bir zeminde yeniden değerlendirmeye başlamıştır.

Bu tablo, Türk edebiyatında arayışın hiçbir zaman tek yönlü olmadığını göstermektedir.

Sonuç Yerine: Arayışın Kendisi Olarak Türk Edebiyatı

Tanzimat'tan günümüze Türk edebiyatının tarihi, bir bakıma "kendini arama" tarihidir. Bu arayışın kimi zaman Batı'ya dönerek, kimi zaman tarihe ve geleneğe yönelerek, kimi zaman bireyin ruhuna inerek, kimi zaman toplumun yaralarına eğilerek, kimi zaman da dilin sınırlarını zorlayarak sürdürüldüğü görülür.

Bu sebeple Türk edebiyatındaki edebî arayışları yalnızca "eski-yeni" veya "Doğu-Batı" karşıtlığı üzerinden değerlendirmek yeterli değildir. Çünkü

edebiyatın asıl hareket noktası, bu karşıtlıkların arasında yeni bir sentez oluşturma çabasıdır.

Tanzimat'ın önümüze getirdiği mesele bugün de bütünüyle ortadan kalkmış değildir. Türk edebiyatı hâlâ kendi geçmişiyle, Batı'yla, modernlikle, gelenekle, teknolojiyle ve değişen insan tipiyle hesaplaşmaktadır. Fakat artık bu hesaplaşma tek bir istikamette gerçekleşmemektedir. Bir tarafta geçmişin estetik ve metafizik mirasına dönüş, diğer tarafta çağdaş dünyanın yeni anlatım biçimlerine yöneliş; bir tarafta millî hafızanın korunması, diğer tarafta evrensel insan tecrübesinin kavranması, aynı edebî zeminde varlığını sürdürmektedir.

Bu bakımdan Türk edebiyatının geleceği, geçmişi terk etmekte yahut geçmişe bütünüyle kapanmakta değil; geçmiş ile gelecek arasında sahici bir irtibat kurabilmektedir. Çünkü gelenek, yalnızca korunacak bir miras değil, yeniden yorumlandığında yaşayan bir kaynak hâline gelir. Modernlik ise yalnızca taklit edilecek bir model değil, kendi kültürel kimliğimiz içerisinden sorgulanması gereken bir tecrübedir.

Edebiyatın gerçek yeniliği de burada başlar. Yeni olmak, geçmişi unutmak değildir; geçmişten devralınan mirası yeni bir ruh ve yeni bir dil içerisinde yeniden söyleyebilmektir.

Tanzimat'tan bugüne Türk edebiyatındaki büyük sanatçıların her biri, farklı biçimlerde bu imkânın peşinden gitmiştir. Şinasi'nin akıl ve toplum düşüncesinden Namık Kemal'in hürriyet idealine, Tevfik Fikret'in estetik ve vicdan arayışından Yahya Kemal'in medeniyet bilincine, Tanpınar'ın zaman ve devamlılık fikrinden Garipçilerin gündelik hayatı şiire taşımasına, İkinci Yeni'nin dil devriminden Sezai Karakoç'un metafizik ve medeniyet perspektifine, toplumcu gerçekçilerin hayatı kuşatma çabasından postmodern anlatının gerçekliği yeniden kurmasına kadar uzanan çizgide değişmeyen bir husus vardır:

"Edebiyat, insanın kendisini ve dünyasını yeniden anlamlandırma çabasıdır."

Bu sebeple edebî arayış hiçbir zaman tamamlanmaz. Her yeni kuşak, kendisinden önce kurulmuş cümlelerin arasından kendi sesini bulmaya çalışır. Her dönem, geçmişin mirasıyla geleceğin belirsizliği arasında yeni bir estetik denge kurar. Her gerçek sanatçı, kendisinden önce söylenmiş olanı yalnızca tekrar etmek yerine ona yeni bir bakış, yeni bir ses ve yeni bir anlam kazandırır.

Türk edebiyatının Tanzimat'tan bugüne uzanan uzun yürüyüşü de bu bakımdan tamamlanmış bir yolculuk değil, hâlâ devam eden büyük bir arayıştır. Belki de bu edebiyatın en canlı tarafı, kesin bir sonuca ulaşmış olması değil; daima yeni sorular sorabilme kudretidir.

Çünkü büyük edebiyat, cevabı bulduğu yerde değil, hakikati aramaya devam ettiği yerde yaşar...

EDEBİYAT NEYİ VE NİÇİN ARAR?

RAMAZAN AVCI

İnsanlık tarihi, görünenin arkasındaki hakikati yakalama çabasının, hiç bitmeyen bir yolculuğun hikâyesidir. Bilim ve felsefe bu yolculuğu akılla, deneyle ve formüllerle kat ederken sanat, bilhassa edebiyat, arayışı kalbin, sezginin, hayal gücünün ve ruhun engin denizine taşır. Çıplak gerçek çoğu zaman dayanılmazdır; edebiyat onu biçim, imge ve anlatıyla görünür ve katlanılır kılar. Çünkü insan, ancak anlatıldığında anlaşılır, ancak hikâye edildiğinde varoluşunu anlamlandırabilir.

İnsan, doğduğu günden bu yana bir eksiklik duyar. Bu eksiklik duygusu, onu yollara düşüren; kelimelerin ardında yeni dünyalar kurmaya zorlayan temel motivasyondur. Peki, bu ekosistemin merkezinde yer alan edebiyatçı neyin arayışındadır? Roman, hikâye, şiir, deneme, tiyatro; hepsi bu koca evrende neyi ve niçin arar? Aramak mı, bulmak mı yazarı, şairi, anlatıcıyı daha çok mutlak bir coşkuya ulaştırır?

I. Edebiyat Neyi Arar?

Edebiyat Hakikati Arar

Edebiyat hakikati arar ama bunu tek bir yoldan yapmaz. Şiir, bu arayışın metafizik boyutunu en keskin hatlarıyla gösterir. Roman, hakikati toplumsal ve bireysel düzlemde; karakterlerin iç dünyalarında, çatışmalarında ve dönüşümlerinde arar. Hikâye, hayatın küçük kesitlerinde saklı büyük gerçekleri yakalamaya çalışır. Deneme, düşüncenin kıvrımlarında hakikatin izini sürer. Tiyatro ise insanın insanla, toplumla ve kaderle gerilimini sahnede görünür kılar.

Necip Fazıl Kısakürek, poetikasında bu arayışın metafizik boyutunu ortaya koyar: *"Şiirin, ister O'na inanan ve ister inanmayan elinde, ister bilerek ve ister bilmeyerek, O'nu aramaktan başka vazifesi yoktur."* Onun işaret ettiği bu arındırılmış hakikat, Necip Fazıl'a göre edebiyatın asıl temel noktasıdır. Nitekim mısralarında ifadesini bulan gerçek de budur:

"Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış
Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış."

Bu tespit, Türk şiirinin iki büyük metafizik durağında daha yankılanır. Yunus Emre'nin ilahileri, ilahi aşkı ve varlık birliğini ararken Şeyh Galib'in *Hüsn ü Aşk*'ı, güzellik ile aşkın birbirini arayışında aslında insanın ilahi hakikate duyduğu özlemi anlatır. Her ikisi de şiirin hakikati arayışını, tasavvufun derinliklerinden seslenerek somutlaştırır.

Bu metafizik arayış, modern Türk şiirinde de aynı coşkuyla sürer. Abdurrahim Karakoç,

"Omuzumda sevda yükü
Yollarda Seni aradım.
Beste beste, türkü türkü
Tellerde Seni aradım."

dizeleriyle arayışı bir sevda yükü olarak omuzlar; yollarda, bestelerde, türkülerde, tellerde, ölüde, diride, çiçekte, balda hep o "Sen"i arar. Bu "Sen", Necip Fazıl'ın "O" dediği mutlak hakikatin ta kendisidir. Şair, tabiatı ve sanatı bir arayış aracına dönüştürürken aradığını her yerde arar ama hiçbir yerde tam olarak bulamaz. Çünkü arayışın kendisi, bulmaktan daha derin bir varoluş hâlidir. Şiirin ve genel anlamda sanatın özü, insanın iç dünyasını estetik bir dille dışa vurarak hakikati, güzeli ve insana dair olanı arama gayretidir.

Bu arayış yalnızca şiire mahsus değildir; Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'inde İvan'ın Tanrı'yla hesaplaşması, Tolstoy'un *Anna Kareni-na*'sında bireyin toplumla çatışması, Tanpınar'ın *Huzur*'unda medeniyet ve kimlik arayışı, Kafka'nın *Dava*'sında bürokrasinin labirentinde kaybolan insanın trajedisi, Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam*'ında ise modernleşmenin gürültüsüne karşı iç dünyasında gül yetiştiren adamın sessiz manevi arayışı hep hakikatin farklı yönlerini arar.

Şairin arayışı, sıradan bir merakın çok ötesindedir. O, görünen dünyanın arkasındaki görünmeyen gerçeği arar. Herkesin baktığı ama göremediği detayları yakalamaya, varoluşun gizemini çözmeye çalışır. Faruk Nafiz Çamlıbel, "Şaire Kaside"de bunu dile getirir:

"Eşyayı tanırken hepimiz sâde dışından
Esrarına yol bulduk onun anlatışından."

Gerçekten de biz sıradan insanlar, çevremizdeki eşyayı, nesneleri ve olayları çoğunlukla dış görünüşleriyle tanırız. Bir ağacı görürüz; yapraklarını, gövdesini, rengini fark ederiz. Bir taşı görürüz; sertliğini, şeklini, dokusunu algılarız. Bir insanı görürüz; yüzünü, bakışını, duruşunu sezeriz. Ama bütün bunların iç dünyalarını, gizlerini, esrarlarını göremeyiz. Çünkü sıradan algı yüzeyde kalır. İşte tam bu noktada edebiyatçı devreye girer. Şair, romancı, hikâyeci; hepsi bir yol gösterici, bir kâşif gibidir. Onların anlatışı sayesinde eşyanın, varlığın, insanın esrarına doğru bir arayış yolculuğuna çıkarız. Romancı, sıradan insanın göremediği derinliği görür; kelimeleriyle o derinliğe bir pencere

açar. Bir ağacın sadece ağaç olmadığını, bir taşın sadece taş olmadığını, bir insanın sadece etten kemikten ibaret olmadığını bize fısıldar.

Edebiyat Anlamı Arar

Hayat dağınıktır, tesadüflerle doludur, acıyla kesilir, ölümle noktalanır. İnsan bu kaosun içinde bir düzen, bir iz, bir sebep arar. Anlatı, işte bu dağınıklığa biçim verir. Bir roman, bir şiir, bir hikâye, bir deneme; yaşanmışı anlaşılır kılar, ona bir başlangıç ve son tayin eder. Edebiyat, hayatın anlamsızlığına karşı bir anlam direncidir. Yazar, dünyanın sessizliğine bir cümleyle karşılık verir; şair, kaosun ortasına bir dize bırakır; romancı, karmaşanın içine bir karakter yerleştirir. Bu yüzden edebiyat, bulmakla değil, aramayı sürdürmekle yaşar.

Modern zamanlar, insana hız verir fakat yön vermez. Kalabalıklar arasında yalnız, evinin içinde yabancı, aynanın karşısında ikiye bölünmüş bir insan profili çıkarır karşımıza. Gürültü çoğalır, anlam azalır. Her şey yerli yerindeymiş gibi görünürken insanın içi yerinden edilir. Bir cümle yarım kalır; bir bakış gereğinden fazla uzar; bir susuş, kelimelerden ağır düşer. İşte arayış, tam orada başlar: söylenemeyenin kıyısında.

Edebiyatçılar, çirkinleşen ve her şeyi tüketen dünyada yeniden anlamı ve güzelliği yakalama arayışı içindedir. Yaşamı anlamlı kılma uğraşı, insanın varoluşundan bugüne süren zorlu bir çabadır. Sanat, anlam yüklü bir geleceği kurma arzusunu güçlendirir. İnsanın kişiliğinin gelişimi, yaşamdaki anlam arayışı, bilgi, deneyim ve olgunlaşmayla yoğun bir duygu odağı oluşturur. Anlam arayışı, aynı zamanda mutluluk düşüncesini öne çıkarır. İnsanın yalnızlığını aşma isteği, anlam arama duygusuyla yoğunlaşır. Hikâye de roman da şiir de deneme de hayatı anlamlı kılma arayışından başka nedir ki?

İşte bu "yol bulma" durumu, arayışın ta kendisidir. Edebiyatçı yalnızca kendisi için aramaz; okuru da o arayışın içine çeker. Onun dizeleri, cümleleri, paragrafları birer davettir; "gel, birlikte arayalım" der gibidir. Yazar kelimeleriyle bir kapı aralar; okur o kapıdan geçtiğinde artık kendi arayışına başlar. Çünkü edebiyat, bitmiş bir buluş değil; sürmekte olan bir arayıştır. Her dize bir adım; her imge bir iz; her kelime bir işarettir. Okur, yazarın anlatışıyla eşyanın esrarına yol bulurken aslında kendi içindeki esrarı da keşfetmeye başlar. Çünkü dış dünyada aradığımız her şey, iç dünyamızda yankılanan bir sestir.

Edebiyat Kendini Arar

Edebiyat kendini arar. Yazmak, bir kendini tanıma, itiraf ve yeniden inşa etme eylemidir. Yazar, başkalarının hikâyelerinde aslında kendi parçalarını arar. Kendi çocukluğunu, kendi yaralarını, kendi suskunluklarını başka kahramanlarda görür. Şair, en mahrem duygusunu bile bir başkası-

nın anlayacağı dile çevirirken aslında kendini arar. Romancı, karakterlerine kendi iç dünyasının parçalarını yükler; onların çatışmalarında kendi çatışmalarını, suskunluklarında kendi suskunluklarını anlatır. Hikâyeci, küçük anlarda büyük kırılmaları yakalarken kendi kırılmalarını arar. Denemeci, düşüncenin kıvrımlarında kendi zihninin haritasını çıkarır. Belki de her metin, yazarın kendine yazdığı bir mektuptur ama postacı yanlış adrese götürür ve mektup okura ulaşır.

Yazarın yüreği, bu karanlık dehlizlerde adeta bir madenci feneridir. Bahaettin Karakoç'un *Bıraktım İpin Ucunu adlı şiirinde hissettiğimiz gibi:*

"Yitirdiğim bir şey var, sende arıyorum,
Yüreğim bir madenci feneri, yoluçurum..."

Şair, kelimelerin kısıtlı kalıplarında sıkışıp kalmaz, hissettiği devasa duyguları tam karşılayacak "mutlak dil"in peşindedir. Dilin sınırlarını zorlar; sıradan sözcükleri bir araya getirerek daha önce hiç duyulmamış bir büyü yaratmak ister. Kimi zaman Erdem Bayazıt'ın *Aramak adlı şiirinde olduğu gibi,*

"Ey hep bir kelime arayan kalbim
Sonra arayan tekrar arayan kalbim"

diyerek içindeki sesin coşkusunu yineler, yıllar var ki aradığını bulamamanın o ulvi sızısını taşır. Romancı ise yüzlerce sayfa boyunca bir karakterin peşinden giderken aslında kendi içindeki o karakteri arar**.** Her roman, her hikâye, her şiir; yazarın kendine doğru çıktığı bir yolculuktur. Tanpınar'ın *Huzur*'unda Mümtaz, aşkın ve medeniyetin labirentinde kendi kimliğini arar. Peyami Safa'nın *Yalnızız*'ında Samim, kalabalıklar içinde yalnız kalmış, kendi iç dünyasının labirentinde kaybolmuş bir karakter olarak aslında kendi benliğini arar.

Edebiyat Ötekini, Okuru Arar

Edebiyat ötekini, okuru arar. Çünkü yalnızlığı aşmak ister. Bir başka bilinçte yankılanmak, bir başkasının iç dünyasında karşılık bulmak ister. Yazılan metin, okurda tamamlanır. Yazar okurun zihninde yeniden doğar, şair bir başkasının sessizliğinde kendi sesini duyar, romancı okurun hayal gücünde karakterlerini yeniden canlandırır. Edebiyat, insanın insana uzanan en eski köprüsüdür. Bu yüzden her metin bir davettir, her okuma bir buluşma.

Edebiyat Dili Arar

Edebiyatın aradığı şeylerin başında insan, hakikat, anlam, güzel, öteki ve kendisi gelir. Ama bunların hepsi bir yerde düğümlenir: dil. Yazar ve şair için dil, yalnızca anlatmanın aracı değildir, arayışın bizzat zeminidir. Çünkü insan, dünyaya dilin içinden bakar; sevinci, acıyı, yalnızlığı, ölümü dilde adlandırır. Adlandırılamayan şey, tam olarak yaşanamaz da. Bu yüzden edebiyat dili arar; kelimeyi, sesi, ritmi, imgeyi, çağrışımı ve nihayet sessizliği arar.

Dil, edebiyatın hem malzemesi

hem de sınırıdır. Yazar, elindeki kelimelerle bir dünya kurar ama aynı kelimeler onun ufkunu çizer. Şair, bir sözcüğün anlamıyla yetinmez; onun sesini, tarihini, yan anlamlarını, başka sözcüklerle girdiği gerilimi yoklar. Romancı, cümlelerin ritmiyle bir dünya kurar, diyalogların tonuyla karakterlerin ruhunu inşa eder. Hikâyeci, kelimelerin ekonomisiyle en az sözcükle en çok şeyi anlatmanın peşindedir. Çünkü edebiyat, anlamın yalnızca söylenenle değil söylenmeyenle, boşlukla, duraklamayla, imgeyle kurulduğu bir dildir. Yazar, dilin alışkanlığa dönüşmüş kalıplarını kırmak ister. Gündelik dil bizi dünyaya karşı uyuşturur, edebiyat ise bu uykudan uyandırır. Edebiyat, dili ararken aslında görme biçimimizi yeniden kurar.

Peki, niçin? Çünkü insan dilin içine doğar; kendini ve ötekini dilde tanır. Yazar, susturulmuş olanı konuşturmak, görünmeyeni görünür kılmak, söylenmemiş olanı söylemek ister. Dili arar, çünkü hakikat çıplak ve dağınıktır, onu biçimle, imgeyle, ritimle taşınabilir kılmak gerekir. Dili arar, çünkü kendi iç sesini, başkalarının hikâyelerinde yankılanan ortak bir dile dönüştürmek ister. Dili arar, çünkü okura ulaşmak, bir başka bilinçte karşılık bulmak, yalnızlığını bir başka insanın sessizliğinde aşmak ister.

Edebiyat Güzeli Arar

Edebiyat güzeli arar. Çirkinlik, kaos, şiddet ve çürüme karşısında biçim, ritim, imge ve estetik bir düzen ister. Güzellik, süs değildir; insanın dünyaya karşı bir duruşudur. Bir şiirin sesi, bir romanın kurgusu, bir hikâyenin ritmi, bir denemenin düşünce akışı, hepsi kaosa karşı bir dirençtir. Edebiyat, hayatın kırılganlığını güzellikle onarmaya çalışır.

Şiir, bu arayışta yalnızca anlamı değil, güzeli de arar. Çünkü estetik haz, insanın ruhunu yücelten, onu gündelik hayatın sıradanlığından kurtaran bir deneyimdir. Şair, kelimelerle bir mimar gibi oynar; ses, ritim, imge ve çağrışımlarla bir bütünlük kurar. Aradığı şey, bu bütünlüğün içinde saklı olan o "an"-dır; okurun yüreğinde titreşen, onu bir an için de olsa kendinden geçiren o büyülü an. Belki de bu yüzden şiir hiçbir zaman tam olarak bitmez; her okumada yeniden başlar, her yorumda yeniden anlam kazanır. Çünkü şiirin aradığı şey, sabit bir cevap değil, sürekli yenilenen bir sorudur.

Aynı şey roman ve hikâye için de geçerlidir: Her okuma yeni bir anlam katmanı açar; her yorum karakterlerin yeni yüzlerini gösterir. *Karamazov Kardeşler*'i her okuyuşta yeni bir hakikat keşfederiz; *Huzur*'u her yeniden okuyuşta Tanpınar'ın dünyasına biraz daha derinlemesine dalarız. Stefan Zweig'ın *Herkesin Dostu*'nda ise Anton, ilk bakışta yoksul kılıklı, dilenci sanılan bir adamdır ama her okuyuşta onun karşılıksız iyiliğinde, sessiz dostluğunda ve iç özgürlüğünde yeni bir insanlık dersi keşfederiz.

Hikâye, "herkesin dostu" olmanın aslında hiçbir maddi karşılık beklemeden var olmak anlamına geldiğini her seferinde biraz daha derinden hissettirir.

Bu arayış yalnızca bireysel bir iç yolculuk değildir, edebiyatın kolektif hafızasında da derin izler bırakır. Edebiyatta akımlar, sanat anlayışları, hikâyenin ve şiirin yapısında yapılmak istenen yenilikler bir arayışın sonucudur. Romantizm duyguyu ve hayali, realizm hayatın acımasız gerçeğini, sembolizm görünenin ardındaki gizli anlamı, natüralizm determinizmin gölgesinde insanı, postmodernizm gerçeğin çoğulluğunu ve metnin kendini sorgulayışını aramıştır. Her akım, bir öncekinin cevaplayamadığı soruya yeni bir cevap bulma çabasıdır aslında. Kısacası edebiyat tarihi, birbirini takip eden arayışların, denemelerin, yanılgıların ve keşiflerin tarihidir.

Edebiyat Ölümsüzlüğü, Zamanı Aşmayı Arar

Edebiyat ölümsüzlüğü, zamanı aşmayı arar. Çünkü insan ölümlüdür. Yazı, ölüme karşı bırakılan bir iz, bir dirençtir. Yazar, kâğıda düştüğü her cümleyle biraz daha yaşamak ister; şair, her dizede zamanın dışına çıkmayı dener; romancı, yarattığı karakterlerle kendi faniliğini aşmayı umar. Edebiyat, insanın faniliğine karşı koyduğu en zarif itirazdır.

Dil arayışı, aynı zamanda bir ölümsüzlük arayışıdır. İnsan fanidir; söz ise kâğıtta, hafızada, başka birinin zihninde kalmaya çalışır. Yazar, ölüme karşı bir iz bırakmak için dili arar. Şair, zamanın aşındırdığı kelimeleri yeniden diriltmek, onlara ilk söyleniş tazeliğini vermek ister. Romancı, bir dönemin ruhunu, bir şehrin hafızasını, bir insanın iç dünyasını geleceğe taşımak ister. Bu yüzden edebiyat, dili hem korur hem zorlar; hem geçmişten devralır hem geleceğe doğru genişletir. Tanpınar'ın *Huzur*'u İstanbul'un hafızasını; Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'i Anadolu'nun sesini; Dostoyevski'nin romanları insan ruhunun derinliklerini geleceğe taşır. Her metin, kendi çağının tanığı olarak ölümsüzlüğe adaydır.

II. Niçin Arar?

Edebiyatın niçin aradığı sorusu, aslında insanın niçin aradığı sorusuyla aynı kökten beslenir. İnsan sonlu, yalnız ve anlam arayan bir varlıktır. Anlatmadan ne kendini ne de dünyayı kurabilir. Edebiyat bu yüzden bir sonuç değil, bir süreçtir; bir cevap değil, bir arayıştır. Şairin aradığı belki de şiirin kendisi değil, şiirin imkânıdır; romancının aradığı belki de romanın kendisi değil, anlatının imkânıdır. Ve bu arayış hiç bitmez; çünkü insan, her yeni günde kendini yeniden anlatmak zorundadır.

Edebiyat, insanın kendini ve dünyayı anlamlandırma çabasının estetik bir ifadesidir. İnsan, varoluşunun anlamını, ölümün kaçınılmazlığını, yalnızlığını, sevgisini, korkusunu, umudunu hep bir hikâye içinde an-

lamlandırır. Edebiyat bu hikâyeyi kurar, insana kendi hayatının yazarı olma imkânı sunar. Bu yüzden edebiyat yalnızca bir sanat dalı değil, aynı zamanda bir varoluş biçimidir. Roman, hikâye, şiir, deneme, tiyatro hepsi bu varoluş biçiminin farklı tezahürleridir.

Edebiyat niçin arar? Çünkü insan tamamlanmamış bir varlıktır. Hiçbir cevap onu tam olarak tatmin etmez; hiçbir buluş, arayışın sona ermesi anlamına gelmez. Her yeni roman, her yeni şiir, her yeni hikâye; bir öncekinin bıraktığı yerden başlar ve yeni sorular sorar. Edebiyat, insanın kendine ve dünyaya dair sorularının hiç bitmeyeceğini kabul eder; hatta bu bitmeyişi kutlar. Çünkü arayış biterse edebiyat da biter; insan da biter.

III. Mutluluk Aramakta mıdır Bulmakta mı?

Pek çok sanatçı ve düşünür için bulmak, arayışın bitmesi demektir. Bir eser bittiğinde ve amaca ulaşıldığında, o anlık büyük coşku yerini kısa sürede derin bir boşluğa bırakabilir. Bu yüzden sanatçılar hemen yeni bir arayışa, yeni bir projeye, yeni bir mısraya, yeni bir roman taslağına başlarlar. Dostoyevski, *Suç ve Ceza*'yı bitirdikten sonra hemen *Budala*'ya başlamıştı çünkü bulmak ona yetmemişti. Tanpınar, *Huzur*'u tamamladığında bile zihninde yeni romanların, yeni hikâyelerin kıpırtısı vardı. Çünkü edebiyatçı için asıl mutluluk, varılan menzilde değil; o menzile doğru çıkılan yoldadır.

Ahmet Kutsi Tecer, *Nerdesin adlı şiirinde bu bitmeyen arayışın en saf ve dokunaklı örneklerinden birini sunar. O, bir sesin peşindedir ve üstelik bu sese âşıktır. Belki de şaire umut veren, onu hayatta tutan şey o sesin ta kendisidir:*

"Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: -Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni çağıran bu sesin."

Bu ses bulunduğunda, arayış sona erdiğinde acaba şair için her şey bitecek midir? Şair daima yolda olandır; asıl mutluluk varılan menzilde değil, o menzile doğru atılan her bir adımın, çekilen her bir çilenin içindedir.

Türk şiirinin usta ismi Bahaettin Karakoç, daima yeniliğin ve güzelliğin arayışı içinde son nefesine kadar şiir yolculuğuna devam etmek istediğini vurgular. Kendisiyle *Dolunay dergisinde yaptığım bir mülakatta yönlendirdiğim "Ben üslûbumu ve şiir tarzımı buldum. Artık bu tarzı temsil edeceğim' dediğiniz oldu mu? Yoksa daima bir arayış içerisinde tarifi olmayan mükemmele ulaşmanın özlemini mi yaşıyorsunuz?" sorusuna Karakoç şu cevabı vermişti:*

"Hiç olmadı. 'Artık bu tarzı temsil edeceğim' sözü gereksiz bir dayatma olduğu kadar bir iflas olgusunun da belgesidir. Evet, başından beri bu özlem çizgisinde yürüyorum; mola vermem, yerinde saymam mümkün değildi! Çok gözeli bir kaynak suyu, akarsa ırmak, bir yerde toplanırsa gölet veya göl olur. Göl veya gölet durağandır,

çabuk kirlenir; ama akan su daima hareket halinde olduğu, her zaman kendini yenilediği için kir tutmaz."

Karakoç'un bu benzetmesi, edebiyatçının ruhunu ve edebiyatın doğasını özetler niteliktedir. Akan su gibi olan edebiyatçı, durağanlıktan nefret eder; bulduğu an durursa kuruyacağını bilir. Bu yüzden aramak, bulmaktan her zaman daha dinamik, daha üretken ve edebiyatçıyı daha diri tutan bir eylemdir.

Özdemir Asaf da *Akıl Gözü adlı şiirinde aşkı, sevgiyi ve hayatı tam da bu eksende, bir varoluş süreci olarak ele alır. Sevgi onda çoğu zaman bir eksiklik, bir kayıp, yarımlık durumudur. Ancak bu yarımlık bir kusur değil, tam aksine arayışın ve sevmenin kendisidir:*

> *"Seni bulmaktan önce aramak isterim.*
> *Seni sevmekten önce anlamak isterim.*
> *Seni bir yaşam boyu bitirmek değil de,*
> *Sana hep, hep yeniden başlamak isterim."*

Asaf'ın mısralarında dile gelen bu arzu, edebiyatçının hayata ve edebiyata bakışının özetidir. Bir şeyi "bitirmek", yani bulup tüketmek istemez yazar; çünkü biten şeyin heyecanı da biter. O, hep yeniden başlamak, hep yeniden aramak ister. Romancı için de aynıdır: Bir romanı bitirdiğinde aslında yeni bir romanın ilk cümlesini kurmuş olur. Hikâyeci için de: Bir hikâyeyi tamamladığında zihninde yeni bir hikâyenin kıvılcımı çoktan yanmıştır. Denemeci için de: Bir denemeyi noktaladığında yeni bir düşüncenin peşine düşmüştür bile.

Bu noktada şunu da eklemek gerekir: Edebiyatta her yeni akım, her yeni biçim denemesi, aslında bir "bulma" iddiasına karşı bir "yeniden arama" çağrısıdır. Her yenilik, bir öncekinin durağanlaştığı noktada başlar. Çünkü sanat, "ben buldum, artık buradayım" diyenin değil, "hâlâ arıyorum, hâlâ yoldayım" diyenin alanıdır. Bu yüzden edebiyat tarihi, arayışın hiç bitmediği, her neslin kendi sesini, kendi biçimini, kendi imgesini aradığı sonsuz bir yolculuktur.

Kapanmayan Kapı

Edebiyatın büyüsü, kelimelerden öte, bu sürekli arayışın ve keşfin ta kendisidir. Bu yüzden edebiyatı sadece okumak değil, onu yaşamak ve onunla birlikte bu arayışı sürdürmek gerekir. Şair, bulduğu an duran değil, aradığı sürece var olan bir derviş gibidir; romancı, son cümleyi yazdığında bile yeni bir hikâyenin peşine düşen bir yolcudur; hikâyeci, en kısa metinde en derin hakikati arayan bir kâşiftir. Dünyanın bütün karmaşasına, gürültüsüne ve yabancılaşmasına karşı kelimelerden bir sığınak kuran edebiyatçı, bize şunu fısıldar: Hayatın anlamı bir defineyi topraktan çıkarmakta değil, o defineyi ararken çıktığımız içsel yolculukta saklıdır.

NECİP TOSUN* İLE "EDEBİYATTA ARAYIŞ" EKSENLİ SÖYLEŞİ

"Türk Edebiyatı Bir Arayış Edebiyatıdır"

Söyleşi: ALİ AVGIN

- Necip Bey, öncelikle söyleşi davetimize bizi kırmayıp olumlu cevap verdiğiniz için teşekkür ederiz. Siz modern Türk öykücülüğünün hem mutfağında yer alan hem de kuramsal tarafta eleştirmen ve incelemeci kimliğiyle bu türe yön veren önemli isimlerden birisiniz.

Dergimizin dosya konusu olan "edebiyatta aramak" eylemiyle ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyoruz. Genel anlamda sanat, özel anlamda ise roman-hikâye türünde aramak eylemi neyi ifade etmektedir?

- Geleneksel edebiyatımızın en güçlü temalarından biri "arayış"tır. Bunu da yol ve yolculuk metaforlarıyla gerçekleştirir. Dolayısıyla bu bir keşif yolculuğudur. Bu yolculukta olgunlaşma, kemale ermeyle arınma gerçekleşir. En-

* Necip Tosun - 1960 yılında Kırıkkale'de doğdu. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini bitirdi. Çağdaş Türk edebiyatında öykülerinin yanı sıra öykü ve roman üzerine kaleme aldığı kuramsal ve inceleme kitaplarıyla tanındı. *Modern Öykü Kuramı, Öykü Terimleri Sözlüğü, Doğu'nun Hikâye Kuramı, Dünya Öykücülüğünün Serüveni* ve *Dünya Romanının Serüveni* bu eserlerinden bazılarıdır. Yirmi bir kitaba ulaşan edebî birikimiyle Necip Tosun, başta Necip Fazıl Hikâye Ödülü ve Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü olmak üzere pek çok ödüle layık görüldü.

gel ve imtihanlar aşama aşama geçilir. Sonuç, tüm arzuların bir bir yenilmesidir. Dünya tüm teklifleriyle birlikte yok olur. Fenadan bekaya geçilir, hamlıktan pişmişliğe ulaşılır.

Ferîdüddîn Attâr, *Mantıku't-Tayr*'da sembolik bir yaklaşımla hakikat arayıcılarının yolculuğunu anlatır. Yol ve yolculuk hikâyesi etrafında oluşan, İslam dünyasında ve Batı dünyasında yüzyıllardır sevilerek okunan ve pek çok kitaba, anlayışa, akıma kaynaklık eden eser, bir "arayış" kitabıdır. Hikâyelerin ortak yanlarından biri, kahramanların mutlaka gurbete çıkmalarıdır. İnsanların hüner ve marifetlerini kemale erdirmeleri için cihanı görmeleri gerekir. Zira gurbet ve yolculukta çok şey görülür, çok tecrübe ve marifet tahsil edilir.

Mesnevilerin büyük bölümünde yolculuk ve arayış teması işlenir. Kahraman bir suretin peşine düşer ama yol boyunca pek çok macera yaşar. Hikâye bu maceralarla ilerler. Bu yolculukta olağanüstü olaylar, cinler, periler devreye girer. Bu tür mesnevilerde hikâye, kahramanın yolculuğunda oluşur. Mesnevilerde kahramanın hem aşk yolculuğu hem de ruhun yolculuğu anlatılır. Bu yolculuk bir anlamda bireyin kendini test etme, tecrübe kazanma ve dünyayı tanıma yolculuğudur. Yolculuğun temel gerekçesi ise aşk, bazen de fetih, yeni insanlar tanıma arzusu ve İslam'ı yayma amacı olur. Bu yolculuk bir anlamda kahramanın kendini bulma, kahramanlığını, yüceliğini sergileme serüvenidir.

Şeyh Galib de *Hüsn ü Aşk*'ta benzeri mesneviler gibi bir ruh yolculuğu-

nu, tasavvuftaki seyr ü sülûkü anlatır. Ama öyle bir biçim ve söyleyiş kullanır ki bu aşkı hem uhrevi hem de dünyevi olmak üzere iki türlü anlamak mümkündür.

Filibeli Ahmet Hilmi, *A'mâk-ı Hayâl*'de bir "arayış" ve bunalım teması üzerinde yürür. Mevcut bilgilerin, teknolojik gelişmelerin ve felsefi argümanların insanın varoluş sorularına cevap veremediği Raci'nin yaşadıklarıyla aktarılırken bütün bunlar dram ve çatışma temelleri üzerine kurgulanır. *A'mâk-ı Hayâl*, kalbinde endişe ve şüphe olan bilgi arayıcısı Raci'nin dünyayı, âlemleri dolaşarak varlık, âlem, ruh, ölüm, hayat gibi varoluşsal kavramları anlama, ruhunu huzura kavuşturacak bilgiye ulaşma çabalarını anlatır.

Filibeli Ahmet Hilmi'nin yapmak istediği, Raci'yi düşüncenin önemli durakları arasında gezdirerek ortaya bir insanlık dramı çıkarmaktır. Bu fantastik hikâyeler aynı zamanda insanlığın düşünce serüvenidir. Buda, Zerdüşt, Brahma, Aristo, Eflâtun, Pisagor düşünceleri etrafında yapılan tartış-

malar bir anlamda Müslüman aydınların arayışlarını sembolize eder. Sonuçta Batılı felsefi düşüncelerle yetişmiş Raci'ye bütün bu teklifler yeterli gelmez. Raci, gördüğü hayallerle mutlak hakikate ulaşır ve insan-ı kâmil olma yolunun vahdet-i vücûd çerçevesinde gerçekleşebileceğini tespit eder.

Batı edebiyatında da "arayış" teması baskın bir temadır. Cervantes Saavedra'nın kaleme aldığı *Don Kişot* hiç şüphesiz bir arayış kitabıdır. Don Kişot aslında bir Altın Çağ aramak için yola düşer. Herman Melville, *Moby Dick*'te bir gemiye bütün insanlık tarihini, serüvenleri, kitapları, inançları yerleştirip insanlık macerasının özetini çıkarırken tayfalara, kaptanlara, insan ilişkilerine bakarak bir dünyanın varoluşunu ve yok oluşunu özetler. Serüven arayıcıları, intikam peşinde koşanlar, büyücüler, zıpkıncılar *Pequod* adlı bir gemide bir araya gelirler.

Karadaki insanın mutsuzluğu, iyilik-kötülük çatışması, insanın doğaya hükmetme arzusu, metafizik dünyanın bugüne etkisi, arzunun gemlenemezliği, melek ve şeytan çatışması, av-avcı tekliği, Tanrı'yla bütünleşme arzusu, gerçek ve metafizik dünya ilişkisi gibi pek çok göndermesi ve çağrışım alanı olan roman, giderek bir "arayış" romanına dönüşür.

Goethe, *Genç Werther'in Acıları*'nda gençlerin toplumsal yapılar ve kabuller karşısındaki uyumsuzluğunu, kimlik oluşum sürecindeki krizlerini, toplumsallaşma sürecindeki savrulmalarını, kısaca kimlik "arayış"ını ve varoluşsal bunalımlarını anlatır. Olgunlaşma romanının en önemli örneklerinden olan *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*'nda ise genç bireyin çevreyi, dünyayı adım adım tanıyarak sonunda bu "arayış"ını, gelişimini bütünlüğe kavuşturması, tamamlaması işlenir. Genç birey toplumsal yapıyı, kendi yeteneklerini tanıyarak dünya görüşünü oluşturur ve bunun üzerinden geleceğini planlar.

Tolstoy ve Dostoyevski'nin birbirine zıt düşüncelerine, bitmek bilmez rekabetlerine ve düşmanlıklarına, edebiyata farklı bakışlarına rağmen aynı oranda değer görmeleri, hatta aynı insanlar tarafından okunmaları üzerinde düşünülmesi gereken konulardandır. Yaşadıkları dönemde Tolstoy, Dostoyevski'nin; Dostoyevski de Tolstoy'un niye okunduğunu, insanların onlara niye ilgi gösterdiğini bir türlü anlayamaz. İkisi de Tanrı'yı aramış, bu arayışı eserlerinin odak noktası yapmışlardır. Bugün her ikisinin de aynı beğeni ve tutkuyla okunmasının arkasındaki pek çok neden arasında öne çıkacak olan, muhtemelen Tanrı düşüncesini tartışıyor olmalarıdır.

Edebî eserlerdeki "arayış" merkezli yol ve yolculuk temaları, bazen kendi anlamlarında bazen de bir metafor olarak, başta klasik metinler olmak üzere dünya edebiyatının sıklık-

la başvurduğu konulardandır. Bu tür anlatılar klasik bir gezi rehberi değil; edebî okumalar, tarihsel göndermeler ve hikâyeler içeren eserlerdir. Romanlarda yol ve yolculuk temaları, felsefi yanları ağır basan bir üslupla işlenir. Yol, yolcu, rüya, keşif, gerçek temaları derin imalarla, göndermelerle anlatılırken bu kavramların açılımlarına bakılır. İster düşsel ister fiziksel olsun, bu yolculukta, bu "arayış"ta insanın kendisini bulması, keşfetmesi hedeflenir. Bu yolculuk hiç şüphesiz bir bilginin, hikmetin, tecrübenin keşfidir. Sonuçta olgunlaşma, kemale erme ve arınma gerçekleşir. İnsan eğitilir, gerçekliğe, hakikate ulaşılır.

"Arayış" yazarı denildiğinde ilk anılması gereken yazarlardan biri Nikos Kazancakis'tir. Eserleriyle hayatı ayrılmaz bir bütünlük içinde olan Nikos Kazancakis hep "arayış" içerisinde olmuş, kendi inanacağı bir metafizik dünya, bir din yaratmaya çalışmış, bir Tanrı aramıştır. Kendi deyimiyle doğru ve tutarlı bir yürüyüşle Tanrı'nın peşinden gitmiştir. Hayata, ölüme yeni bir anlam, insanların avuntu bulabilecekleri bir düşünce evreni aramıştır. İnsanlık, evren, Tanrı, adalet, özgürlük kavramlarını çağdaş gereklilikler ve geçmişin büyük düşünce akımlarıyla birlikte ele alarak özgün bir yorum peşinde olmuştur.

Nikos Kazancakis'in *El Greco'ya Mektuplar* adlı romanı, büyük bir düşünce ve tutunacak hakikat "arayışı"nın kurmaca ve gerçeklikle iç içe anlatımından oluşur. Nietzsche, Bergson, İsa, Lenin, Buddha düşünce duraklarından bazılarıdır. Roman, anlatıcının bir anlamda ruh yolculuğunun, arayışının, uğradığı durakların,yenilgilerinvegalibiyetlerin hikâyesidir. Araştırmacılar bu kitabın Kazancakis'in otobiyografisi olduğu konusunda hemfikirdir. Roman, ressam El Greco'ya yazılmış bir dilekçe, bir mektup olarak kurgulanır. Anlatıcı roman boyunca "dede" dediği El Greco'nun izini sürecek, romanın sonunda da onun yaşadığı yere gelip hikâyesini bitirecektir.

Nikos Kazancakis, *Kardeş Kavgası*'nda tüm edebiyat serüveninde peşinde olduğu "arayış" temasını sürdürür. *Zorba* daha çok hayatı, özgürlüğü yücelten; ideolojileri, inançları, mücadeleleri küçülten; ruha karşı teni savunan çağdaş düşüncenin bir manifestosu gibidir. Roman bir "arayış"ı yansıtır. Dünyayı birlik ve bütünlük içinde kavrayacak, yorumlayacak bir düşünceye ulaşmak için insanlar kitaplara, hayatlara bakar.

Türk öykücülüğünde de "arayış" teması yaygın olarak yer alır. Rasim Özdenören, Murathan Mungan, Cemal Şakar, Özcan Karabulut, Cemil Kavukçu bu yazarlardan bazılarıdır. Rasim Özdenören'in öykülerinin merkezinde Tanrı'dan uzaklaşmanın neden olduğu dramlar, çatışmalar yer alır. İç hesaplaşma öykülerde temel vurgudur. Öykülerde de her şey bir sorudur, cevap değildir. Kahramanlar hep Araf'tadır. Sorular ise aynıdır: Ben neredeyim, burası neresi? Nereden geldim, nereye gidiyorum, gidilecek bir yer var mı? Bu "arayış" içerisinde etrafı, çevreyi anlamlandırmaya çalışırlar. Aslında her yolu denemeye

hazırdırlar. Temel vurguları suç, aşk, günah, başkaldırı olur. Kahramanları içten içe yanan, kabaran, ikilik taşıyan, yaralı, çelişkili insanlardır. Günah ve sevap, kusur ve erdem arasında gidip gelirler. Bu ikilik içinde yanıp tutuşurlar. İnsanların meseleleri kendileriyledir. Suç, günah kavramları etrafında dönen kahramanlar bir yandan da arzu ve isteklerinin önüne geçemezler.

Dünyanın tüm coğrafyalarında yayımlanan romanlar, öyküler; insanı, hayatı, burada bulunuş nedenimizi, "arayışlar"ımızı, özlemlerimizi, sevinç ve acılarımızı anlatmayı sürdürürken insanlara ayna olur, kendileriyle yüzleşme zemini yaratır.

- Prof. Dr. Sadık K. Tural'ın yüz elli yılı aşkın edebî birikimimizi "Arayışlar Devri Türk Edebiyatı" olarak adlandırması göz önüne alındığında, Türk edebiyatı bu uzun süreçte tam olarak neyi aramış ve bu arayışın sonunda nasıl bir edebî kimlik kazanmıştır?

- Gerçekten de Türk edebiyatını "arayış edebiyatı" olarak nitelemek mümkündür. Türk edebiyatı öncelikle Batılılaşma karşısında bir konum belirlemeye çalıştı ve ağırlıklı olarak Batı etkisinde bir edebiyat, yerleşik bir anlayışa dönüştü.

Son yüz elli yılda ülkemizde yaşanan siyasal, kültürel, sosyal değişim ve dönüşümler romanımıza da yansımıştır. 1890'lardan Cumhuriyet'in ilanına kadar Doğu-Batı çatışması, yenilik, alafrangalık işlenirken 1923'ten itibaren Cumhuriyet ideolojisi doğrultusunda eserler verildi. 1950'de Demokrat Parti iktidarıyla birlikte özgürlük, halk hareketleri, köy ve köylünün sorunları; 1960'larda işçi sorunları; 1970'lerde ideolojik sınıf savaşları; 1980'lerde bireysellik, yalnızlaşma, cinsellik; 1990'larda postmodern konular; 2000'lerden sonra fantastik, yazılan romanların konuları oldu. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş, tek parti iktidarı, Demokrat Parti iktidarı, 27 Mayıs Darbesi, 12 Mart Muhtırası, 1980 Darbesi'nin izleri sürülerek bile romanımızın ne anlattığı ortaya konulabilir. Batılılaşma sancısı, Kurtuluş Savaşı, Anadolu yüceltmesi, modernleşme, işçi sömürüsü, köy romanları, kent yalnızlığı, cezaevi romanları, kadının özgürlük arayışı, köyden kente göç, ideolojik çatışmalar, darbeler başlıkları altında da roman serüvenimiz incelenebilir.

Özellikle son iki yüz yıllık zaman diliminde, üzerinde yaşadığımız coğrafyada derin, sarsıcı değişim ve dönüşümlere şahit olundu. Gerek teknolojik gelişmeler gerekse ortaya konan toplumsal, siyasal, kültürel projeler sonucu ülke insanı, belki doğal süreçte uzun bir döneme sığacak değişimi/dönüşümü çok kısa bir zaman diliminde yaşamak/görmek durumunda kaldı. Doğrusu doğal süreç "kısaltılınca" ve doğallıktan çıkılınca ortaya sağlıksız, trajik, yaralayıcı sonuçların çıkması kaçınılmazdı ve öyle de oldu. O vakit sindirilememiş dayatmaların marazi hâlleri her alanda tezahür etti. Bu çarpık değişimden herkes payına düşeni aldı: Birey, toplum, kurumlar, zihniyet... İlerleme, gelişme, modernleşme, makineleşme, çağdaşlık, adı ne olursa olsun, bu süreç beraberinde pek çok çelişkiyi/

çatışmayı da doğurdu.

İşte o çok bildik deyimle "çağın tanığı" olan sanatçının bu yaşananlardan etkilenmesi kadar doğal bir şey olamazdı. Ülkemizde pek çok sanatçı eserlerinde bu değişimi yansıttı. Ortaya kalıcı ve nitelikli eserlerin yanında ucuz, ideolojik saplantılarla yüklü ürünler de çıktı. Ama kalıcı eserlerin ortak noktası, sanat eserinin gerektirdiği nitelikleri bünyesinde barındırmaları ve sanatçı sezgisiyle oluşturulmuş olmalarıydı. Diğerleri ise güncelin sabun köpüğünde yitip gittiler.

Pek çok yazar değişim/dönüşüm sorunsalını gündeme getirerek romanlarını oluşturdu. Türk toplumunun bu yüz yıl içinde yaşadığı siyasal, toplumsal, teknolojik serüvenin derin izlerini eserlerde görürüz. Onlar, tıpkı bir toplumbilimci gibi (pek çok eserin gündeme getirdiği sorunlar bilimsel/sosyolojik gerçeklerle bire bir örtüşür), ülkede yaşanan değişimi ve bu değişimin toplumsal, bireysel düzlemdeki etkisini irdelediler.

Cumhuriyet devrimini idealize eden romanlar, köy romanları, tarihi odağa alan romanlar, kadın-aşk konulu romanlar, toplumcu gerçekçi romanlar, postmodern romanlar, bilinç akışı romanları, darbe romanları, devrimci mücadeleyi öne çıkaran romanlar, fantastik romanlar...

- Edebiyat Atlası eserinizdeki "İnsanlığın iyi, güzel, doğru arayışı, dahası hakikate ulaşma arzusu bitmeyeceğine göre edebiyatın ateşi de hiçbir zaman sönmeyecektir" tespitinizden yola çıkarsak; insanın kemale erme arayışında hikâye türü nasıl bir imkân ve yol gösterici olarak karşımıza çıkar?

- Gerçekten de insanlığın iyi, güzel, doğru arayışı, dahası hakikate ulaşma arzusu bitmeyeceğine göre edebiyatın ateşi de hiçbir zaman sönmeyecektir. Sonuçta süfli duygular değil, aşkın, yüce duygular, yani edebiyat kazanacaktır. Şaire, öykücüye, romancıya düşen görev, yaptığı işin hakkını verebilmek; okura düşen de edebiyata sahip çıkmaktır.

Yazmak her zaman insanın adalet, merhamet, dostluk arayışının bir yansımasıdır. Yazarlar ülkeyi baştan başa güzellikle, merhametle ve adaletle düzelteceklerini düşünürler. Dostluktan, umuttan, rüyadan, dayanışma ve dirençten söz ederler. Bunun içinde siyasal amaç da dinî inanç da vardır. Bu görüşlerini, bu düşüncelerini, bu duygularını yaygınlaştırmak, örneklemek için yazarlar. Bir iktidar kurmak, bir karakter yaratmak, bir düşünceyi savunmak için yazarız. Yazmak bir şeyden rahatsız olmak demektir. Bir şeyi düzeltme, bir şeye itiraz etme amacımızın bir yansımasıdır. Gündelik hayatta müdahale edemediğimiz

haksızlıklara isyanımızı yansıtır. Kırılmışlığımızı, itirazımızı... Bu anlamda oldukça iyi bir rehabilitasyon yöntemidir.

Acılarımızı dindirmek, yaralarımızı sarmak için yazarız. Çünkü yazmak dar ve sıkıntılı günlerde alınan nefestir; karanlıklara ışık, paylaşma ve sevgi arayışıdır. Çürümenin karşısında yenilenme, atılan çığlıktır. Edebiyatçı konjonktürel dalgalanmalardan etkilenmez. Adalet, hakikat arayışı temel ilkesidir. Bu nedenle edebiyat her zaman insanlığın büyük tecrübesini, birikimini yansıtır. Büyük insanlık bu birikimle büyür, gelişir ve olgunlaşır.

- "Edebiyatta arayış, varılacak bir liman mıdır yoksa sonsuz bir seyir hali mi? Bir yazarın 'Aradığımı buldum ve peşinde olduğum hikâyeyi yazdım' dediği an, üslubun kemale ermesi midir yoksa arayış ateşinin sönmesi mi? Siz kendi öykü serüveninizde o 'nihai hikâye'ye ulaştığınızı hissettiniz mi?"

- Edebiyatçı, yaratma sürecinde bir mükemmeliyet arayışındadır ancak bu mükemmeliyete ulaşmak neredeyse imkânsızdır. Sanatın doğası gereği her yaratım süreci eksik kalmaya mahkûmdur çünkü sanatçı her zaman daha fazlasını arar, her zaman daha derin bir anlam veya ifade peşindedir. Eser tamamlanmış gibi görünse bile sanatçı için her zaman eksik bir şey vardır, her zaman daha derin ya da daha iyi bir ifade şekli mümkündür. Bu tatminsizlik, sanatın sürekli bir evrim ve gelişim içinde olmasını sağlar. Sanatçı, bu sonsuz yolculukta belki de hiç varamayacağı bir hedefin peşinde

koşarak yaratmaya devam eder. Öyle ki bir romandaki kahramanları yeni bir romanda, öyküde yeniden ele alır, yaşatır. Çünkü hikâye bitmez.

Bir yazar yazdıklarından asla tatmin olmaz, hep bir eksiklik, tamamlanmamışlık hisseder. Yazmak bir yolculuktur ve yazar asla son sözü söyleyemez. "Oldum." diyen yazar bitmiştir. Ben kendi serüvenimde anlatacak daha çok hikâyem olduğunu düşünüyorum. Tam da Proust'un dediği gibi: "Sanat uzun, hayat kısadır."

- Yazarlık serüveninizi bütünsel olarak düşündüğünüzde; ilk öykünüzden bugüne "Necip Tosun'un edebiyatta aradığı o temel soru veya duygu" değişti mi, yoksa katmanlaşarak devam mı ediyor?

- Elbette insan bu uzun yazı serüveninde değişiyor, dönüşüyor, kendini geliştiriyor, yeni bakış açıları ve anlayışlar ediniyor. Her kitabın bir kaderi var ve her kitap kendi atmosferinde, duyarlığında oluşuyor. *Küller ve Uçurumlar* çok daha şiirsel ve yoğun bir kitaptı. Yakıcı, sert ve sarsıcı bir biçimsel anlayışa sahipti. Tam bir "arayış" kitabıydı. *Otuzüçüncü Peron* dingin, hayatın derinliklerini kavramaya, yansıtmaya çalışan bir kitaptı. Durumun,

meselenin de amaçlandığı bir kitaptı. "Arayış" içindeki yazarlar kısmen belli doğrulara ulaşmıştı. *Ansızın Hayat* ise bir olgunluğu ve hayat karşısında kazanılan birikimi yansıtmayı amaçlıyordu. Bu farklılık da doğal olarak anlatıma, dile yansıdı. *Emanet Hikâyeler* her şeye bir "hikâye" olarak bakan ve durmaksızın hikâyeler devşirip kurgulamaya çalışan bir anlatıcı etrafında oluştu. Yazı, hayatla yüzleşmenin bir aracı yapıldı. İnsanın asıl anlatıcısını bulmadan hikâyesinin de bir anlamı olamayacağı gerçeğine vurgu yapıldı. Hikâyeler akışkanlık, şiirsellik ve yoğunlukla öyküleşti. *Gidilmemiş Yerlerin Türküsü*'nde ise müzik odağından hayatla, geçmişle yüzleşmenin hikâyeleri bir araya getirildi.

- Selim İleri'nin "okuyarak yetişen yazar" ve "yaşayarak yetişen yazar" ayrımından yola çıkarsak; sizin öykülerinizdeki o yoğun içsel arayış, hayattan devşirilen somut tecrübelerin mi yoksa metinlerle kurulan derin bağların mı bir sonucudur? Kendi yazarlık serüveninizde hakikati ararken kütüphanelerin ve okumaların izi, doğrudan hayatın içindeki arayışla nasıl kesişir?

- Edebî yaratının oluşumunu ve doğasını anlayabilmek için yazarların aktardıklarına baktığımızda, her eserin doğuş gerekçesinin farklı olduğunu görürüz. Kimi kitaplardan, kimi hayattan, kimi rüyalardan beslenir. Ama tümü, bir dikkatin, dil bilincinin ve edebiyat yaklaşımının sonucu olarak hayatiyet kazanır. Yazar, nereden beslenirse beslensin, onu yazdığı türün gerekleriyle biçimlendirir. Kuşkusuz bütün yazınsal yaratıların kaynağı insandır, hayattır, muhayyiledir.

Bu nedenle yazarın en önemli kaynaklarının gözlem, deneyim, okuma ve hayal gücü olduğunu söylemek mümkün. Ne var ki yazar bütün bunları birbirine karıştırarak yeni bir bileşime ulaşır. Edebiyatta en önemli husus, bakmayı ve dolayısıyla görmeyi öğrenmektir. İnsan, gündelik hayatında insanları gözler, onlarla birlikte yaşar, ilişkide bulunur ve tespitler yapar. Ancak çevresine kendi dikkati, hayat görüşü ve birikimi penceresinden bakar.

Bir yazarın eserindeki kaynaklardan en başta geleni kuşkusuz yaşamsal tanıklıklarıdır. Her yazar bir şekilde kendinden de yola çıkar. Yazarlar biraz da kendilerini anlamak ve anlatmak için yazarlar. Bu anlamda hiçbir eser yazardan bağımsız olarak var olamaz. Çeşit çeşit, renk renk yazar, eserde kendine, düşüncelerine yer verir. Zaten istese de kendini eserden soyutlayamaz. Eser, yazara rağmen başka bir şey olamaz. Yazar, neyi ve kimi anlatırsa anlatsın, eser bir şekilde yazarı yansıtır. Ağırlıklı olarak çocukluğuna eğilir, daha sonra hayal kırıklıklarına, öfkelerine... Aslında yapmak istediği, hayatın gizini ortaya çıkarmak, hayatla ve kendiyle yüzleşmektir.

Benim öykülerim de bu çerçeveden farklı değil. Yaşadıklarımdan, gözlemlerimden, duyumlarımdan, okuduklarımdan yola çıkarak öykülerimi oluştururum.

- Öykülerinizde karakterlerin "arayış"ı genellikle sessiz, içe dönük ve nesneler ya da mekânlar üzerinden derinleşen bir nitelik taşıyor. Sizce mo-

dern insanın aradığı şey kaybettiği bir merkez mi, yoksa hiç var olmamış bir hakikat mi?

- Benim öykülerimde genellikle kendi varoluşsal problemlerini aşmak, hayatla "yüzleşmek" isteyen, "arayış" içindeki insanlar var. Bu kahramanların tümü hayata ilişkin soruları olan insanlar. Bu yüzden saygıdeğer insanlar. Burada içe dönük, iç benin gerçeklikten kopuk, hayattan kopuk hastalıklı bunalımları anlatılmaz. Kuşkusuz yangın her zaman en tepede oluyor, ahaliye en son ulaşıyor. "İçe dönüklük" mevzusu benim öykülerimde böyle dışlaşıyor.

Ama asıl amaç, modern öykünün "ayna" fonksiyonu. Modern toplumun üyelerine, içinde bulundukları ortama tüm gerçekliğiyle ayna tutmaya çalışıyorum. Çünkü öykünün çağımızdaki en önemli fonksiyonlarından birinin "ayna" fonksiyonu olduğunu düşünüyorum. Günümüzde pek çok karabasanı (kaotik ortam, otomatikleşme, fıtrattan uzaklaşma, metafizik evrenden kopuş, insani olanın yitirilişi, medyatik çarpılma vb.) yaşayan modern insanın asıl acınası yanı, onun bu hâlini gösterecek bir imkândan, ortamdan ve araçtan yoksun olmasıdır.

Modernizm, kurduğu yaşam biçimiyle günümüz insanına düşünmesi, kendine yönelmesi için ne zaman ne de imkân tanımaktadır. Böylece modern insan, kendi iç zenginliğinin ve yeryüzündeki konumunun bilincinden uzak, mekanik bir varlık olarak herhangi bir eşya gibi süfli bir hayatiyeti sürdürmekte. Onu bu konumundan uzaklaştıracak ve bu konuda ona ipuçları verecek olan şey ise hiç kuşkusuz bir "çarpılma" ve "keşif" hâli olacaktır. Bunun etkili olabilmesi için de çarpılma anının hiç beklemediği bir anda ve mekânda olması gerekir. İşte bu kontra etkiyi öykü, küçük bir dinlenme anında, bir yolculuk süresinde yapabilir. Böylece insan, bu üç beş sayfanın sonunda kendine, evrendeki konumuna bakabilir ve yanlışlarıyla, doğrularıyla yüzleşme imkânı bulabilir.

Bu nedenle benim öykülerim hayatla, doğrularla, adalet anlayışıyla, ölümle yüzleşmeyi anlatır. Kesin bir iç döküştür ama bu, bir sızlanma değil, hakikatin peşinde bir "arayış"tır. Bir yüzleşme hikâyesi olduğu için iç monolog, baskın bir anlatım biçimi olarak öne çıkar. Bu anlatıcı, iç konuşmaları, hatıraları âdeta dışarı verir; kendi kendine konuşmaları, görüntülerden yansıyan imgeleri kayda geçirir. Bu yüzden anlatıcı kişi çağrışıma yaslanmıştır ve denetimsiz bir şekilde duygularıyla baş başadır. Bir ruh hâli kaydı, grafiğidir.

- Dergimiz okurlarının müstefid olacağı bu güzel söyleşi için çok teşekkür ederiz.

- Ben de çok önem verdiğim "arayış" teması hakkında konuşma imkânı verdiği için *Salkım Söğüt* dergisine çok teşekkür eder, dergimizin uzun ömürlü olmasını dilerim.

EDEBİYATTA ARAYIŞ

MEHMET GÖZÜKARA

Arayış, insanın evrenle tanıştığı ilk günden itibaren hayatın en önemli işlevlerinden biri olarak karşısına çıkmış ve o günden beri her hareket, oluş ve eylemin var olma evresini belirlemiştir. Daha iyi, daha güzel, daha faydalı olma adına gerçekleşen her şeyin temelinde insanın bu bitmez tükenmez arayış arzusu vardır. Bu arzu, insanı tarih boyunca sürekli gelişen-değişen, daha ileriye gitme hevesiyle dolduran bir motivasyon aracı olagelmiştir.

İnsan çocukluk devresinden başlayarak sahip olduğu merak duygusunu arayış çabasıyla neticeye ulaştırabileceğini fark ettiği an önünde bitmez tükenmez bir alan açılmış, hayatın işleyişinde yer alan her konu bu alanın ilgisine dâhil olmuştur. İnsan-toplum, insan-çevre, insan ve kâinat ilişkisinin gelişmesi, anlam ve derinlik kazanması her zaman bir arayışın neticesinde olmuştur. Gelişimi adına sürdürdüğü bu arayış insanı daha mükemmele ve sürekli bir gelişmeye doğru yönlendirerek hayatı kendi adına kolaylaştırmak, güzelleştirmek, ortaya koyduğu eserlerde estetik kaygısı gütmek gibi bir anlama, hedefe sahip kılmıştır.

Ekonomide, siyasette, sanayide, eğitimde ve geleceğe ilişkin endişelerinde bu arayış insanı sanatta da yeni arayışlara sürüklemiştir doğal olarak. Bu arayışın maddi yaşam anlamında zorunlu olmasının dışında, insanın iç dünyasına yansıyan bir yönü de bulunmaktadır. İnsanın anlam dünyasını genişletip geliştiren de arayışın bu yönüdür.

Bu yazımızda insanın arayış çabasının içerisinde yer alan özel bir konunun; şiir, hikâye, roman vs. gibi söz söyleme çabasının üzerinde durmaya çalışacağız. Edebiyat nedir ne değildir, ne için ve ne adına yapılır tartışmalarına girmeden kendi sözümüzü söylemeye çalışalım.

Bakalım edebiyatın kendi ruh dünyamızdaki karşılığı ne imiş?

Edebiyat, insanın içindeki karanlığa bir kandil yakma çabasıdır. Kör karanlığa kurşun sıkmaktansa kuyudaki Yusuf'u kurtarma çabasıdır. Kendimizi, duygularımızı, sesimizi ifadeye dönüştürme adına kopartılan bir çığlık gibidir belki de! Şair, yazar ve söz ustası çağların gürültüsü içinde kaybolan hakikatin sesini arar. Bazen bir dağ başında yankılanan türküde, bazen eski bir kitabın sararmış yaprağında, bazen de bir annenin susuşunda bulur o sesi.

İnsan, söze sığındığı günden beri aramaktadır: Kendini, geçmişini, yurdunu, aşkını, adaletini ve ebediyeti... Her mısra, bu büyük arayışın yola bırakılmış bir işaretidir. Her hikâye, unutulmamak için yakılmış bir ateş; her şiir, gönlün göğe gönderdiği bir niyazdır.

Dede Korkut'un kopuzundan yükselen seda da bu arayışın sesidir; Yunus'un dilindeki sevda da... Fuzûlî'nin çöller aşan aşkı, Karacaoğlan'ın dağlara emanet ettiği gurbeti, Dadaloğlu'nun yiğitçe haykırışı, aynı büyük ırmağın farklı çağlayanlarıdır. Doğu'nun ve Batı'nın ürettiği her metin bu dünyaya ilişkin, insana ilişkin söylenebilecek her söz bu büyük akışın sesidir. Söz; kimi zaman bir milletin hafızası, kimi zaman mazlumun sığınağı, kimi zaman da aşkın en ince tercümanı olmuştur.

Edebiyatın yolu kolay değildir. Bu yol, alkıştan önce yalnızlığı; şöhretten önce sabrı; söylenenden önce susmayı öğretir. Kaleme sarılan kişi, yalnızca kelimeleri değil, o kelimelerle kendi ruhunu da yoğurur. Her cümlede biraz eksilir, her dizede yeniden çoğalır. Çünkü gerçek sanatçı, sözü süslemek için değil; insanı anlamak, yarayı göstermek ve yarına umut bırakmak için yazar. Yazar çünkü derdi vardır, davası vardır, sevdası vardır. Yazar çünkü insan diye bir meselesi vardır...

Arayış bazen bir kelimede düğümlenir. Şair, günlerce bir sözcüğün kapısında bekler; çünkü bilir ki yerini bulan tek kelime, bir ömrün yükünü taşıyabilir. Bir "gurbet", bin ayrılığı; bir "vatan", bin hatırayı; bir "sevda", bütün çağları içinde saklayabilir. Kelimenin hakkını vermek, insanın kendi vicdanına karşı borcudur. Kelime, kelamın çekirdeği, kelam insanın anlam kazanmasıdır.

Bugün de edebiyat, hızın ve gürültünün ortasında ağırbaşlı bir nehir gibi akmaktadır. Ekranların ışığında gözleri yorulan insan, yine bir mısrada dinlenmekte; kalabalıklar içinde yalnızlaşan gönüller, yine bir hikâyede kendine rastlamaktadır. Çünkü teknoloji değişse de insanın derdi değişmez: Sevmek, anlaşılmak, hatırlanmak ve anlam bulmak...

Edebiyatta arayış, aslında insanın kendi hakikatini arayışıdır. Yol uzundur; bazen taşlı, bazen sisli, bazen de yıldızlarla aydınlıktır. Fakat sözün yolcusu geri dönmez. O, her çağda yeniden sorar: "İnsan nedir? Aşk nedir? Adalet nerede? Hayatın sırrı hangi kelimede gizlidir?"

Ve her büyük eser, bu sorulara verilmiş kesin bir cevap değil; insanlığın önüne bırakılmış cesur bir sorudur. Edebiyatın kudreti de buradadır: Bitmeyen arayışı diri tutmak, susanlara dil olmak, kaybolanlara yön göstermek ve insanın içindeki iyiliği yeniden uyandırmak.

Söz var oldukca arayış sürecek; arayış sürdükçe edebiyat, zamanın yıkamadığı en sağlam köprü olarak insanı insana, geçmişi geleceğe, gönlü hakikate bağlamaya devam edecektir.

Edebiyatın gerçek anlamının karşılık bulamadığı toplumlar maddi yükselmeyi gerçekleştirseler bile bir yönleri hep eksik kalacaktır. İnsanın öz değerinden habersiz bir toplum değersizleşmek gibi gerçek bir sorunla yüzleşmek zorunda kalır.

Söze hakikatin sesini yükleyebilmek dileğiyle...

HIZ ÇAĞINDA SABIRSIZLIK VE KÜÇÜLEN ROMANLAR

MESUT BİLGİNER

İnsanlık tarihi boyunca edebiyat, zamanı genişletmenin ve derinleştirmenin bir yolu olmuştur. İnsanın dikkatini dağıtan bu kadar objenin etrafta olmadığı zamanlarda iyi romancılar uzun uzun yazar ve iyi okuyucular da uzun uzun yazılmış romanları okurdu.

19. yüzyıl, insanlık tarihinin en büyük kırılmalarına sahne olurken roman sanatı da sadece birer hikâye anlatısı olmaktan çıkıp toplumların, şehirlerin ve insan ruhunun röntgenini çeken devasa bir laboratuvara dönüşmüştür. Sanayi Devrimi'nin yarattığı sınıfsal uçurumlar, şehirleşmenin getirdiği yabancılaşma ve bireyin kendi iç dünyasındaki varoluşsal sancılar, dönemin yazarlarını yeni bir gerçekçilik arayışına itmiştir.

Geniş Zamanların Romanları

Sanayileşme süreciyle birlikte Avrupa'da feodal yapının yerini ortaya çıkan aristokrasi-burjuvazi-sermaye sınıfı alırken, aristokratlar yüzünden zaten topraksız olan köylüler ve alt sınıflar fabrika işçisi oldu ve böylece sömürünün şekli değişti. Charles Dickens, romanlarında dönemin İngiltere'sindeki sömürü düzenini, işçileri karın tokluğuna ve ölümüne çalıştırmanın toplumsal bozulmayı nasıl tetiklediğini anlatır. Bu romanlardaki tasvirlerinde söz konusu toplumsal adaletsizlikleri göstermeye ve mekânlara canlılık katarak atmosferi anlatmaya odaklanır. Onun romanlarındaki ezilmiş kahramanları anlatan tasvirleri, okuyanı sarsacak kadar gerçekçidir. Dickens'ın romanları ortalama 500 ila 800 sayfa uzunluğundadır.

Honoré de Balzac'ın romanları genellikle okuyucunun sabrını sınayan ve bazen 25-30 sayfa süren mekân tasvirleriyle başlar. En önemli eserlerinden *İnsanlık Komedyası*'nda betimlemeyi bir sosyolojik ve psikolojik analiz aracı olarak kullanır. Onun felsefesine göre bir insanın ya-

şadığı ev, odasındaki mobilyalar veya giydiği kıyafetler, o insanın geçmişini, karakterini ve sosyal sınıfını ele verir. *Goriot Baba*'daki pansiyonun rutubetli kokusundan sandalyelerin yıpranmışlığına kadar her detay, orada yaşayanların sefaletini ve çürümüşlüğünü anlatır. Balzac'ın eserleri arasında 20 sayfalık kısa öyküler de var, 700 sayfayı bulan devasa nehir romanlar da var.

Dickens, biz okuyucuları İngiltere'nin o soğuk ve rutubetli mekânlarında üşütür; havada uçuşan toz zerreciklerini ve kasvetli odaya pencereden sızan ışıkta dans eden gölgeleri hissettirir. Balzac ise biz okuyucuları bir odaya sokup eşyaların fiyatını ve o insanın neden o koltukta oturduğunu delilleriyle ve mantıklı bir şekilde açıklar.

Batı Avrupa'daki bu sosyolojik ve nesnel gerçekçilik, Rus edebiyatında yerini insanın iç dünyasındaki devasa fırtınalara ve varoluşsal arayışlara bırakır. Bu geleneğin en radikal temsilcisi olan Fyodor Dostoyevski için mekân, yalnızca insan ruhunun sıkışmışlığını gösteren bir aynadır. Bin sayfalık bir romanda kahramanların sayfalarca süren psikolojik ve felsefi tasvirlerle anlatılması ve karakterlerin kendi iç dünyalarındaki uzun monologları ve tartışmaları Dostoyevski romanlarının karakteristiğidir. Dostoyevski, bir odadaki eşyalardan ziyade o odada oturan insanın deliliğin eşiğindeki ruh hâlini anlatır. Örneğin, 700 sayfalık bir roman olan *Suç ve Ceza*'da Raskolnikov'un küçük odasındaki bunalımları, kâbusları ve sayıklamaları sayfalarca sürer. 1000 sayfalık *Karamazov Kardeşler*'deki İvan Karamazov'un Hz. İsa ve din üzerine yaptığı felsefi değerlendirmeler ve görüşler adeta tek başına bir kitap olabilecek uzunluktadır. Dostoyevski'nin 200 sayfalık eserleri olsa da bahsi geçen önemli romanları 400 ila 1000 sayfalık eserlerdir.

Lev Tolstoy, dünya edebiyat tarihinin en büyük ve en etkili romancılarından biridir. Tolstoy, edebiyat dünyasında sadece dönemin Rus toplumunu kusursuz bir gerçekçilikle kaleme alan bir hikâye anlatıcısı değil, aynı zamanda hayatın anlamını arayan bir filozof ve insan ruhunu en ince ayrıntısına kadar görebilen bir psikolog gibidir. Onun romanlarını benzersiz kılan en önemli iki unsur, gerçekçi tasvir etme gücü ve eserlerinin içine ilmek ilmek işlediği derin felsefesidir. Tolstoy'un Napolyon dönemindeki Rus-Fransız savaşlarını ve bu savaşın gölgesindeki beş asil ailenin ve tüm Rus toplumunun hayatını anlatan *Savaş ve Barış* romanı 1800 sayfa; evli bir aristokrat olan Anna'nın yasak aşkını ve yanı sıra taşra hayatını ve toplumsal değişimleri mükemmel bir gerçekçilikle anlatan *Anna Karenina* romanı 1060 sayfa ve Tolstoy'un yaşlılık döneminde yazdığı, kiliseyi, sınıfsal farklılıkları ve adalet sistemini sert bir dille eleştiren son büyük romanı *Diriliş* ise 637 sayfadır.

Akşam Yemeği Kaç Sayfada Anlatılır?

19. yüzyılın kapanışıyla birlikte realizm, 20. yüzyılın başında burjuva sınıfının içsel çöküşünü ve bir dönemin bitişini belgeleyen modern bir destana dönüşür. Bu geçişin en görkemli örneği Alman edebiyatında görülür. Thomas Mann, edebiyat tarihine geçen o meşhur, çok uzun akşam yemeğini ilk romanı olan *Buddenbrooklar: Bir Ailenin Çöküşü* adlı eserinde anlatır. Mann, akşam yemeğini bazı baskılarda 17 sayfada, bazı yurt dışı baskılarda 40 sayfada anlatırken okuyucuyu kelimelerin ve imgelerin dünyasında gezintiye çıkarır. Romandaki akşam yemeği sahnesinde, burjuva sınıfına mensup ailenin zenginliği ve ihtişamı, görkemli yemek ritüelleri, kuşaklar arası karakter çatışmaları ve masanın altında gizlenen aile sırları ele alınır. Mann'ın Nobel Edebiyat Ödülü almasını sağlayan bu eseri değişik yayınevlerinde 750 ila 850 sayfa arasında basılmıştır.

Tanpınar'ın Huzur'u, Safa'nın Simerenya'sı ve Buğra'nın Küçük Ağa'sı

Batı'da şekillenen bu güçlü roman gelenekleri, Türk edebiyatında kendine özgü Doğu-Batı sentezi, zaman felsefesi ve derin psikolojik krizlerle yankı bulur. Türk edebiyatında Batılı anlamda modern romanın kurucularından biri olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanlarında mekân, zaman ve insan psikolojisi estetik bir bütünlük içinde işlenir. Tanpınar'ın iki büyük baş eserinin ilki olan 442 sayfalık *Huzur* romanında baştan sona bir İstanbul estetiğini ve Klasik Türk Musikisini uzun uzun tasvir eder. Şehir ve Boğaziçi, karakterlerin ruh hâllerinin birer yansımasıdır. Tanpınar, her bir sokak köşesini, tarihi yapıyı ve hatırayı, klasik Türk musikisinin makamlarıyla örerek şiirsel ve empresyonist bir üslupla tasvir eder. Tanpınar'ın "huzur" aradığı cümleler sayfalar boyunca sürerken aslında okuyucuya güzel ve edebî kurulmuş cümleleri okumanın keyfini yaşatır.

344 sayfa olan *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* romanında ise eski Osmanlı mahalle yaşamının yavaş, mistik ve zamansız atmosferine karşılık; yeni kurulan enstitünün soğuk, bürokratik ve mekanik işleyişi tasvir edilir. Eşyalar, özellikle saatler tıpkı Balzac'ta olduğu gibi insanlaşır. Saatlerin tıkırtısı, yürüyüşü ve ayarsızlığı doğrudan toplumun modernleşme sancılarını tasvir eden felsefi birer araçtır.

Usta romancımız Peyami Safa'nın Simerenya'sını okuyup da mest olmayan var mı? Peyami Safa, 416 sayfalık *Yalnızız* romanında tıpkı Dostoyevski gibi fiziksel mekânlardan ziyade zihnî mekânların ve ruhun tahliline odaklanır. Dış dünya, tamamen karakterlerin iç dünyasındaki fırtınaları yansıtan birer enstrümandır. Eserde tasvirler somut nesneler üzerinden değil; önseziler, kâbuslar, şüpheler, vicdan azapları ve deliliğin sınırın-

daki ruhsal çalkantılar üzerinden yapılır. Karakterlerin sosyal kimlikleri ile biyolojik arzuları arasındaki çatışmalar, okuyucuyu sarsacak kadar derin analizlerle tasvir edilir. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* romanı, Safa'nın tıpkı *Yalnızız* gibi felsefi ve psikolojik derinliğinin zirveye ulaştığı, 319 sayfa uzunluğundaki olgunluk dönemi romanıdır. Safa, romandaki evde gölgeleri, ahşabın gıcırtısını ve odanın tekinsiz atmosferini öyle sarsıcı ve klostrofobik tasvir eder ki okuyucu romanın kahramanıyla birlikte deliliğin ve derin bir şüphenin içine çekilir.

Tarık Buğra, Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında kendine özgü duruşu, bağımsız bakışı ve kusursuz dil işçiliğiyle abidevi bir yer edinmiştir. Buğra, kelimeleri adeta imbikten süzerek kullanan, Türkçenin iç musikisine ve ritmine hayran bir yazardır. Buğra'nın tasvir tekniğini çağdaşlarından ayıran en net fark şudur: Buğra, dış dünyayı fotoğrafik bir dekor olarak değil, karakterlerin içsel gerçekliğinin bir yansıması olarak tasvir eder. Buğra'nın *Küçük Ağa*'sı 486 sayfa, *Osmancık* romanı 376 sayfa ve *Gençliğim Eyvah* romanı 480 sayfadır.

Atay'ın Tutunamayanlar'ı

Edebiyatın bu yüzyıllık serüveni, nihayetinde tüm klasik kalıpları yıkan postmodern bir başkaldırıyla ve tutunamayanların içsel parçalanışıyla yeni bir boyuta evrilir. Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'daki tasvir tekniği, klasik romanlardaki mekân ve insan betimlemelerinden tamamen farklıdır. Atay bir odayı ya da bir sokağı anlatırken karakterlerin zihnindeki çağrışımlar, hatıralar, şiirler, uydurma belgeler ve iç monologlar iç içe geçer. Mekân, kahramanın içsel karmaşasına göre şekillenir ve parçalanır. Atay, 744 sayfa olan bu romanda modern insanın hayata tutunamadığını anlatırken yaşadığı iç burkuntularını, sorgulamalarını ve isyanlarını dile getirir.

Ayverdi, Işınsu ve Bekiroğlu Romanları

Sâmiha Ayverdi'nin bütün romanlarında tasvirler hem hacim olarak uzundur hem de psikolojik ve felsefi anlamda olağanüstü bir derinliğe sahiptir. Ayverdi, nesneleri veya mekânları sadece birer dekor olarak görmez; onları somut birer eşyadan ziyade, manevi ve ruhsal dünyayı yansıtan birer ayna olarak kurgular. Ayverdi'nin romanlarının çoğu 176 ila 336 sayfa aralığındadır. Ancak uzun tasvirlerin yer aldığı tasavvufi romanı *Yolcu Nereye Gidiyorsun* 502 sayfa; MEB'in 100 Temel Eser listesinde de yer alan, bir konağın ihtişamından çöküşüne uzanan süreçte Osmanlı'nın son dönem panoramasını çizen *İbrahim Efendi Konağı* romanı 482 sayfadır.

Emine Işınsu romanlarında dış gözlemden ziyade iç gözleme ağırlık veren bir yazardır. Edebî üslubunda mekânların fotoğraflanmasından çok, o mekânların ve olayların

insan psikolojisi üzerindeki etkileri ön plana çıkar. Işınsu, okuyucunun gözünde uzun uzadıya bir dekor çizmek yerine; kahramanlarının kalbine ve zihnine ayna tutarak duygusal ve düşünsel bir atmosfer yaratmayı tercih eder. Emine Işınsu'nun 1966-2013 yılları arasında yayımladığı romanlarının sayfa sayıları 192 ila 366 sayfa aralığındadır.

Çağdaş Türk edebiyatının en şiirsel kalemlerinden Nazan Bekiroğlu'nun romanlarında tasvirler oldukça uzun, detaylı ve adeta bir nakış gibi işlenmiştir. Yazar, Türk edebiyatında dil işçiliğine ve kelimelerin estetiğine en çok önem veren kalemlerden biridir. Bu nedenle tasvirleri alelade birer mekân ya da nesne betimlemesi değil, başlı başına edebî birer sanat eseridir. Akademisyen Bekiroğlu'nun tasvirleri uzun olmasına rağmen okuyucuyu yormaz, çünkü çok güçlü bir şiirselliğe ve iç musikiye sahiptir. Kelimeleri seçerken ses uyumlarına dikkat eder. Bir nesneyi veya manzarayı anlatırken düzyazıdan ziyade uzun bir şiir okuyormuş hissi yaratır. Bekiroğlu'nun *İsimle Ateş Arasında* romanı 336 sayfa; *Lâ: Sonsuzluk Hecesi* romanı 384 sayfa; *Nar Ağacı* romanı 536 sayfa; *Kehribar Geçidi* romanı 608 sayfa; *Mücellâ* romanı 344 sayfadır. Yusuf ile Züleyha'yı en iyi anlatan eserlerden olan romanı ise 224 sayfadır. Bu eser, kendisinden önce yazılan Hz. Yusuf kıssalarından ve mesnevilerden farklı olarak olayı Hz. Yusuf'un gözünden değil, Hz. Züleyha'nın gözünden ve onun bakış açısıyla işler. Hz. Züleyha'yı, zaman zaman "yerli yersiz cümleler" kuran Bekiroğlu'ndan daha güzel kaç kişi anlatabildi?

Coğrafyanın Mağdurları

Türk edebiyatında hem tek cilt olarak hem de nehir roman (çok ciltli dev seriler) şeklinde basılan, sayfa sayısı çok uzun romanlar da vardır. Yaşar Kemal'in 4 ciltlik *İnce Memed* serisi 2300 sayfadır. Yazar, coğrafyayı adeta canlandırarak roman karakterlerinden biri hâline getiren epik bir tasvir tekniği kullanır. Roman boyunca Çukurova'nın dağları, taşları ve biteviye uzanan düzlükleri sadece birer dekor değil; doğrudan olayların gidişatını, isyanın ritmini ve kahramanların ruh hâlini belirleyen canlı unsurlardır. Yine *Demirciler Çarşısı Cinayeti* ve *Yusufçuk Yusuf* olmak üzere 2 büyük ciltten oluşan *Akçasazın Ağaları* eseri, uzun tasvirleri olan efsanevi bir Çukurova anlatısıdır.

Kemal Tahir'in romanları, Cumhuriyet döneminin felsefi, siyasi ve sosyolojik krizlerini tarihsel bir perspektifle ele aldığı için genellikle hacimli, yoğun ve kalındır. Tahir'in Osmanlı'nın kuruluşunu bir nehir yatak gibi derinlemesine işlediği, Türk Dil Kurumu ödüllü en meşhur dev eseri *Devlet Ana* 664 sayfadır. Millî Mücadele dönemini ve ordusuz kalan Türk subaylarının dramını anlatan efsanevi eseri *Yorgun Savaşçı* 512 sayfadır. Millî Mücadele Döneminde işgal İstanbul'unu ve Anadolu direnişini

muazzam bir şekilde işleyen bu ünlü nehir roman serisi (*Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu*, *Hür Şehrin İnsanları*) toplamda yaklaşık 1200 sayfa civarındadır. Türk edebiyatında kendine özgü bir tarih ve toplum felsefesi geliştiren, betimleme gücünü tamamen sosyolojik ve ideolojik bir gerçekçilik üzerine kuran en güçlü yazarlardan biridir. Onun romanlarındaki tasvir anlayışı süslü, şiirsel ya da soyut değildir; tamamen işlevsel, tarihsel ve toplumun yapısını deşifre etmeye yöneliktir. Çağdaşı Yaşar Kemal doğayı ve eşkıyalığı lirik ve destansı bir dille yüceltirken, Kemal Tahir tam tersi antiromantik bir yol izler. O, köyün çamurunu, sefaletini ya da işgal altındaki İstanbul'un kasvetli cezaevi koğuşlarını tüm tarihsel çıplaklığıyla tasvir ederek okuyucuya toplumsal gerçeğin aynasını sunar.

Adalet Ağaoğlu'nun *Dar Zamanlar Üçlemesi* (*Ölmeye Yatmak*, *Bir Düğün Gecesi* ve *Hayır...*) toplam 1100 sayfadan oluşur. Yazar, klasik dış mekân tasvirleri yerine Türk edebiyatında eşine az rastlanan bilinç akışı, kronolojik kırılmalar, iç monologlar ve zihinsel mekân tasvirleri kullanır. *Ölmeye Yatmak*'ta klostrofobik bir otel odası Cumhuriyet aydınının sıkışmışlığını verirken; *Bir Düğün Gecesi*'ndeki şatafatlı düğün salonu tasviri, 12 Mart döneminin toplumsal ve bürokratik ikiyüzlülüğünü ifşa eden sosyolojik birer aynadır.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi akımın ve ezilen emekçi sınıfların en büyük kalemi olan Orhan Kemal, romanlarını genellikle son derece akıcı, duru, halkın doğrudan anlayabileceği ve gereksiz uzatmalardan uzak bir üslupla kaleme almıştır. Orhan Kemal'in romanları, daha önce incelediğimiz Tolstoy, Dostoyevski ya da Yaşar Kemal gibi 1000'li sayfalara ulaşmaz. Sınıfsal çatışmayı ve gücü eline geçiren insanın değişimini anlatan en ünlü dev nehir romanı *Hanımın Çiftliği* 440 sayfa; *El Kızı* 400 sayfa; *Gurbet Kuşları* 380 sayfa ve *Murtaza* romanı ise 360 sayfadır.

Kelimelerle Resim Yapan Yazar

Nobel Edebiyat Ödüllü romancımız Orhan Pamuk'un romanları 168 ila 608 sayfa aralığındadır. En uzun romanları *Cevdet Bey ve Oğulları* 608 sayfa; *Masumiyet Müzesi* 592 sayfa; *Veba Geceleri* 544 sayfa; *Benim Adım Kırmızı* 472 sayfa; *Kara Kitap* 460 sayfa ve *Kar* romanı 436 sayfadır. Pamuk, postmodern Türk edebiyatında betimleme gücü ve görsel detaycılığı en yüksek yazarlardan biridir. Gençliğinde ressam olmak isteyen Pamuk, bu görsel yeteneğini romanlarına taşımıştır. *Kara Kitap*, *Benim Adım Kırmızı*, *Masumiyet Müzesi* romanlarındaki tasvirler sadece bir mekânı anlatmaz; felsefi, tarihi ve psikolojik birer semboldür. Özetle; Orhan Pamuk, kelimelerle resim yapan bir yazardır. Okuyucuyu bir tablonun içine sokar ve oradaki en küçük gölgeyi bile felsefi bir derinlikle açıklar.

Popüler Romancıların Umudu: Ahmet Ümit

Günümüzün popüler romancılarından Ahmet Ümit'in yayımladığı 16 romandan sadece 3 adedinin sayfa sayısı 500 sayfanın üzerindedir. Romanlarında Dostoyevski, Umberto Eco, Dan Brown ve Hüseyin Rahmi Gürpınar ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın esintileri görülen Ümit, popüler polisiye romanlarına edebî derinlik kazandırmak için tarihi olayları bir enstrüman olarak kullanarak romanın geçtiği dönemin ruhunu, toplumsal yapısını ve felsefesini aktarır. Ümit'in karakterleri; hüzünleri, vicdan azapları, yalnızlığı ve insani zaafları ile yaşayan, ete kemiğe bürünmüş edebî karakterlerdir.

Güzel Cümlenin Meftunları İçin Suçüstü

Klasik romanların bir kısmı önceleri gazetelerde tefrika edildiği için hâliyle uzun romanlar yazılmasını teşvik etmiştir. Çünkü bazı yazarlar günlük gazetede yazdıkları kadar telif ücreti alırlardı. Romanların sayfa sayılarının değişik olması font ve satır aralığıyla da ilgilidir. Ancak sebebi ne olursa olsun, klasik romanlarda her yazarın yapamadığı uzun tasvirler yapılması geleneği, olağanüstü bir hayal gücünün ve kelime hazinesinin zenginliğinin sonucudur.

Bahsettiğimiz dünya ve Türk edebiyatının en önemli romancılarının ortak paydalarından birisi de sabırla örülmüş uzun cümleler ve derinlikli tasvirlerle okuyucuyu kendi dünyalarına davet etmeleridir. Dickens, Balzac, Dostoyevski, Tolstoy ve Thomas Mann gibi roman sanatının öncülerinin eserleri sadece insanlığın en karmaşık dönemine tutulmuş edebî birer ayna değil, aynı zamanda birer hacim gösterisi ortaya koyan ve yüzlerce hatta binlerce sayfayı bulan bu anıtsal eserlerdir. Türk romancılığının ustaları da bu yoldan ilerleyerek uzun cümlelerle kurulmuş etkileyici tasvirlerle okuyucuyu içine çeken eserler kaleme almıştır. Onların romanlarındaki uzun monologlar ve milimetrik tasvirler, okuyucunun sabrını sınamak için değil, insan hakikatini tüm çıplaklığıyla görünür kılmak içindir. Tam da bu yüzden, sayfa sayıları ne kadar devasa olursa olsun, bu romanların içindeki felsefi derinlik ve atmosferik güç, aradan geçen yüzyıllara rağmen bugün hâlâ modern insanın kendi içsel dünyasını ve içinde yaşadığı toplumu anlamlandırmasındaki en büyük rehberi olmaya devam etmektedir.

Görüldüğü üzere Batı'da ve Rusya'da yayımlanan ilk romanlardan başlamak üzere bütün önemli romancılar eserlerinde yaptıkları uzun tasvirlerle ve kahramanlarının monologlarıyla romancılığın hakkını vermiş ve uzun uzun güzel cümleler kurarak hünerlerini ortaya koymuştur.

İlk ne zaman kendimi suçüstü yakaladım? Bilmiyorum. Aslında bendeniz güzel cümlenin

meftunuyum. Ve hatta güzel mısraların da. Ne zaman güzel bir mısra ya da cümle okusam durup içime çeker, yudum yudum içer ve tekrar tekrar okurum. "Aman Allah'ım ne güzel cümleler veya mısralar yazabilmiş?" derim içimden. Ve mümkünse ezberlemeye çalışırım.

Kelimelerin tadına varmak, atmosferin içinde kaybolmak ve estetik bir dil doygunluğuna ulaşmak isteyenler için özetle bahsetmeye çalıştığımız romanlardaki bu uzun ve derinlikli tasvirler tam bir edebî şölendir. Ancak bir oturuşta sadece olay örgüsünü takip etmek isteyen ve hızlı akan kitapları sevenler için söz konusu romanların uzun tasvirleri günümüz okuyucusuna ağır gelebilmektedir.

Hız Çağının Aceleci Okuru ve Sayfa Sayılarının İnfazı

Son 10 yılın prestijli edebiyat ödüllerini kazanan romanların sayfa sayıları incelendiğinde, yaptığınız "hız çağı ve kısalan romanlar" tespiti istatistiksel olarak da kendini doğrulamaktadır. 19. yüzyılın 1000 sayfalık devasa romanlarının yerini, günümüzde ortalama 150 ila 350 sayfa arasındaki görece daha kompakt, yoğun ama daha kısa eserler almıştır. Nobel Edebiyat Ödülü alan romanların sayfa sayıları şu şekildedir: 2017 yılında ödül alan Kazuo Ishiguro'nun *Beni Asla Bırakma* romanı 272 sayfa; 2022 yılında ödül alan Annie Ernaux'un *Seneler* romanı 232 sayfa; 2023 yılında ödül kazanan Jon Fosse'nin *Ağaçların Doğrusu* romanı ve diğer romanları 100-150 sayfalık novellalardır.

Ülkemizde de en önemli ödülleri kazanan bazı romanların sayfa sayıları azalmıştır. Son 10 yılda Orhan Kemal Roman Armağanı kazanan eserlerin sayfa sayıları şu şekildedir: 2018 yılında ödül kazanan Seray Şahiner'in *Kul* romanı 168 sayfa; 2022 yılında ödül kazanan Burhan Sönmez'in *Taş ve Gölge* romanı 336 sayfa; 2026 yılında ödül kazanan Ahmet Büke'nin *Kırmızı Buğday* romanı 184 sayfadır. 2019 yılında ödül kazanan Faruk Duman'ın 512 sayfalık *Sus Barbatus!* romanı ise son yılların nadir kalın ve doğa tasvirleriyle bezeli, Yaşar Kemal tarzını andıran ödüllü eserlerindendir.

Türkiye Yazarlar Birliği (TYB) Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri kapsamındaki "Roman" ödülü en önemli ödüllerdendir. Son 10 yılda bu ödülü kazanan romanların sayfa sayıları şunlardır: 2021 yılında ödül kazanan İlknur Demirci'nin *Kumru ve Gölge* romanı 199 sayfa; 2022 yılında ödül kazanan İsmail Özen'in *Karlı Bir Gece Vakti* romanı 370 sayfa; 2023 yılında ödül kazanan Kaan Murat Yanık'ın *Sular Üstünde Gökler Altında* romanı 352 sayfa; 2024 yılında ödül kazanan Güzide Ertürk'ün *Kül Ormanı* romanı 200 sayfa; 2025 yılında ödül kazanan M.

Fatih Kutlubay'ın *Günlerin Bin Yıllık Mezarı* romanı 336 sayfadır. 2020 yılında ödül kazanan Ayşegül Genç'in 107 sayfalık *Kalbin Arka Odası* romanı tam bir novelladır.

Emine Işınsu Roman Ödülü, 2021 yılında vefat eden Türk edebiyatının usta kalemi Emine Işınsu'nun anısını yaşatmak ve edebiyat dünyasına yeni isimler kazandırmak amacıyla iki yılda bir düzenlenen prestijli bir roman yarışmasıdır. 2023 yılında birinci seçilen Ülkü Demiray'ın *Cümbezin Kızı* 136 sayfa; 2025 yılında yarışmayı kazanan Hülya Başarangil Demir'in *Bilinmeze Doğru* romanı 288 sayfadır.

Son 10 yılın ödüllü romanlarının ortalama sayfa sayısı 180-320 sayfa bandına sıkışmıştır. Bu durum, tam da belirttiğimiz gibi modern yayıncılık dünyasının ve hız çağında yaşayan "aceleci okurun" dikkat süresine göre şekillenen edebî bir dönüşümdür. Yazarlar artık 30 sayfalık mekân tasvirleri yerine, kısa cümlelerle yazılmış metinler yani romanlar istiyor. Bu sebeple günümüzde genç okuyucuların tercih ettiği çoğu romanlar, söz konusu edebî güzellikten mahrum ve tasviri az, olay odaklı hızlı metinlerdir.

Sevinsek mi? Üzülsek mi?

Romanların kısalması ve tüketim hızının edebî estetiği nasıl dönüştürdüğü sorusu, edebiyatın sadece biçimsel olarak değil, sanatsal nitelik olarak da nasıl kabuk değiştirdiğini gösterir. Hız; edebiyatı sadece kırpıp kısaltmıyor, cümlenin yapısını, yazarın üslubunu ve okuyucunun estetik hazzını kökten yeniden tasarlıyor.

Bu kaçınılmaz değişimin önünde durabilmek ve 800-900 sayfalık romanlarda ısrar etmek artık mümkün görünmemektedir. Belki de değişime bakış açımızı değiştirmeliyiz. İlk bakışta bu dönüşüm; derinliğin kaybolması, edebî estetiğin basitleşmesi ve düşüncenin sığlaşması gibi algılanabilir. Ancak edebiyat tarihi, daralan alanlardan yeni dehalar çıkarma sanatıdır. Kısa yazmak, uzun yazmaktan çoğu zaman daha zordur. Kelimelerin bu kadar kıymetli hâle geldiği, her bir sözcüğün saniyelerin kıskacında elendiği bir çağda, romanı adeta bir şiir gibi damıtanlar kazanacaktır. En az kelimeyle en vurucu darbeyi vurabilen, sayfalarca sürecek bir hüznü tek bir paragrafa sığdıran ve upuzun akşam yemekleri yerine rafine anları tasvir eden romancılar çağın yeni anlatıcıları olacaktır. Çünkü artık karşımızda dört başı mamur sofralar yerine ayaküstü yeme alışkanlığı kazanmış, sabırsız bir nesil var ve bu neslin ruhuna hitap eden minimalist bir anlatım dili doğmaktadır.

Romanlar kısalıyormuş, varsın kısalsın! Eğer kelimeler yine o eski büyüleyici tadını koruyacaksa, eğer *Yusuf ile Züleyha* gibi kalbin üzerine titreyen o zarif hüzünler yine yazılacaksa, varsın romanlar küçülsün...

ARAMAK

İLKER GÜLBAHAR

Ceplerini aradı, tek kuruş bulamadı. Gözleriyle bir şeyler aradığı belliydi. Dara düştün mü arayanın azalır. Öyle eksiklikler aramazdı. On dakikadır ısrarla arıyorum ama telefonu açan yok. Aramakla bulunmaz ki bazı fırsatlar. Arayan Mevla'sını da bulur belasını da. Ne arayanı vardı ne de soranı... Gündelik yaşamımızda çok rastlarız böylesi cümlelere. Malumunuz, "Eureka!" nidası arayanlara nasip olmuştur daha çok.

Kullanıldığı harflerin işlerliği ve sıklığı nedeniyle kare bulmacalarda en çok sorulan eylemlerden biri olsa gerek. Sağdan sola ikinci soru: "Bulmaya çalışmak: Aramak."

Hz. Adem ve Hz. Havva yeryüzüne indirildiklerinde hem tövbe etmişler hem de uzunca bir süre birbirlerini aramışlardı.

Aramak, yolda olmak demek. Eylem hâlindelik demek, hareket demek... Aramadan bulmak, elde etmek Hakk'ın takdiridir. Nasiptendir. Bu durum sorgulamadan ziyade teslimiyeti gerektirir.

Kolomb, okyanusları aylak aylak gezerken bulmamıştır Amerika'yı. Arayış; farkındalık, bilinç ve kuvvetli istemekle tamam olur çünkü.

Aramak, sürprizlere açık olmayı gerektirir. Hayreti, şaşkınlığı, kabulü ve bağlanmayı... Nasıl bir hikmetle karşılaşacağımızı bilemiyoruz Yaratıcının tecellileriyle kuşatılmış kâinatta.

Kendi hatasını görmek istemez ama çevresindeki eksikleri arayıp bulmada epey mahirdir insan. Belki de bu yüzden "Her ne arar isen kendinde ara!" demiş Hacı Bektaş-ı Veli. Mevlana'nın bakışı da pek farklı değil Hacı Bektaş'tan: "Beden dağının içinde mücevher var, o mücevherin madenini ara! Ama dışarıda değil, aradığını kendinde ara..."

Ferîdüddîn-i Attâr, *Mantıku't-Tayr*'da tasavvufi bir yolculuğa dönüştürür bu arayışı. Dünyadaki tüm kuşlar bir araya gelmiş, padişahsız bir ülkenin olamayacağını düşünmüşler ve o ezelî hükümdarı bulmak için arayışa başlamışlar. Amansız bir yolculuktur bu arayış Hüthüt'ün rehberliğinde. Uzun, yorucu, çetin, kararlılık isteyen...

Bu edimin bence üçüncü çeşidi yok: Samimi arama, umursamaz arama. Umursamaz olanı, "kaybolan eşeğin arandığı fıkrada" somutlaştırmış Nasrettin Hoca.

Bir de sanatta arayış var, yani insanın kendini arayışı... Bu durum daha çok sanatçının kendi ruhuyla örtüşen değerleri bulmaya çalışması, kabul etmesi ve eserine yansıtılmasıyla ilgilidir.

Arayış, ruhun tekamül merdiveninin ilk basamağıdır aynı zamanda. Sanat bir silah, kelimeler birer mermi ise arayış bireysel ya da toplumsal varoluşun atölyesi / laboratuvarıdır.

Hakkı verilerek yapılan arayış, insanı rahatsız eder. Değişime hazırlar/zorlar. Ruhunu değiştirdiği gibi sanatını da değiştirir sanatçının. Ahmet Arvasî ile tanışıklığı sonrası geçmişi ve yazdıkları için "Benim geçmişim bir çöplüktür ve çöplüğü ancak kedi ve köpekler karıştırır." der Necip Fazıl. Arayış sonucu ruhunda meydana gelen değişim, onun sanat anlayışının da yolunu çizmiştir.

Sanatçı hep estetiğin, özgünlüğün ve kalıcılığın peşinde olan bitimsiz bir arayıcıdır. Orijinallikleri keşfeden, keşiflerle kendini yenileyen, yenilikleri harmanlayan ve en nihayetinde kendisi olan... Bu nedenle edebiyat dünyasında buna benzer keskin dönüşler öylesine fazladır ki saymakla bitmez. Mayakovski ile tanıştıktan sonra Nâzım Hikmet'i mi saymalı? Necip Fazıl, Nâzım Hikmet, Ahmet Kutsi Tecer, Cahit Sıtkı gibi devlerin arasında kendini gösteremeyen ve şiiri alaylayarak kendine konforlu bir köşk yapan Orhan Veli'yi mi saymalı? *Ferda* ve *Bir İçim Su* gibi bireysel temalı şiirleriyle kendini kabul ettirmiş ama sanatının son döneminde *Sis* ve *Han-ı Yağma* gibi toplumsal konulara yönelen Tevfik Fikret'i mi saymalı? Evet, *İsyan*'dan *Amentü Şerhi*'ne, *Amentü Şerhi*'nden "Kâfirle çatışmayı göze alan Müslüman'a Türk denir." diyen İsmet Özel'i mi saymalı...

Saymakla bitmez bu arayış sonundaki keskin dönüşler. Çünkü sanatçı arayan, okuyan, okuduğunu kendi ruhunda süzen, yoğuran, kendi doğrularına ulaşan insandır. Durağanlığın kendini körelteceğini, bitireceğini bilir. Arayışın ruhsal bir dinamizme ihtiyaç duyduğunun da farkındadır. Bu yüzden kendi de değişime ve dönüşüme açıktır, sanatı da.

Değişmeyen sanatçıya şüpheyle yaklaşmalı. Değişmeyen aramıyordur, yerinde sayıyordur. Bu söz ile kendi doğrusunda derinleşen/keskinleşen Ömer Seyfettin, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören gibi sanatçıları kastetmiyoruz elbette.

Üç yıl, beş yıl gibi zamansal çizgiler çizilemez arayış için. Yazan, yazmaya devam ettiği sürece devam eder arayış süreci.

Arayış tek bir noktada da gerçekleşmez. Arayıştaki çok dallılık, sanatın kendi iç dinamiklerindeki çeşitlilikten kaynaklanıyor. Yazdıklarım dizeler hâlinde mi? Evet. Çağrışımı var mı? Evet. Ben beğeniyor muyum? Hem de nasıl! "Şiiri yazdım, oldu." demek değil edebiyat... Olay veya durumu yazdım; kahramanları hikâyeye, romana yedirdim, "Hikâye, roman tamamlandı." değil edebiyat... Roman, deneme vs. yazdım; "İş bitti." değil edebiyat... Estetik var işin

içinde, özgünlük var, yaratıcılık var, etkileyicilik, kalıcılık, evrensellik... Belki hepsinden önemlisi bunların en'lerini aramak var.

Bana estetik görünen herkese estetik görünür mü? Şüpheli. Yazdıklarım başkasının yazdıklarına benziyor mu, yoksa avangart mı? Belli değil. Başka birileri tarafından böyle bir tema farklı şekilde yazılmış mı? Bilemem. Etkileyici mi? Okuyucu bilir. Kalıcı mı, evrensel mi? Zaman belirleyecek. Sorulara doyurucu ve net cevap verebilmek için elbette arayacak sanatçı: Kendinden öncekilerin ve çağdaşlarının yazdıklarında... Kimi "Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek / Bizim diyarımız da binbir baharı saklar" diyerek Anadolu'nun gizemli coğrafyasında arayacak; kimi Haluk'la başka medeniyet bahçelerinde arayacak, kimi de Asım ile kendi köklerinde arayacak. Ama mutlaka arayacak.

Somut gerçeklikteki varlığı aramak ile sezdiklerimizi, hissettiklerimizi aramayı bir tutamayız. Edebiyattaki arayış biraz da ikincisi sanki... Kitabın arasında olmayan kalem; ya masanın üzerindedir ya da yere düşmüştür, masanın altındadır. Estetiği, özgünlüğü, yaratıcılığı, etkileyiciliği, kalıcılığı, evrenselliği aramak kitabın arasında olmayan kalemi aramaya benzemez. Uzun uğraşlar, fazla zaman, özel emek, içten adanmışlık ve pürdikkatlilik elzemdir onun için.

Sanatta arayışın tuzakları da yok değil. Bu tuzakların en çok bilineni "Oldum Tuzağı"dır. Sanatçı arama sırasında bir an kendisinin olduğunu sanır. Yazdığı her şeyin bir sanat eseri olduğunu düşünür. Olumsuz eleştirileri kabullenmeyiş, bildiğini okuyuş da arayıştaki tuzaklardandır.

Arayış yolculuğunda nefsin hoşuna giden duraklar / dinlenme mekânları var bir de. *Bile Yazdı* eserinde buna "Şiir Burçları" demiş Behçet Necatigil: Gurbet, hasret, hikmet... Şair ve şiir hayatı için belirlemiş bu burçları ama aslında kalemli her insana uyan bir tespit. Bu cihetten hareketle kendini ararken yalnızlığını ve ıssızlığını fark ediyor sanatçı. Yolculuğu sonlandırıp ilk durakta iniyor. Kendine ait bir yaşam alanı belirliyor. Kendi beğeni çıtasını kuruyor. Bu özel durakta özlemlere, şikâyetlere, haksızlıklara odaklanıyor ve orada kalıyor. Çapraşık ve az değişim gösteren hikmet durağına ulaşamadan arayışını sonlandırıyor. Az yürüse arayışın fehmine varacak, hikmet durağına da eriverecek.

Ali Şîr Nevâî de şiirdeki arayışının sonucunu dört sözcükle belirlemiş: Garip, seçkin, güzel ve faydalı. Yine bu saptamayı aramanın niteliksel tasnifi olarak değerlendirmemizde nasıl bir sakınca olabilir?

Sultânü'ş-Şuarâ'nın sanat için söylediği iki dizeyi de hatırlamadan geçersek eksik kalacak bu arayışımız. Nihayetinde edebiyat da malzemesi dil olan güzel sanatların bir dalı:

Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış.

MARAŞ'IN EDEBİYAT İKLİMİ

İBRAHİM ŞAŞMA

İnsan, yeryüzüne bırakılmış en derin muammanın peşinden gider: Kendini bulmak. Belki de edebiyat dediğimiz o bitimsiz nehir, insanın kendinden yola çıkıp yine kendine varma çabasından başka bir şey değildir. Şair kelimenin, yazar cümlenin, hikâyeci ise insanın izindedir. Her biri başka bir kapıyı aralar; fakat varılan yer nihayetinde aynı mahzendir: İnsan ruhu.

Edebiyat, hazır cevapların değil, dipsiz soruların sanatıdır. Bir kelimenin gölgesinde yitmek, bir mısranın ucundan sonsuzluğa tutunmak, sükûtun içindeki o yankılı sesi duymak... Edebiyat biraz da bu eksiliş hâlidir. Gerçek kalem sahibi, yazdığı her satırda kendi varlığına yeni bir soru atar. Yol ilerledikçe menzil kısalmaz; aksine ufuk genişler, her cevap koynunda daha büyük bir bilinmez saklar. Bu kadim arayışın Anadolu topraklarında en gür yankı bulduğu yerlerden biri Kahramanmaraş'tır. Bu şehirde sokaklardan yalnızca insanlar değil, cümleler de geçer. Maraş'ın taşına sinmiş tarih, dağlarına yaslanmış hüzün, kalesinden süzülen istiklal ruhu ve mahallelerinde yankılanan şiir, edebiyatın o asırlık köklerini besler. Burada kelime, lügatteki yerinden çıkıp hafızanın saltanatına kurulur. Dağ, yalnız bir toprak yığını değildir; suskun bir destandır. Kale, soğuk taşlardan ibaret değildir; bir milletin silinmez hatırasıdır. Kahramanmaraş'ın o dağlı ve bereketli ikliminde yeşeren Cahit Zarifoğlu, kelimenin görünen kabuğunu kırıp ötesindeki sırrı aradı. Onun şiirinde insan, kendi iç labirentlerinde yürürken hakikatin akisleriyle karşılaşır. Nuri Pakdil, kelimeyi uzlaşmaz bir vicdan ve vakar meşalesine dönüştürdü. Rasim Özdenören, insanın sığ sularından derinlerindeki kırılmalara uzanan varoluş sancılarını hikâyenin inceliğiyle kayda geçirdi. Bu isimler, Maraş'ın sıradan bir coğrafya değil, başlı başına bir edebiyat yurdu olduğunu kanıtladı.

EDEBİYATTA ARAYIŞ İZLEĞİ

DİLEK EKER ÖZYURT

İnsan, kendi kabuğuna sığamadığında içinde o sessiz yolculuk başlar ve adsız bir arayışla adımlar hayatı. Bir şeylerin eksik olduğu sezilmeye başlandığında, eksik olanın suretine şekil, siretine ruh bulunamaz. Zira insan, çoğu zaman bulmak için değil, bulabilmenin getireceği o kesin ve dondurucu bitişten kaçmak için bir yola düşer. Çünkü bulmak bir durma hâlidir; edebiyat ve arayış ise ruhun nefes alma biçimidir... İşte edebiyat, tam da bu kelimesiz eksikliğin ortasında yeşerir.

Günümüzün sürekli bir yerlere yetişme ve her soruya anında bir yanıt bulma telaşıyla "aramak" eylemi ne yazık ki bir hedefe varabilme aracına indirgenmiştir. Oysa hakiki arayış dışarıdaki gürültüden soyutlanıp, zihnin loş koridorlarında yürümeyi göze almaktır. Dışarıdaki coğrafyaları adımlarken bile aslında kendi iç topografyamızın silik haritalarını tamamlamaya çalışırız. Romanların sayfalarında ya da şiirlerin dizelerinde izini sürdüğümüz o büyük karakterleri düşünmek gerekirse; onları yollara düşüren, bilinmeyene sürükleyen şey varılacak net bir limanın varlığı değil, yolda olmanın o tekinsiz büyüsüdür. Her satırda, her sayfada atılan her adım, çocukluğun sarsılamaz emniyet duygusunda, kayıp bir zamansızlık hissinde ya da hiç var olmamış bir ev arayışında düğümlenir.

Edebiyat, işte bu kayıpların ve aranıp da adı koyulamayanların arkeolojisidir. Bu yolculuk, yazarı da okuru da kaçınılmaz bir yabancılaşmaya taşır. Arayış izleğine sadık kalan bir eser, kalabalıkların emin adımlarla yürüdüğü hazır kurgulara uymaz. Herkesin net yanıtlar aradığı bir çağda edebiyat, soru sormanın huzursuz ama özgürleştirici sularında kulaç atmayı tercih eder. Sayfalar devrildikçe ezberlenmiş roller ve kabullenişler dökülür her bir hecede. Geriye yalnızca insanın kendi hakikati kalır.

Edebî arayışın en büyük tekinsizliği ve aynı zamanda en büyük büyüsü de buradadır: Arayan kişi, ister yazan ister okuyan olsun, başladığı noktadaki kişi olarak kalamaz.

Belki de modern okurun ve yazarın en büyük yanılgısı, her hikâyeyi mutlaka net bir düğüm çözümüyle, bir "cevapla" taçlandırma arzusudur. Oysa edebiyat tarihi boyunca zihnimize kazınan metinler, bize hazır yanıtlar verenler değil, arayışın o esnek ve esrarengiz zaman dilimini önümüze serenlerdir. Bulmak, hikâyenin sonuna dondurucu bir nokta koymaktır. Aramak ve yazmak ise sayfayı ucu açık bir imkân olarak bırakmaktır.

İnsan aradığı ve yazdığı müddetçe canlıdır, esnektir ve tamamlanmamıştır. Ve belki de edebî hakikat, aradığımız yanıtın kendisi değil, kelimelerin arasında ararken dönüştüğümüz o yeni ruh ve insandır.

EDEBİYATTA BAŞKALAŞIM

AHMET YÜZEROĞLU

M.Ö'den beri güçlü, gürül gürül akışlı, bire bin verimli bir edebiyat ekimi biçimi vardı. Antik dönem çağlarının Roma'sında dağlara, yamaçlara, ovalara serpiştirilen, on binleri sığıştıran **amfiteatr** denilen taş ya da mermer oturak ve seyirci koltuklu o muazzam yapılar, günümüzde olduğu gibi ören ve suskun değillerdi. **Sophokles**'in, **Evripides**'in tragedyaları, oyunları ile çın çın çınlıyor, dolup taşıyordu.

Rönesans'ın beşiği olan İtalya'da **Dante**'ler, İspanyol edebiyatında **Cervantes**'in **Donkişot'la** pırıltısı; Fransız edebiyatında klasizm, romantizm, realizm akımlarının dünya ölçeğinde başustaları **Moliere'ler, Victor Hugo'lar, Balzac'lar, Flaubert'ler, Emile Zola'lar...**

İngiliz edebiyatının taçlanmış adları Shakespeare'ler Bacon'lar, Dickens'lar... Alman edebiyatının aşılmaz devleri **Goethe'leri Remarque'ları...** Ve Rus edebiyatının muazzamaları **Puşkin, Gogol** ve bilhassa **Dostoyevski'leri, Tolstoy'ları, Çehov'ları...**

Ve Amerikan edebiyatının klasikleri **Mark Twain'leri, Jack London** ve **Hemingway'leri...**

Bunlar, dünya edebiyatının dünya durdukça okunacak övünçleridir. Ne yazık ki, bu soylu kalemlerin günümüzde ardılı, arkası bir türlü gelmedi.

Peki neden!?

Yoksunluğun ve Yoksulluğun Edebiyatı Zengin Olur

Dünya edebiyat tarihinin şaheserlerinin hiçbiri rahat döşeklerde, köşelerde yazılmadı. "Dar Kapı"lardan, parmaklıklar arasından, izbe, soğuk, karanlık hücrelerden, kürek mahkûmluğundan, sürgünlüklerden geçilerek yazıldı.

Ve Bizim Kalem Kahramanlarımız

Namık Kemal'den başlayalım. Vatan şairi olduğu kadar öncü bir kalem kahramanıdır da değil mi? Otuz sekiz ay kaldığı Magosa Kalesi'nin zindanı için Paris'in beş yıldızlı otellerinden farkı yok, demiş ama Sakız ve Rodos adası gibi yerlerde sürgün

gibi mutasarrıflık görevlerinde iken üşütüp 48 yaşında zatürreden vefat eder.

İstiklal Marşı'mızın milli, milletin mazlum şairi, o yüce inanmışlığıyla, Türk milletinin gönlünde taht kurmuş, ömrünün safahatını yüz akıyla önce bihakkın yaşayarak o meşhur **Safahat**'ını yazdı. Çıplak bir tabuta konuldu, son nefesini verecek bir yuvası olmadan kalplere gömüldü, ölümsüzleşti.

İlk kadın romancımız sayılan **Halide Edip**, Milli Mücadele'mizin her safhasında **Halide Onbaşı** olarak bulundu, "Senin kadın başına cephelerde ne işin var, git evinde otur." diyerek kendini, daha doğrusu kadınlığını küçümseyenlere gücünü **"'Türk'ün Ateşle İmtihanı"** adlı milli eseriyle göstermiş oldu.

Gelelim **Necip Fazıl'ımıza**, kalem ve kelam üstadı olarak edebiyatımıza şeyhül **muharrir** taçlanmasıyla geçti. Ama ömürcüğü **Büyük Doğu Davası'nın** çilekeşi olarak, son nefesini bile son eserinin (**Kafa Kâğıdım**) son satırına son noktayı koyarken, sancak gibi elinden hiç düşürmediği kalemiyle verdi.

Bizim, **1950'lere** kadar(II. Dünya Savaşı'nın bitimi) ister sol, ister sağ çizgide isimlerini duyurmuş her yazarımız, edebiyatın Kaf Dağı'nı aşmalık çetin sınavlarını hakkıyla vermiş olmanın gururu içinde aramızdan ayrılmışlardır.

Son olarak "**Haritada Bir Nokta**" gibi "**Bir insanı sevmekle başlar her şey.**" diyen **Sait Faik**'imizle kalem kahramanlarımızın tümünü sevgi ve rahmetle selamlamış olalım.

Edebiyatın içine çektiği bataklık gibi bohem yaşamında kendini yazma tutkusuna kaptırmış, daha 47'sinde sirozdan, en üretken, gül gibi yaşamının ortasında iken çekip, daha doğrusu akıp gitmiştir. **Tevfik Fikret** öyle der ya "**Eyvah, pek kurak yerde akıp gitmişim**."

Varsıl bir ailenin tek çocuğuydu Sait Faik. Ta Avrupalara okusun diye gönderildi. Ama onun gönlünde yazmak karasevdası vardı. Bu tutkusunun önüne geçilemezdi, neticede eli boş ama gönlü yazma aşkıyla yana tutuşa İstanbul'a döndü. Ticaret işiyle meşgul olsun denildi, o da olmadı, iflas etti. Çünkü "**yazmasa deli olacaktı.**" O yüzden ölünceye değin delice yazdı, bohemce yaşadı. Sait Faik de evlenmedi. Bakın bu yazma aşkı, yazara bu aile saadetini bile çok görüyor.

Edebiyatımızın ocakbaşıcıları sayılan Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar'lar yeniçeri akıncıları gibi edebiyata yalın kalem dalmışlar, edebiyatımızın uçbeyleri olmuşlar. Haa, **Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı** unuttuk. "**Niçin evlenmediniz**?" sorusuna " **Kim demiş, ben kitaplarımla evliyim, işte bakın,**" diyerek duvarları tavana kadar kitap dolu odasını gösterir.

Günümüz Yazar Adaylarına

Sanılır ki, bu teknolojik çağda yazmak, yazar olmak çok kolaylaştı

efendim. Elde kalem dürtüne dürtüne, daktilo takırtısıyla boğuşa boğuşa yazma çilesine artık paydos. Bir elinde kahve fincanı, bacak bacak üstüne at, önündeki bilgisayarı bir tıkla, onu koştur, konuştur oldubitti. Oh, dünya varmış. Zaman kaybı yok, geç saatlere kadar uykusuz kalmak yok, sıcacık odanda, televizyon başında, akıllı telefonun elinin altında, yapay zekâ emrinde, aman ne güzel... Bu yalancı cennet düşünü sağlayan teknolojiye bağımlılığımız, hayranlığımız kat be kat artıyor. Bundan mıdır bilmem, şimdi okuyandan çok **yazıcı**, yani yazar diyecektim, var.

Kolaylığın, konforun, lüksün, şatafatın, rahatlığın, olduğu yerde edebiyat sıvışır kaçar. Gerçi **"Nicelik, niteliği doğurur."** Doğru söz ama, o da nice nice zamanlar, çabalardan sonra.

Günümüzde salt kalemleriyle geçinen, ailesini geçindirebilen kaç yazar vardır bizde ve dışarıda?

Yazarın sırtından yokluğun, yoksunluğun, açlığın, zulmün, baskının, adaletsizliğin, eşitsizliğin, korkunun ağır gölgesi çullanmalı, arkadan kendisini dürtüp duran bir bizlengici olmalı.

Han Duvarları'nı ömrünün ahirinde ise yargılandığı ***Yassıada***'da, **Zindan Duvarları'nı** kaleme almak zorunda kalan **Faruk Nafiz Çamlıbel** ne güzel, ne yerinde söylemiş:

"Şair! Sen öldükçe ve üzüldükçe yaşarsın."

Ve yazarsın...

Koskoca **Tarık Buğra'mız Küçük Ağa**'yı yazmış ama küçük bir kooperatif evine, ancak 70'li yaşlarında kavuşmuş, ama içinde bir hafta bile oturamadan savuşup gitmiştir dünyadan **"Gençliğim Eyvah"** diyerek.

Çukurova'da pamuk tarlasında ırgat gibi çalışmış **Orhan Kemal, Çukurova'nın düzlüğüne sığmaz Bereketli Topraklar Üzerinde** adlı ölümsüz romanını yazmış ama aynı **Orhan Kemal,** bu kez baba olarak elinden tutarak sünnet ettirdiği oğlunun Adana'nın sıcağında görüp canının çektiği bir bardak buzlu limonatanın parası **25 kuruşu bütün ceplerini boşalttığı halde bulup verememiştir.**

Yazarlık, böyle zor sanattır, genç yazar adayı kardeşim. Salt istemekle olmuyor, hücrelerine, iliklerine kadar sarsıla titreye yaşamakla oluyor. Kendini böyle oldurup yetiştirebilecek misin? **Dar Kapı'**lardan geçebilecek misin, **köprüleri yakıp** arkana bakmadan yazarlık yoluna tek başına düşüp dikenli taşlı yolları aşabilecek misin?

Gözünü korkutmayım ama hevesini, umudunu da kırmayayım. **Yazarlığa giden yol, gül bahçesinden geçmez.**

Hem nerede bizim eski köhnemiş kuşağın okuma açlığı? Çamurlara belenmiş gazete atıklarını elimizin tersiyle silip su içer gibi lıkır lıkır sevinçle okumaya kendini kaptırmış olan o aziz okuyucu nereden bula-

caksın? Bizim Maraş'a İstanbul gazeteleri iki üç günde bir ulaşabilirdi ancak. Gazete geldi mi diye Ökkeş Bayi'yi usandırırdık. Radyo desen, o da tek tük, üstelik hışırtısından cızırtısından bir şey anlayamazdık.

Hem durgun ve sıkkın zamanlarının avaralığı boşluğu çoktu. Şimdi öyle mi ya, dijital çağının mengenesinde sıkışmış kalmış insanın başını kaşıyacağı zamanı hiç yok. Çocuklarımız, yavrularımız emzik yerine cep telefonu, tablet, bilgisayar emişip duruyor. Bu körpeciklerin o yumuk ellerine nasıl kitabı tutuşturacaksın?

Nereden baksanız edebiyat dijital kuşatma altında. **Genç yazar arkadaşım**, bu çemberi kalemini süngü yapıp yarabilecek misin, kırabilecek misin? **Evet**, mi diyorsun, **ben varım**, **buradayım** mı diyorsun. O zaman kolları hemen sıvamalısın. Daha çağdaş bir donanıma sahip olman gerekiyor. Kırsal, bölgesel değil, küresel ölçekte kendini yetiştirmen kaçınılmaz. En azından bir yabancı dilin olacak. Bilim adamı gibi işleyeceğin konuları kılı kırk yararcasına araştırman, irdelemen lazım.

Edebiyat bu kuşatılmayı yarıp çıkacaktır. Çünkü insanın yaratma ve sanatla anlatma gibi karşı konulamaz, durulamaz gücü ve yetisi vardır. Hani ne demişler: **" Su akar, yatağını bulur**." Edebiyat da yeni yatağını, akışını, başkalaşarak, çağdaşlaşarak mutlaka bulacaktır.

"Haydi, şimdi kalem başına!"

EDEBİYATTA ARAYIŞ VE ETKİLEŞİM

LÜTFİ BİLİR

Çok geniş ve çok katmanlı olan bu konunun, bir değil birkaç kitap hacmine sığdırılabileceği, ancak böylelikle layıkıyla irdelenebileceği kanısını peşinen sizinle paylaşayım. Yarım asırdan beri yazan ve olanakları nispetinde çok okuma yapmaya çalışan birisi olarak, bu konu ile ilgili bir kaç şey de ben söylemek istiyorum.

İlk olarak 14. yüzyıl Avrupa'sında başlayıp günümüze kadar devam eden, Hümanizm, Klasizm, Parnasizm, Natüralizm, Sembolizm, Romantizm, Realizm, Empresyonizm, Sürrealizm, Fütürizm ve Postmodernizm akımlarının her biri bir arayıştır diye düşünüyorum. 1729 yılında matbaanın ülkemize gelmesi ve batılı eserlerin yaygınlaşması ile birlikte, biraz gecikmeli de olsa bizdeki kalem ustaları da bu akımların etkisiyle eserler vermişlerdir. Bu akım ya da arayışların başlangıç tarihleri ile ilgili az çok bir tarih verilebilse bile, bitiş tarihleri ile ilgili kesin bir tarih vermenin doğru olmayacağı düşüncesindeyim. Çünkü günümüzde bile bu akımların herhangi biri doğrultusunda eserler veren yüzlerce şair ve yazara rastlayabiliriz kanısındayım. Her edebi akım, ilk oluştuğu dönemde okyanusların dev sörf dalgaları benzeri dalgalar oluştursa da, zaman içerisinde bir gölün sahiline gönderdiği küçük ve sakin dalgaları misali, taraftarı edebiyatçılar tarafından yaşatılmaya devam edebilir.

Burada can alıcı sözcüğün, "***arayış***" olduğu konusunda hepimiz hemfikiriz sanıyorum. Ben, diğer detayları bu işin gerçek üstatlarına bırakıp, sadece bu sözcükten hareketle fikrimi serdetmek istiyorum. Hani bilinen bir söz vardır; "aramakla bulunmaz, ama bulanlar hep arayanlar olmuştur" diye. Eğer arayan kişi, sadece kendi özel yitiğini aramıyorsa, daha değerli, daha şümullü bir şey arıyor demektir. Hal böyle olduğu sürece, bu arayışın da daha değerli bir çaba olacağı kanaatini taşıyorum. Aranıp da bulunan ya da bulunacak şeyin değerli olup olmadığı bence ikincil bir konudur. Ama ***arayış çabası*** başlı başına çok değerlidir. Çünkü bulunan şeyin değerli olup olmadığı daha sonraki zamanlarda anlaşılacaktır. Arayış için çıkılan bu yolda, daha iyinin, daha güzelin ve daha çağdaşın bulunması niyetinin ön planda olduğu kanısını taşıyorum ben. İnsanların durduk yerde; "iş ol-

sun" diye bir arayışa gireceklerine ihtimal vermiyorum.

Ben şöyle düşünüyorum; böyle bir arayışa giren edebiyatçı, bir kere mevcudu eksik veya yetersiz bulan birisidir. Bunun eksik ya da yetersizliğini söyleyebilmek için ise, mevcudu çok iyi bilmek gerekir. Bir eksikliği ve yetersizliği dile getirebilmek bir altyapı yeterliliği ister. Hiç bilmeyen insan neyin eksik, neyin yetersiz olduğunu nereden bilebilsin. O insanlar bir şeylerin eksikliğinden huzursuz oluyorlar ki, arayış için yola çıkıyorlar. Bu yüzden edebiyatın içindeki bu tür arayışların değerli bir şey olduğunu düşünüyorum.

Her arayışı bir ***etki*** tetikler. Bu kural, kaşifler, mucitler kadar edebiyatçılar (sanatçılar) için de geçerlidir. Yani her arayış, bir etkinin ya da etkilenişin şekillendirdiği bir tepkidir. "Şu şey, şöyle olsa daha güzel olmaz mı" sorusu başlatır her şeyi. Ama bu soru kendiliğinden oluşmuş bir soru değildir. Geçmişteki ve çağdaşı olduğu edebiyatçıların okunması ve okuduklarının özümlenmesi sonucu oluşabilecek bir şeydir bu. Okuyan kişi bir şekilde etkilenmiş ve bu etkilenmenin sonucunda da bir arayış ihtiyacı hissetmiştir. Bu arayışlar esnasındaki tarz ve muhteva sapmalarını, Dünya edebiyatçılarının birçoğunda gördüğümüz gibi, ülkemiz edebiyatçılarının birçoğunda da müşahede edebiliriz. Edebiyatçılarımızın ilk eserleri ile daha sonraki yıllarda yazdıkları eserler arasındaki dil, şekil ve muhteva farklılıklarını çok bariz görürüz. Bence bütün arayışlar, bir çeşit etkilenmenin doğal sonucudur ve daha güzeli, daha yeniyi hedefler. Yine kanımca, bir sanatçının bir başka sanatçıdan etkilenmesi kadar doğal bir şey olamaz. Yeter ki etki olumlu sonuç doğursun. Ben bunu, yaban eriğinin bir dalına yapılan şekerpare aşısı gibi telakki ederim. O yeni aşı tutarsa, o dal, yine toprağın, havanın, suyun ve güneşin etkisiyle bal tadında meyveler verecektir. Bal tadında tepkiler yani. Ama aşı tutmaz ise, o dal yine eski yaban eriğini vermeye devam edecektir..

Sonuç olarak, her arayışın bir etkilenme ve bu etkilenmeden kaynaklanan bir tepki verme gayreti olduğu kanaatindeyim. Ve bu çaba, ***niyet*** anlamında çok değerlidir. Bulunan yeni şeyin değerini ise zaman tayin edecektir. Çağın yaşayan ve sürekli değişen dinamikleri içerisinde değerini yitirmeyenler, tutmuş bir aşı gözesi gibi yeni edebiyatçıları da etkileyerek yaşamaya devam edecektir. Çoğunluk tarafından itibar görmeyen akımlar ise tarihin çöplüğüne doğru yol alacaktır.

HEYBEDEKİ SIR

RÂNÂ İSLÂM DEĞİRMENCİ

sırtımızda görünmeyen
sırla dolu şu heybemiz
elimizde bir defter ki
sayfaları parlak temiz
zamanın tam ortasında
göz yaşımız arasında
başlar bizim hikayemiz

ne gelirken
ağlamayı biz seçmişiz
ne sardığımız defteri
iyi tanır ellerimiz
ne doğduğumuz o demin
anlamını tam bilmişiz
alnımızda serilidir
derin yolculuk çizgimiz
gözümüze değiveren
tek gülüşle
dolar bizim hikayemiz

yola düştüğümüz anda
bir el tutar elimizi
o gülüşle o dokunuş
bize getirir birden bizi
görmesek de heybemizi
ilk nefeste göğüsleriz
serde olan ismimizi
bundandır hep nefes nefes
yanar bizim hikayemiz

defterimiz, kalemimiz,
ellerimiz, şu heybemiz
kan ter içinde kalarak
yolumuzda emekleriz
sımsıkı el, güçlü gülüş
anlarız ki bu yol bir düş

içimizden bir ses der ki
kalk adım at yavaş yavaş
hiç çekinme istersen düş
heybe bizim, defter bizim
o ses bizim, düşler bizim
bizi bilen kalemdir ki
hece hece
yazar bizim hikayemiz

bu yolculuk hikayesi
öyle büyük öyle derin
gör hep sırlarla dolacak
sana has özel defterin
hiç kimseler çözemedi
hikmetini

o kalemin, şu defterin
heybelerin ve bizlerin
düşe kalka yürüdüğün
bu yürekli hikayede
unutma ki dertli seyyah
attığımız her adımla
doldururken defterleri
her bir yürek ayrı çarpar
defterlere, heybelere
sızar bizim hikayemiz

ilk günden son güne kadar
bizle gelen şu heybeler
bize özgü dolup taşar
yüreklerin her atışı
defterde 'biz' olup yaşar
defteri de heybeyi de
sakın yabana atma sen
onlar bizi biz yapanlar
onlar bizim hikayemiz

NAZİRE

MEHMET AKİF KİREÇCİ

- Kış mevsimine övgü –

Kış geliyor, yaz ve güz eridikçe
Bizse hep büyüyoruz
Kokladıkça Fırat'ı Dicle'yi Kızılırmak'ı
Çoğalıyoruz toprağa değdikçe
Çoğalıyoruz düşler kayboluyor
Haydi uyanın – zaten herkes uyanık-
Râm olun
Birbirinizin güneşine tutunun
Haydi toplanın
Fırlayın
Kar toplayın kayalardan
Yuvalar bereket bulsun yağmurla, dağları saran sarmalayan karla
Cüretkâr cevaplar bizdedir
Bitmeyen sorularına toprağın
Gün bizimle ışır lapa lapa
Toprakla göğün arasında
Güz evine dönerken
Yaşasın kış ayları
İşte biliyoruz yine
Tohuma duruyor

KAHRAMANMARAŞLI KALEM DOSTLARIYLA HATIRALARIM

SADIK YALSIZUÇANLAR

Öncelikle **Üstad Necip Fazıl**'dan söz etmeliyim. Kendisini tanımak, yüz yüze görüşmek nasip olmadı. Ama birkaç defa telefonda konuştuk. Bendeniz üniversiteyi okumak üzere 1979-1980 öğretim yılında Ankara'ya gelmiştim. Hem okuyor hem de bir şirkette yarı zamanlı çalışıyordum. Çalıştığım şirketin İstanbul ofisinin sorumlusu Üstad'ın oğlu **Osman Kısakürek** ağabeydi. Hemen her gün kendisiyle telefonda konuşuyorduk. Bazen akşamları da aramam gerekiyordu. Tabi arada Osman ağabey evde olmayınca telefonu Üstad açıyordu. Bendeniz, o yıllarda hem yeni yayımlanan kitapları hem de haftalık ve aylık dergileri takip ediyordum. Bir gün gazete almak için büfeye yaklaştığımda, o zamanların erotik mecmualarından Erkekçe'nin kapağında bir anons gördüm. Necip Fazıl Kısakürek ile söyleşi anonsu. Kapaktaki başlıkta, tasavvufi bir ibare yer alıyordu ama derginin kapağında yarı çıplak bir model fotoğrafı vardı. Tabi şaşırdım, hatta yadırgadım. Kendi kendime, "nasıl olur!" diye söylendim. Gazetemi alıp büroya gittim. Gün boyu, Üstad'ın böylesi bir dergiyle niçin mülakatı kabul ettiği sorusuyla boğuştum. Akşam Osman ağabeyi aramam gerekti. Telefonu Üstad açtı. Osman ağabeyi sordum. Tabi o sıralar Üstad'ın son ayları idi. O yorgun, buğulu ama tok sesiyle, "Osman henüz gelmedi evladım" dedi. "Efendim" dedim, "bendeniz sonra arayacağım." "Pekâlâ evladım" dedi. Tam kapatacaktı ki, "Üstadım" diye seslendim, "Efendim?" dedi. "Sizinle Erkekçe dergisinde bir söyleşi yapılmış..." Sözümü kesti birden, sesini daha da gürleştirerek, "**bizi aldatmış onlar evladım, edebiyat mecmuası diye gelmişlerdi, meğer öyle değilmiş, bu yüzden dava ettik onları!**" dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. "Ellerinizden hürmetle öperim efendim" dedim, "sağ olunuz" deyip kapattı. Sanırım kısa bir süre önce, **Ahmet Kabaklı** ve dostlarının Türk Edebiyatı Vakfı'nda bir sohbeti olmuştu. Ona gitmek için can atıyor-

dum. Fakat o hafta okulda sınavlarım olduğundan gidememiştim. Üstad'ın külliyatını o yıllarda okudum. Çile'yi, Babıali'yi, özellikle Batı Tefekkürü / İslam Tasavvufu'nu birkaç defa okumuştum. Pek çok şiirini ezberlemiştim.

Cahit Zarifoğlu'nu ise, yine o yıllarda, Mavera dergisinin Kızılay'daki mütevazı bürosunda gördüm. Dergiye bir öykü göndermiştim. Cahit ağabey, biliyorsunuz, derginin son sayfalarında, şiir, öykü, deneme vs. gönderen genç yazarlara yorum içeren cevaplar yazardı. Onlar sanırım kitap olarak da yayımlandı. Gönderdiğim öyküye, derginin sonraki sayısında bir cevap yazmıştı. Öyküyü beğendiğini, soyadımı ilginç bulduğunu, zarftaki adrese bakılırsa derginin bürosuna yakın bir yerde oturduğumu, dolayısıyla mutlaka büroya uğramam gerektiğini söylüyordu. Birkaç gün sonra gittim. Büro, bodrum katta idi. Merdivenden inerken genzimi nefis bir mercimek çorbası kokusu doldurdu. Dergi dergâh gibiydi. Sürekli çay ve çorba kaynardı. Çok ziyaretçisi oluyordu. Kapıdan girince, hemen sağda, küçük bir masada Cahit ağabeyi çalışırken buldum. Selam verdim. Yakın gözlüğünü indirdi. Selamımı aldı. "**Bendeniz Sadık Yalsızuçanlar"** demeye kalmadı, kalktı, kucakladı beni. Sandalyeye buyur etti. Yüzüme dikkatle baktı, "Kürt müsün sen?" diye sordu. "Babam Kürt ağabey" dedim. "Hikâyen çok güzel" dedi, "yeni sayıda yayımlayacağız. Birkaç yerinde tashih vardı, düzelttim" dedi. Utandım tabi. Teşekkür ettim. **Rasim ağabey** geldi sonra. "Bak Rasim, bu Sadık" dedi, "müthiş bir hikâyeci olacak..." Sonrasında bendenizi mahcup eden çok güzel şeyler söyledi. Rasim ağabeyden de çok etkilenmiştim. Rahmetli babamın kuşağındandı. Samimi, sahici, yerel sözlüğe de hâkim biçimde konuşuyordu. Tabi ironi de vardı dilinde. Onu hemen hissettiriyordu. Sonrasında **Mavera**'ya sık sık uğrar oldum. Cahit ağabeyle, Rasim ağabeyle ve diğer şair ve yazarlarla da tanıştık, görüştük. Bir gün cemaatle namaz kıldık. Yanlış hatırlamıyorsam **Erdem Bayazıt** ağabey imam olmuştu. Namazdan sonra çorba içtik. Alaattin ağabeyi sonradan tanıdım. **Akif İnan** ağabeyle de burada tanıştım. Akif ağabeyle sonraki yıllar dostlarıyla kurdukları memur sendikasının bürosunda çok görüştük. Hemen her hafta mutat uğrardım. Kapıyı açtığımda, çok sigara içtiğinden böyle bir sis bulutunun ardında

görürdüm onu. Konuşması çok etkileyiciydi. Kararında bir Şanlıurfa aksanı vardı. Son derece içten, samimi, konuşurdu. Bazen yeni yazdığı şiirini okurdu.

Erdem ağabeyle düzenli görüşmelerimiz olmadı. Çok seyrek görüştük. Ama her karşılaşmamızda muazzam bir sevgi ve hürmetle davranır, ciğerinden gelen o etkileyici sesiyle kendine has sözlüğün içinden konuşurdu. Hastalığının yeni başladığı dönemde, İstanbul'da sanıyorum Tarık Zafer Tunaya'da, bir panelde konuşmacıydık, yan yana oturmuştuk.

Rasim ağabeyle ilişkimiz, yıllara sâri idi; **Yedi Güzel Adam** kadrosu içinde en çok ve yakın görüştüğümüz O idi. Benim öykü yazmamda Cahit ve Rasim ağabeyin çok etkisi olmuştu. Onlardan önce, değerli büyüğüm **Suat Alkan**'ın, **Prof. Dr. Mahmut Kaplan** ağabeylerin özendiriciliğini özellikle anmak isterim. Bilhassa Suat ağabey yazdığım her öyküyü özenle okurdu. Mektupları benim için son derece yol gösterici olmuştu. Rasim ağabeye yayımlanan her yeni kitabımı takdim ettiğimde mutlaka okur ve bir sonraki görüşmemizde düşüncelerini ayrıntılı biçimde söylerdi. Son döneminde **Mustafa Aydoğan** ve hemşehrisi **Mehmet Ali Bulut** ile birlikte, kendisiyle bir nehir söyleşi yapmış, "Rasim Özdenören'le Söyleşmek" adıyla Edebiyat Ortamı Yayınları arasında yayımlamıştık. O'nun özellikle Çok Sesli Bir Ölüm, Çözülme ve Çarpılmışlar adlı öykü kitapları, toplumcu gerçekçiliğin genel ve yaygın örneklerinin dışında kendine özgü nitelik ve kalitelere sahip öykülerden oluşur ve kasabalı/köylü insanları bireysel psikolojileri, toplumsal koşulları ve ekonomik çaresizlikleri içinde derinlikli biçimde yansıtır. Rasim ağabeyle çok anılarımız oldu. Biliyorsunuz o, torunu yaşındakilere bile, "ağabey" diye hitap ederdi. Bir keresinde, Çankırı'ya bir heyetle gitmiştik. **D. Mehmed Doğan**, **Yücel Çakmaklı** ve daha birçok yazar ve sanatçı kişi vardı heyette. Birkaç gün süren bir dizi etkinliğe katılmıştık. Son gece, Çankırı'nın ünlü "Yâren Meclisi"ne katıldık. Orada, ritüelin içinde tabi Rasim ağabeyi görmek son derece heyecan verici ve ironikti. Yarenlerin meclise girerken söyledikleri söz kalıplarını bir türlü ayniyle telaffuz edemediğinden bizi bir hayli güldürmüştü. Belki de bilerek yapıyordu. Çünkü Rasim ağabeyin belleği müthişti. Bir başka özelliği gerek yöresel gerekse genel sözcük ve söz dağarı bakımından yetkinliğiydi. Deyimlere, kelimelerin kök bilgisine çok hâkimdi. Bir meseleyi derinlemesine anlayabilmek için çok uğraşır, didiklerdi. Çok da iyi bir dinleyiciydi. Dediğim gibi tabi bir de ironisi çok inceydi, kolay kolay sezilmezdi.

Sezai Karakoç'la da birkaç anım var. Rahmetli, biliyorsunuz modern şiirimizin son büyük ustasıydı. O'nun en değerli özelliği, geleneğe hâkimiyetiydi. Modern dönemden gelene-

ğe güçlü bağlar attı, dünü bugüne bağladı ve zamana son derece dayanıklı sözler söyledi. Ayrıca, kendine özgü bir düşünsel evren kurdu, onu sistematik biçimde ifade etti. Şiirinde, doğduğu ve büyüdüğü şehirlerin kültürü de gürbüz biçimde dile geldi. TRT'de çalıştığım yıllarda, Kırk Ambar adlı bir kuşak program yapmıştık. **Muharrem Sevil** genel yönetmenimizdi. **Ahmet Çiğdem** ve **Gökhan Özcan** da programın oluşumunda bulundular. İsmet Özel beyin bir tür danışmanı olduğu, yorum yaptığı ve şiirlerini okuduğu bir bölümün sorumlusu bendim. On iki bölüm boyunca, O'nun belirlediği modern Türk şiirinin seçkin adlarını konu edinen bölümlerin çekim ve kurgusunu yaptım. **Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Ülkü Tamer, Ataol Behramoğlu, İlhan Berk, Cahit Külebi** bunlar arasındaydı. İlk bölüm için İsmet Bey, Sezai Karakoç'u belirlemişti. Çekimler için kendisinden randevu aldım ve Cağaloğlu, Üretmen Han'daki o küçücük ofisine gittim. Cuma günüydü. Namaz vakti de yaklaşmıştı. Zaten küçük olan büroda, yine küçük olan bir masada oturmuş yemek yiyordu. Ben içeri girince yemeyi kesti. Ne fotoğraf çektiriyor ne de televizyon veya radyo programlarını kabul ediyordu. Diriliş Partisi'ni kurduktan sonra sadece yanlış hatırlamıyorsam **Fehmi Koru**'nun söyleşi önerisini kabul etmişti. Ben çok ısrar edince, "biz, televizyona çıkmıyoruz ama siz istediğiniz şekilde yapabilirsiniz" dedi. Ben yine de programın içeriğine ilişkin bilgi verdim. İki şiirini de klip yapacağımızı söyledim. Birisi, Kapalı Çarşı olacaktı. "Yaparsınız ama **Prof. Mehmet Kaplan** gibi yanlış yorumlarsınız" dedi. Bu arada İsmet Özel beyin programın başında kendisine ilişkin bir yorumda bulunacağını, programın bu bölümünün danışmanının da kendisi olduğunu söylemedim. Sonrasında birkaç defa, programın seyrine ilişkin bilgi vermek için aradım birkaç cümle konuştuk. Demincek andığım Suat Alkan ağabey, Sezai Bey'le yakın dosttu. Randevu alırken O'nun selamını söylemiştim. Adını işitince randevu vermişti. Programın yayınlanacağı gün haber vermek için aradım. Telefonda sesi öfkeliydi. Bir gazetenin televizyon sayfasında yayına ilişkin haber çıkmış, İsmet Özel üstadın da adı metinde yer almıştı. Sanırım o yüzdendi. Telefonda konuşmayı kısa kesti, kapattı. Tabi çok etkilendim, tekrar aradım. Bu defa, "yanlış numara!" deyip kapattı. Sezai Bey'in

bütün külliyatını defalarca okudum, çok istifade ettim. Sezai Bey, benim kuşağım dahil, birkaç kuşağı derinden etkilemiş, çok beslemiştir. O, **Yunus Emre, Şeyh Gâlip** gibi altın şairler soyunun günümüzdeki en büyük örneğidir.

Nuri Pakdil ağabeyin kitaplarını seksenli yılların başlarında okumuştum. Edebiyat Dergisi, Mavera, Aylık Dergi, Hisar, Birikim, Hece gibi Ankara mahreçliydi. Nuri ağabey, tabi bizim kuşağı çok etkilemiş bir şair, yazar ve düşünürdür. Dilde köktenci bir değişim yapmıştır, O'nun sentaksı kendisine özgüdür, kelime dağarı capcanlı ve ter ü tazedir. Yazdıklarıyla olduğu kadar kişiliğiyle de son derece etkileyicidir. O'nu birkaç kez meclİslerde görmüştüm ama bir defasında, **Ömer Faruk Ergezen** lütfetti, üçümüz bir akşam yemeğinde buluştuk. Her zamanki gibi üç saat oturmamıza rağmen birkaç dakika konuştu. Bağlanma kitabında anlattığı, düşünce dünyasını, sanatını, gramerini çok etkilemiş olan merhum **Fethi Gemuhluoğlu**'nun üstadı **Mustafa Özeren Efendi** Hazretlerini sordum, "Efendim" dedim, "görüşür müydünüz?" Birden yüz ifadesi değişti, "beyefendi biz tarikatçı değiliz, devrimciyiz!" dedi. Bendeniz sustum. Birkaç dakika geçmişti ki, içli bir sesle, gözleri nemlenmiş halde, "üç defa gördüm beyefendi" dedi, "birinde, Fethi ağabeyle evine gitmiştik, bir defasında Marmara Kıraathanesindeydi, son kez ise, Fethi Ağabeyin cenazesinde görmüştüm." Nuri ağabeyle ilgili en özel bilgileri **Necip Evlice** ağabeyin yazılarından, **Duran Boz**'un Düşünen Kalem **Nuri Pakdil** kitabından, **Atıf Bedir**'in Direniş Hattında Bir Devrimci çalışmasından izleyebilirsiniz, ayrıca en kapsamlı ve ayrıntılı biçimde, **Hüseyin Su**'nun Takvim Yaprakları adlı o enfes günlüklerinden okuyabilirsiniz. Sevgili **Mustafa Aydoğan**'ın İnancın Parıltısı adlı kitabı ise, Pakdil'in düşünce ve duygu dünyasına, eserlerinin ruhuna, temalarına ve sentaksına ilişkin yazılmış en özgün yorumları içeren bir kitaptır.

Kahramanmaraş Lisesinin efsane adlarından biri de kuşkusuz, **İsmail Kıllıoğlu**'dur. Öykülerini ilkin dergilerden okumuş, çok sevmiştim. Sonradan Ateş Yalımı Üstünde Bir Toplantı kitabında toplu halde okudum. Kıllıoğlu, hem bilim adamı hem de öykücü olarak ülkemizin bilim ve sanat yaşamının en parıltılı, en özgün isimlerindendir. Kendisiyle yıllar sonra, değerli **Mehmet Ali Bulut** ağabeyin lütfuyla, birkaç gün, kitap fuarı vesilesiyle Kahramanmaraş'ta buluştuk ve güzel günler geçirdik. O günlerde İsmail hocamı yakından tanıma imkânı buldum, sevgim ve saygım arttı.

Kahramanmaraş toprağının modern Türk şiirine en değerli armağanlarından **Mustafa Aydoğan** ile yıllardır dostluğumuz sürüyor. Ankara'da en çok görüştüğümüz dost-

larımızdan. Şiirinin özgünlüğü ve etkinliği, dilinin derinliği ve yalınlığıyla modern Türk şiiri içinde kendine özgü bir yere sahiptir. **Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç, Ebubekir Eroğlu** çizgisinin en kıymetli devamlarındandır. Onunla da yıllara sâri dostluğumuzun biriktirdiği kıymetli hatıralarımız var.

Andırın güzellerinden **Mevlânâ İdris Zengin**'le, tanışıklığımız seksenli yılların ilk yarısına uzanıyor. O zamanlar çiçeği burnunda bir hukuk talebesiydi. İstanbul Hukuk Fakültesinde değerli dostum **Nejat Aday**'la birlikte çok görüşürdük. Her İstanbul'a gidişimde mutlaka buluşurduk. Bazen **İbrahim Kiras**, rahmetli **İrfan Çiftçi** de olurdu. Birkaç defa **Mustafa Ruhi Şirin** ağabeyin ve dostlarının o güzelim vakfında, Çocuk Vakfında buluşmuştuk. Ona hep Hz. Mevlâna derdim. Gülümserdi. **Mevlânâ İdris**, hem Türk çocuk ve yetişkin edebiyatının hem de dünya çocuk edebiyatı dağarının en kıymetli kitaplarını yazdı. O'nun çocuk masalları, meselleri, öyküleri ve çizgileri, son derece özgündür. Yüzlerce anımız var O'nunla. Ruhu şâd olsun.

Âşık **Mahzunî Şerif**'in TRT arşivinde yer alan ilk kapsamlı belgeselini ben yapmıştım. Onunla da çok güzel hatıralarımız vardır. Ankara'da, ailesiyle yaşıyordu. Program için aradığımda telefonda son derece samimi, sanki önceden tanışıyormuşuz gibi sıcak ve yakın bir biçimde konuşmuştu. **Sadık Baba** diyordu bendenize. Bir haftalık bir kayıt çalışması programladık. O sıralar bel fıtığından mustaripti, çok ağrıları oluyordu. Buna rağmen çekim çalışmalarında hiç of demeksizin, ne dersek yaptı. Kalender, olgun bir insandı. **Ehl-i Beyt** âşığıydı. Evinde, Keskin Hasan Dede'de, cem evinde, Kızılırmak kıyılarında çekimler yaptık. Sonuçtan çok memnun kaldığını hatırlıyorum. Sonrasında birçok defa karşılaştık, görüştük, telefonlaştık.

Yine **Abdurrahim Karakoç** ağabeyin TRT arşivindeki tek belgeseli bendenizin yaptığımdır. Onunla da bir hafta süren bir çekim/kayıt maceramız oldu. Abdurrahim ağabeyle yıllar öncesinden tanışıyorduk. Türkiye Yazarlar Birliği'nde zaman zaman görürdüm kendisini. Çok okurdu. Kahramanmaraş havzasının Karacaoğlan'dan sonra en zengin sözlüğüne, deyim hazinesine, mecaz ve mazmun birimine sahip, güneyin büyülü ve çileli coğrafyasının şiirlerinde yansıdığı bir sanatkârıydı. Program için önce, Sincan'daki evinde görüştük. Birkaç ortak dostumuz da vardı. Salondaydık. Tam Mihriban'a ilişkin sorarken karısı içeri girdi, elinde çay tepsisi. Ben sustum ama son kelimelerimi işitmişti. Tepsiyi kapının hemen sağındaki yemek masasına hırsla bıraktı, kapıyı çarpıp çıktı. Abdurrahim ağabey, "ne yapsın, yıllardır Mihriban da Mihriban, o da bıktı artık!" dedi. Eski adıyla Cela'da, Ekinözü'nde beş

gün boyunca çekimler yaptık. Çok anı biriktirdik. Orada çocukluk, ilk gençlik arkadaşları vardı. Bazılarını da çekimlere aldık. Özellikle şiirlerinin birçoğunu ezbere bilen bir arkadaşını unutamıyorum. Nurhak'ta Şiirlerinde geçen kişi ve yer isimlerini, benzetmeleri, yerel sözcükleri çok iyi biliyordu. Çekimlerden sonra, "ne zaman yayınlanır/" diye sordu. "Ben size bildireceğim ağabey. Önce izleyip kurgu yapacağız, denetimden de geçirip yayın planlamaya vereceğiz, onlar belirleyecek" dedim. Yayın planlama biraz geciktirdi yayını. Heyecanla bekliyordu. Mihriban şiirini ve birkaç şiirinden kısa bölümleri video klip yapmıştık. Çocukluğunun geçtiği evde de çekimler olmuştu. Yayın gecikince bir gün arayıp kızdı bana. Rahmetli güzel gönüllüydü. Mütevazı bir adamdı.

Bahattin Karakoç ağabey de öyleydi. Şiiriyle, kişiliğiyle çok çok güzel bir insandı. O'nu, Türkiye Yazarlar Birliğinin Ankara'daki genel merkezinde görmüştüm ilkin. Sonraları defalarca kez görüştük.

Kahramanmaraş'ın güllerinden İsmail Göktürk dostu özellikle anmalıyım. Hem iyi bir yazar hem de hakikî bir derviştir. Üzerimizde çok hakkı vardır. Dostluğun, vefanın, sadakatin timsalidir.

Depremde yitirdiğimiz **Recep Şükrü Güngör**'e çok yandım. Yıllara sâri bir dostluğumuz vardı. Pek güzel bir insandı. Kitap fuarlarında hemen gelir, gün boyu, Edebiyat Ortamı standında muhabbet ederdik.

Merhum **Yaşar Alpaslan** hocamızla da pek güzel anılarımız oldu. Özellikle kitap fuarlarında komşu olurduk. İlk tanışmamız şöyle oldu: Edebiyat Ortamı standında oturuyorum. Göz ucuyla da o güzel insana arada bakıyorum. Biliyorsunuz Kahramanmaraş'ın ilim ve irfan hafızasının bir kısmını gün yüzüne çıkardı. Bir gün, bana bakarak seslendi: "Gelsene! Niye uzak duruyorsun!" O günden sonra fuara her gittiğimde önce O'na uğrardım. Her defasında yeni yayımladığı kitaplardan verirdi.

Yine tek kitabıyla şiirimizde kendisine özgü bir yer edinmiş olan **Hüseyin Gök** dostumuzla da kıymetli hatıralarımız var. Bir defasında, fuar günlerinde, mevsimi olmamasına rağmen, **Dr. Timuçin Çevikoğlu** ağabeyle benim isteğim üzerine, bize, Maraş'ın ünlü Gabarcık üzümünden bulup getirmiş, bizi mahcup etmişti.

Tabi, **Duran Boz** ağabeyi özellikle anmak isterim. Yazdığı kıymetli kitaplar, yaptığı çalışmalarla bu yörenin kültürel iklimine yakışır biçimde son derece değerli çabalar ortaya koydu. Vefası, dostluğu ile de ayrıca büyük bir değerdir.

BABAM VE NERGİS

NURCİHAN KIZMAZ

Bir demet nergisle gelince babam,
Bilirdik bahar gelmiş,
Gönlümüz şenlenirdi.

Bu böylece sürüp gitti bir zaman.
Bir bahar,
Ansızın
Kesiliverdi.

Bekledik, bekledik, gelmedi bahar.
Bir demet nergis getiren olmadı.

Kaç zamandır
Nergis kokmuyor evimizde.
Anladık,
Nergis götürme sırası bizde.

HURMAN'LA SÖYLEŞİ

HAŞİM KALENDER

Yıllar yılı dil döktüm, dağlar taşlar demiyor
Kimler geçti viranda, sen söyle Hurman çayı
Dünya cebine sığsa, gönlü hoş edemiyor
Darmadağınım şimdi, hal böyle Hurman çayı.

Gün şafakla başlayıp, kararınca biterken
Rızkı dağıtan melek, gün doğmadan gelirdi
Besmeleli sofrada, azlar bile yeterken
Yarım açtı ya millet, şükretmeyi bilirdi.

Birçok şeyim yoktu ya, çocukluğum tastamam
Sabah çıksam dağlardan, akşam ancak inerdim
Yokluk, sefalet olsun, arkasından atamam
Acıkınca it, kurt, kuş, kapımıza tünerdi.

Sevgi harman harmandı, anam babam var iken
Bitecekmiş bilmedim, kibrit çalıp yakarken
Sel olurmuş Hurmanda, yıllar yılı biriken
Canlanır teker teker, viraneye bakarken.

Tahtadan barakamda, evcik oynar bir yanım
Diğer yanım gam besler, gidenleri izlerim
Gün sayılı bilirim, aciz gelmiş insanım
Dalar gider gözlerim, ölümümü gözlerim.

Gece öten bülbüller, onlara mı ötermiş
Kaç seheri uykusuz, bekledim gelmediler
Sayılı gün ömürsüz, ne de çabuk bitermiş
Yaz gelsin yeşerecek, onlar ki ölmediler.

Yaslandığım söğütte, balta izleri durur
Ne çürük damarım var, ardıç olmasam bile
Toprak onları açar, taşlar ki hep taş vurur
Vuslata yürüyorum, o gün bitecek çile.

Kazanan bir tek kişi, dokuz baştık o yıllar
Anam, babam beş bacım, en büyük ağabeyim
Saçımı ak görenler, beni kocamış beller
Avutacak anam yok, yoksa daha bebeğim.

Şimdi dön yüzüme bak, haksız mıyım ağlarken
Kızmasın dalgaların, çok suyunu içtik biz
Kalender'e gülersin, yüreğini dağlarken
Nice badirelerden, bildirmeden geçtik biz.

KIZIL NURHAK GÜLÜ

ALİ BÜYÜKÇAPAR

Açılsın kapılar Şahıma gideyim
Uzak diyarlar bir daha yakın olsun
Bozlaklar duyayım canı gönülden
El uzattığım dağlar gelsin yanı başıma
Nurhak Engizek Savran Yavşan
Ulaştı mı feryadım size

Puhu kuşunun avazı yayılıyor düşlerime
Ruhul Eminin bastığı toprak hamaylımda
Yaklaşsın gurbet bitsin sızı
Laleler saçın düşlerine çerilerin
Toplayın ellerinizle bin baharı
Mor sümbüller sarsın ulu zirveleri
Yusuf'un kokusu gelsin Kenan'dan
Işık kaplasın alemin göz bebeklerini
Nurdan heykeller yürüsün önümüz sıra

Duyuyorum nidasını Şah'ımın
Kale başına çıkmışım
Mümin müslüman işinde telaşında
Bir ben kalmışım O'nun aşkında
Alın götürün deli poyrazlar beni
Karanfil kokularına sarın
Dönmem yeminimden bunu bilin
Yüreğimi Şahımın mührüyle dağlayın.

MAZİ GÜNCESİ

MEHMET OSMANOĞLU

Bir yol bulmalı insan ağrısına dünyanın
akşamlı yanlarını çıkaracak göğsünden
ne kaldı kırık dökük hatırlayabildiğin
hayal meyal boşluğa savrulup geçen günden

mazi penceresinden siluetler seslendi
"rüzgara binmiş takvim, sanma ki vakit erken"
sendeleyen ömrümüz ikindiye yaslandı
tozu toprağa kattı gençliğimiz giderken

bir ücra vakit idi yaşadığımız zaman
durmadı, beklemedi uzayan hülyaları
güneş tepemizdeyken bulutlandı asuman
gezindik şimşek gibi sisli hatıraları

nasıl da kıymetliydi yola çıkarken gece
yıldızların harında demlenirdi umutlar
gün değmeyen sırları ele verirken şafak
uçsuz düş temrinleri fısıldardı bulutlar

naftalin kokusuyla çekmecelerde yaşar
ütüsü bozulmamış allı morlu hayaller
gecelere serpilir süslerdi rüyaları
mütebessimdi hayat asudeydi saatler

ve şimdi gün eğildi mağrur değil gölgesi
yüzü toprağa dönük yorulmuş gövdemizin
ömrün hırçın ırmağı solukluyor sesini
bir gün döküleceği o esrarlı denizin.

BEN BÜLBÜLÜ NÂLÂNIM

-İlahi- (Sehl-i mümteni)

HANİFİ YILMAZ

Şu erler meydanında
Aşk içinde can benim
İbrahim gibi nârda
Sağ salim duran benim

Gönlüm aşkın timsali
Bin bir esmâ misali
Yok cihanda emsali
Cemal'e hayran benim

Vav gibi derindeyim
Zikrin Hû seyrindeyim
Aşkımın cevrindeyim
Gözlerim giryan benim

Hakk'a âşık olanım
Nurlu yolu bulanım
Ben bülbülü nâlânım
Figanım seyran benim

Habibindir Mustafa
Çekti her türlü cefa
Görmedi hiç bir safa
Ciğerim püryan benim

O'na verdin cenneti
Yok kimseye minneti
Kevser'inle ümmeti
Seyrimde gören benim

Aşk imiş gerçek meğer
Uğruna ölmek değer
Kabul edersen eğer
Can kurban veren benim

Yılmaz'a kulum dersen
Bakmaz dünyayı versen
Günahın affedersen
Gül sümbül deren benim

KİMSE AYIPLAMASIN, KEKEMEYİM

MUSTAFA IŞIK

Ayağı kırık bir atın acısına takılıp düşmeyi
çocukluğumdan bilirim, annem de yok.
Su/suşum, tufanı sezen dağın canhıraş çığlığı
avuçlarımda bir çift utanç çivisinin izi.
Hangi dilin makamıyla avazdadır mecnun
leyla, hangi duanın ulaşılmaz azizi…

Kimsenin saramadığı yerinden tanırım
yürümeyi unutmuşsa at, tutunamaz yollara.
Çocukluğum, başucumda katlı bohça
oysa haddini bilmez yolculuktur dünya

Evi içinde bir insanım, dışımda hayat
hangi topraktır kökleriyle tutunduğum
yıkandığım bilmem hangi ırmağın suyu,
kırk hazan göçüyle uzak vakitler dökülür
yüreğim, tazeden ah kokulu bir derin kuyu

Bir çiçek hep güzel açan bir çiçek iken
hangi dağın eteğidir tufanda sığındığım
hangi rüzgârdır saçlarımı savurduğum

Zamanın kırıntılarını satan çarşılarda
elleri/peşimde bir çift zabit potini.
Babam Âdem'den çıplak bir âdemken
derimden soyunmaya alıştırdılar beni

Hızır değilim, göğsüme sığmaz dünya
bilemem delinmiş kayığın sırrını.
Vazgeçtim dağları adımlamaktan
bunca ağıda denk tutmadım dilimi

Kimse ayıplamasın, kekemeyim
yüzüm şerha şerha toprak buğusu
Kapındaki tokmağa uzanan elinim
annem alnımda buseyle bilir adımı.

BİLMEDİĞİM BİR YOL

AYŞE DAĞLIOĞLU

nedeni yoktur İstara
mavi kalmanın
uçuk kaçık gidesi gelir diye
deli bir bulut olmayagör,
kimse yoktur
gidebildiğin kadar senindir
tenha rüzgarların sesini dinle

İçime kuşlar kaçtı
elimle sol gözümü ovdum
Çocukların uçurtmaları da eskidi İstara

Tıpkı gökyüzü gibi
Ben yürümeyi severim,
her sabah yüreğimi alıp,
mülteci başıma buyruk
Üşüme, kelimelerin sesini dinle
Sesler
ıslak sokaklar...
ve kırmızı ışıkta
küllerime sarılıyorum

yüzlerce kağıttan kentlerimde
Sokakları incitmeden kedilerle konuştum
şehirler kirli yazgılarıyla
ensemde koğuş yüklü ulumalar
İçimden kilitleyip gitti
İncitti
Bir daha kedilerle konuştuğumu gören olmadı
Yoktu böyle bir gece farz et ki

artık şehri bile olmayan adam ne yapar?
Bekler tüm duraklarda, sus'lu
bir çocuk yedisinde neyse yetmişinde de odur

"I know what's it to be young"*

donup kaldım içimdeki valizlerde
ve bitti yol.

---

* *Ben genç olmanın ne demek olduğunu biliyorum.*

ZEYTİN

VEDAT ALİ KIZILTEPE

Altında mavi-beyaz çizgili pijama, üstünde beyaz bir atlet, çehresinde memnuniyetsiz bir ifade vardı. Önünde küçük bir yemek masası, masa etrafında düzensiz, alelade duran dört beyaz sandalye... Karşıda mutfak tezgâhı üzerinde bulunan ocak, ocak üzerinde altı sonuna kadar kısılmış dallı güllü renginde porselen bir çaydanlık vardı. Kaynamakta olan çayın buharı odadaki nem seviyesini artırmış, sıcak havanın etkisi ile oda iç daraltıcı bir hâl almıştı. Tezgâhın altında bulunan çekmecelerden birisi açık, mutfak dolabının camı çatlak, oturduğu yemek masasının üstünde bulunan masa örtüsü kaymış. Mutfakta bulunan küçük televizyonun kabloları birbirine karışmış. Simetriyi bozan her şeyin yanında, beyaz atletinden taşan siyah göğüs kılları dâhil, olağan bir duruşu vardı. Mevcut ahval içinde varlığı hiç de eğreti durmuyordu.

Çocuklar hâlâ yatıyordu. Cumartesi günleri hep böyle olurdu. Ellerinden telefon düşmezdi. Geç yatıp neredeyse öğleye kadar uyurlardı. Eşinin erkenden kalkıp kendisine kahvaltı hazırlama ritüelinin ortadan kalkalı çok zaman olmuştu. Orta ölçekli bir esnaftı. Cumartesi de olsa işine gitmesi, işinin başında durması gerekiyordu. Buzdolabını açıp kahvaltılık bölümünde ne varsa yığdı masaya. Kahvaltılık hazırlığı bitince beyaz sandalyenin birisini çekip oturdu.

Bir iki hamle yaptı, olmadı. Bir daha, yine olmadı. Gözlerini ona dikti. Ne kadar da asil bir duruşu vardı. Ay gibi parlıyordu; narin, nazik, zarif... Kışkırtıcı, baştan çıkartıcı. Bir yanı "Gel beni al." diye çağırırken, diğer yanı nasıl da kaçıyordu. Asi, umursamaz bir tavrı vardı. Bir köşeye çekilip kendisine bakıyor, sanki kıs kıs gülüyordu. Bir an, çatalı alıp tam böğrüne saplamayı düşündü. Vazgeçti sonra. Sıkı sıkı tuttuğu çatalı hafifçe kenara bıraktı.

Çenesini iki elinin arasına alıp sofradaki envaiçeşit kahvaltılığa bakmaya koyuldu. Yumurta, peynir, reçel, bal, kaymak... Ne ararsan

vardı. Hepsine göz gezdirdi, sonra başladığı yere döndü. Yine gözleri aynı noktaya kilitlendi: Tabakta bulunan siyah, parlak zeytin tanesine. Elindeki çatalı o zeytine batırmayı birkaç kez denemişti; birinde yukarı kaymıştı, diğerinde aşağı. Artık dayanamamış, çatalı zeytinin tam ortasına saplamayı düşünmüş, vazgeçmişti. Masanın köşesinde bulunan kumandaya gitti eli. Açma tuşuna dokundu. Bir belgesel kanalı açıldı:

"Zeytin, tarih boyunca barışın sembolü olmuştur. Antik Yunan'da kutsal sayılır, olimpiyat şampiyonlarına zeytin dalından taç takılırdı. Hitit tabletlerinde zeytinyağı 'ışığın yağı' olarak geçerdi. Homeros, *Odysseia*'da zeytin ağacının gölgesini huzurun simgesi olarak anlatır; Yaşar Kemal *Deniz Küstü*'de zeytinlikleri 'ölümsüz ağaçlar' diye betimlerdi."

Zeytin ile kavga ederken zeytini anlatan bir belgesele denk gelmek: Tevafuk mu, tesadüf müydü? Bilemedi.

Bakışlarını yeniden masadaki o zeytin tanesine çevirdi. Bu vakur duruş, bu ukala tavır bundandı demek! Kendini bir şey sanıyordu. "Zeytinyağı gibi üste çıkma" deyimi de bundan kaynaklıydı, kim bilir.

Hava çok sıcaktı. Eskiden ağustos aylarında kırk dereceyi bulurdu sıcaklık; şimdi neredeyse yaz boyu kırk derecenin altına inmiyordu. Kaç gündür uykusuzdu. Bunca yorgun, bunca uykusuz olup da uyuyamamak tam bir işkenceydi. Bu sıcaklarda en fazla dört beş saat uyuyor, yorgun yatıp yorgun kalkıyordu.

Ah ulan Rıza…

Çocukluğundan beri tanırdı onu. Sağlam adamdı. Daha önce de ticari ilişkileri olmuştu; borç verir, borç alır, senet sepet olmadan, "Sözüm senettir." düsturu ile çalışırlardı. On beş güne verecekti. Kırk beş gün olmuştu. Ödemeler aksamıştı. Dükkâna mal indiremiyordu.

Kumandayı yeniden aldı, bu kez bir haber kanalı açtı: "Sayın seyirciler; Erzincanlı çoban, YKS'de Türkiye seksen dördüncüsü oldu. Herhangi bir dershaneye gitmeyen, özel ders almayan çoban; hem koyun güdüyor hem ders çalışıyor..."

Özel hoca yok, dershane yok, etüt merkezi yok… Ama üniversite sınavında Türkiye 84.'sü olmuş. Kendi çocuğuna özel hocalar gelip gitmiş; dershane, etüt imkânları sağlanmıştı. Sıralaması: Yüz elli bin. "Eşek sıpası," diye geçirdi içinden.

Gözleri yeniden sofraya döndü. Yine göz göze geldiler. Belgeselde anlatıldığına göre zeytin ağacının ömrü yüzyılları buluyormuş. Kendisi gibi kaç suret görmüştü acaba? Bu kez, sofradaki zeytini şuh bakışlı, hafifmeşrep bir kadına benzetti. Baksana, dansöz gibi kıvırıyordu. Hem çağırıyor, çatalı uzatınca kaçıyordu. Diğerlerinin aksine ay gibi parlıyordu. Köy yerinde düğünde makyajı fazla abartmış, evde kalmış kıza benziyordu.

Sinirleri gerildi. Göğsü sıkışır gibi oldu. Derin bir nefes aldı. Son günlerde hiçbir şey yolunda gitmiyordu. İflastan bir adım berideydi. Alacaklarını tahsil edemiyordu. Elini ne yana atsa, işte şu zeytin tanesi gibi kendisinden kaçıyordu. İşleri ters gittikçe içi daralıyor, yüreği sıkışıyordu. Tüm dünyayı omuzlarında taşıyor gibiydi. Suyu akışına bıraksa akmayacak, tersine gidecekti sanki. Şimdi şu zeytin tanesi de sanki kendisi ile dalga geçiyordu.

Zeytini kendi hayatına benzetti bir an. Acısı vardı, tatlısı vardı. Kimisi dışarıdan ay gibi parlardı; ağza alındığında acısından yenmezdi. Kimisi biçimsiz, ezik, yamuk yumuk olsa da harika bir tadı olurdu. Dışarıdan güllük gülistanlık görünen şu hayatında ne sıkıntılarla boğuşuyordu. Zeytin de dünya gibi yuvarlaktı. Keşke yamuk yumuk ama mutlu bir hayatı olsaydı!

Ne yapmalıydı şimdi? Kaderinde yokmuş deyip tabağın köşesindeki, dalga geçer gibi kendisine bakan o zeytini yemekten vaz mı geçmeliydi? Hani derler ya: "Tanrı insanı kısmetiyle yaratır." Belki o ukala zeytin başka birinin kısmetiydi.

Karmakarışık duygular içindeyken telefonunun bildirim sesi ile bakışları o tarafa döndü. Neyin bildirimiydi, yine hangi markanın reklam mesajıydı acaba? Gayriihtiyari aldı telefonu eline: "Rıza Akpolat tarafından gönderilen 155.000 TL hesabınıza geçmiştir."

Ah ulan Rıza…

Telefonu usulca yere bıraktı. Çayından bir yudum aldı. Derin bir nefes çekip usulca bıraktı. Vücuduna bir ferahlık yayıldığını hissetti. Gevşedi bedeni. Ruhu sükûta erdi.

Yumuşak bir hareketle sağındaki çatalı aldı. Zeytine uzattı. Bu kez zeytinde kibir değil, vakur bir duruş vardı. Zeytin kaçmadı bu defa. Çatala battı, kaldırıldı, nazikçe ağza götürüldü. Hafif acımsı bir tat, ardından gelen eşsiz lezzet… Şimdi damağında zeytinin kokusu, tuzu, yağı; ruhunda huzuru vardı.

HAZİN ROMAN

TEZAY TEZCAN AKKURT

Kuşatmış beni zaman sanki örümcek ağı
Sağır edercesine çalarken çıngırağı

Bir kış gecesi bazen karanlık ve upuzun
Sabahına kaç yıl var bu derin uykumuzun

Tevekkül can evimde yanıp duran buhurdan
Kokusu dört bir yanı saran bir perde nurdan

Gün geceyi kovalar hale içinde hale
Nedendir insanoğlu çanak tutar melâle

Katran pişer ocakta, zehir konur sofraya
Hamur çoktan yoğrulmuş artık tutar mı maya

Kimi zevk âleminde hülyaya dalmış handan
Kiminin ruhu yorgun ayrılmak ister candan

Kimi çölleri aşar bulmak için dengini
Kimi yanlış mevsimde arar durur rengini

Körpecik fidanların boynunu vurur cellat
Zalimi mazlumlara kim eyledi musallat

Baştan başa yüzdüm de bu çamurdan denizi
Görmedim tek bir damla bir zerre rikkat izi

Ses ver artık musalla bu yolun sonu sensin
Kol geziyor şeytanlar gökten melekler insin

Arınsın kan renginde mahzun akan ırmaklar
O büyük mahkemede görülür kalan haklar

Ya tut salla insanı, kendine getir zaman
Ya da öldür akrebi bitsin bu hazin roman

SEN ANADOLU'SUN

TUĞBA TEZCAN AKKURT

Gülümseyince yanıyorsa yüzünde kandiller,
Masumsa bakışların,
Bir türkünün sözleri seni anlatıyorsa,
Bir bağlamanın telinde titriyorsa yüreğin,
Ve ellerin emek, ocağın ekmek kokuyorsa,
Sen Anadolu'sun.

Yüksünmüyorsa çalışmaktan bedenin,
Haykırıyorsa haine doğruyu dilin,
Bir çocuk kadar safsa kalbin,
Sen Anadolu'sun.

Kavgada kinini geriye atıp,
Halayda başı çekiyorsan,
Başına menfaat tacını takmıyor,
Ağzına haram lokma almıyorsan,
Sen Anadolu'sun.

İtikadın Hallac kadar duru,
Merhametin gökler kadar ulu,
Sözlerin Elif kadar doğruysa,
Sen Anadolu'sun.

Hüznünü tebessümünle gizliyor,
Sevdanı dağlara yazıyorsan,
Alnın ak, yüzün paksa,
Sen Anadolu'sun.

Şair, halinden ilham alıyorsa,
Şiir, sözünü ikrar ediyorsa,
Gönlün çağlayanlar gibi coşuyor,
Aklın ummanları aşıyorsa,
Sen Anadolu'sun.

Ruhunun derinliklerinde dünyanın izdüşümünü izlerken,
Bir ince ezgi mırıldanıyorsa dilin,
Yaşamın öksüz, ölümün sessizse,
Sen Anadolu'sun.

SEHER VAKTİNİN AYDINLIĞINDA

MERYEM YARDIMCI KÜÇÜK

Tan ağarırken
alacakaranlığın dar boğazında
geçer gece
hayalinin kuru göğünde
güneş saçlarını tarar
uzak aşkların sesinde

perdeleri oynatan rüzgârlarda
etim yanarken
çoğalır gömleğimde
diş izleri
kadife bir ninninin içinde
dalarken çocuklar uykuya
çırpındım
düşmesin diye kalbim

gecenin sesi
taş döşemede
sokağın nemi
mermerin soğuğunda
ölümlerden geçerken
anladı
gözden ırak görünen
hangi çocuktu

aşkı körüklemez artık
hiçbir alaz
ve yaşamak
yavaşça çıkar anlamından
pas tutar gemilerim
karaya oturmuş
acılarımın kıyısında

URMU*

HƏMİDƏ EYVƏZİ QƏZƏL

Dünya çiçəklənib Gülüstan ola
Düzərəm gülləri yoluna Urmu
Desələr sevgidən bir nişan gətir
Salaram qolumu _ qoluna Urmu

Pərişanam gedim ellər bağına
Sarmaşıq dolaşım qol - budağına
Bir təbəssüm olum gül dodağına
Oxşayım pərişan telinə Urmu

Bir də seyrə çıxım uca dağında
Dolanım başına qəmli çağında
Axım göz yaşıtək gül yanağında
Sarılım sağına, soluna Urmu

Gedim bir dayanım kazımdaşına
Su olub dolanım bir də başına
Tarixi seyr edib baxım yaşına
Nazlı çayam axım gölünə Urmu

Yağış olum xəzanına, yazına
Nəğmə olum aşıqların sazına
Qəmzə çəkim qızlarının nazına
Heyran oldum şirin dilinə Urmu

Görməsin toz- duman torpağın sənin
Çağlasın çayların, bulağın sənin
Yansın dünya boyu çırağın sənin
Qəzələm öyünnəm elinə Urmu

**İran'da Azerbaycan eyaletinde bir şehir adı*

DİJİTAL HATIR

GÜLÇİN YAĞMUR AKBULUT

Yakamıza derin bir yara iliştirdi hayat. Yalnızlıktan korka korka yalnızlaştık. Kompartıman pencerelerine düşer gibi düştü başımız camlara. Dönmedi geriye alnımızdan havalanan haberci kuşlar.

Gözümüz sokak girişinde, kulağımız çalmayan kapı zilinde. Bir eş, bir dost, bir akraba... Bir sohbet, bir muhabbet, bir hoşbeş... Ceza mı telefon, internet, yapay zekâ... Teknoloji sırtımızda bıçak.

Nereyi yol bildiysek güzergâhımız kapandı. Odalar soğuk, diller kurumuş, yürekler ıssız. Yüke kablolar, ağ bağlantıları değil, omuz gerek. Her köşede eski bir anı, yarenlik. Ahbaplık, insanoğlunun sustuğu bir uçurum. Kırmızı ışıklarda kalakalmış gönüldaşlık.

Çocuklarımız tablet, telefon ya da laptop başında. Nerede saklambaç, nerede mendil kapmaca. Tahta arabalar, bez bebekler kilitli sandıklarda. Geçmişte kaldı mahallenin boş arsasında oynadığımız iki kale maçlar.

Nerede şimdi bir evin bir odasını dolduran sıcaklık; konu komşu, hısım, akraba, yakınlar. Mısır, kestane, çay, ıhlamur... Kızmabirader, kulaktan kulağa, tombala... İki lafın belini kırar, kelam eylerdik. Kayıp bir eşya şimdi o eski hasbihâller.

Ah, yüz yüze katıldığımız kültürel ve sosyal paylaşımlarımız. Gitgide eksilen duygusal bağlarımız. Bir aradayken bile kafamızı ekrandan kaldırmaz olduk. Boş bırakmıyor ellerimizi telefon, zihnimizi cilalı görsellik. Dış dünyadan iyice koptuk. Gerçek dostlukların yerini sanal beğeniler aldı. Samimiyeti unuttuk. Göz teması ve beden dilimiz kayboldu. Derin sohbetler yerini kısa mesajlara bıraktı, ne yazık.

Geçmişte bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olduğuna gerçekten inanan insanların fısıltılarıyla dolardı evlerimiz. Bugün ekran arkasına saklanmış, beğenilerle ölçüyoruz arkadaşlıkları. Dostluk bağları saç teli gibi inceldi, debisini kaybetmiş ırmak gibi sığlaştı.

Dijitalleşme, iletişimi hızlandırdı ancak ilişkilerimizin içini boşalttı. On-

ları geçici, yüzeysel ve kolayca tüketilebilir hâle getirdi.

Bir selamın sıcaklığı, bir bardak çayın buğusu bizleri bir arada tutmaya yeterdi. Şimdi her şey elimizin altında, herkes bir mesaj uzağımızda. Ne var ki kimse kimsenin hayatına gerçekten dokunmuyor.

Sosyal ilişkilerimiz biçim değiştirdi, görünürlük arttı ama derinlik kayboldu. Eskinin o hesapsız, içten ve güven veren dostluklarını, bugünün kalabalık ama yalnız dünyasında mumla arar olduk.

Çok yakın zamanda fark ettim bu dayanılmaz hakikati. Nasıl içlenilmez böylesi çözülmelere. Ruhumun kaldırım taşları söküldü sanki. Yıkıntının medcezirleri arasında oradan oraya çarpıldı durdu yüreğim, biçare. Geçirdiği amansız hastalık sonrası otuz dokuz yıllık hayat arkadaşımı kaybettim. Cam kesikleri oturmuştu göz bebeklerimin içine.

İki elimin parmak sayısını geçmedi evime gelenler. Susmayan aramalar, bitmeyen mesajlarla doldu cep telefonum. Aynı kentin insanları olmamıza rağmen bitmedi sosyal medya üzerinden ardı ardına gönderilen taziye bildirimleri. "Silah icat oldu, mertlik bozuldu." Zor gününde dostlarını yanında istiyor insan. Telefonla gelen bir ses ya da mesaj kutusuna düşen bir kısa mesajla dinmiyor yürek acısı.

Ne de güzel günlermiş o günler meğerse… Konu komşu, eş dost, akraba cenaze çıkan eve doluşulurdu. Aile efradının acısı paylaşılır, ölen kişinin yası tutulurdu. Yas evinde bir süre ateş yakılmaz, yemek pişirilmezdi. Acılı aile mutfağa girmez, komşular ve akrabalar sırayla kendi evlerinde yemek pişirir, matem evinde ikram ederlerdi. Çayın demlendiği pek nadirdi taziye evinde. Çay bile dışarıdan getirilirdi kahir ekseriyet.

Kapılar günlerce açık kalır, yas süreci bazen haftalarca sürerdi. Kentleşme ve apartman hayatı taziye evlerini inşa ettirdi. Cami altlarındaki salonlarda veya belediye tesislerinde kabul edebiliyoruz artık dostlarımızı. Üç gün sonunda bir mevlit, sen sağ ben selamet...

Başsağlığı dilemek için mutlaka yüz yüze ziyaretler yapılırdı. Sadece uzakta olup da taziyeye iştirak edemeyen akraba, eş, dost mektup veya telgraf gönderirdi. Acı, toplu halde susularak veya dualarla paylaşılırdı. Çok yenilikçiyiz, çok moderniz ya, taziyelerimiz de dijitalleşti. Acıya ortaklığımız durum duvarına sıvandı. Taziye evlerinde yüz yüze iletişim içler acısı. Taziye esnasındaki dünyevi sohbetler yası gölgeliyor.

Eskiden diye başlayan bütün cümleler derin bir özlemi çağrıştırıyor artık içimde. Duymak istemiyorum başsağlığı için gelen telefon çağrılarını. Görmek istemiyorum “Allah rahmet eylesin.” iletisinin telefonuma bıraktığı bildirim sesini. Akrabalarımın ve dostlarımın boynuna sarılıp hıçkırarak ağlamak istiyor bu ihtiyar. Ancak paylaşınca hafifler ölümün keskin sancısı.

MÜHÜR VE KOR

ÖMER KAYA

Gözümden alev aldı bende sevda ateşi
Söndüreyim dedim de söndüremedim gitti
Hüzün beynime vurdu kederin yoktur eşi
Dindireyim dedim de dindiremedim gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

Öyle bir kordayım ki tüm bedeni sarıyor
Yanarak kül olsa da yine sana varıyor
Hicranın zirvesinde vuslat için duruyor
İndireyim dedim de indiremedim gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

Düşümdeki cemalin hayaline sarıldım
Hasretin sancısıyla acılara karıldım
Hedeflendi sol yanım yüz bin kere vuruldum
Ondurayım dedim de onduramadım gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

Mühür mü vurdun gönle özge bir yâr görmüyor
Çile yüklü kervanı bir menzilde durmuyor
Aklın sırlı yolundan başka yere varmıyor
Döndüreyim dedim de döndüremedim gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

Kasırgalar savurdu direndi aşkın koru
Gün geçtikçe harlandı içimdeki o yeri
Eritti su eyledi, bütün buzu ve karı
Dondurayım dedim de donduramadım gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

Takvim yaprağı bile visale gün sayıyor
Bir nakkaş misalince ciğerimi oyuyor
Unut, vazgeç desem de gönül yine kayıyor
Kandırayım dedim de kandıramadım gitti
Korlanan bu ateşi söndüremedim gitti

ŞİMDİ NE GÜZELDİR SENİN ORALAR

ÖZLEM POLAT

Şimdi ne güzeldir senin oralar
Karşında Şahin Dağı
Yan tarafında Bozgun 'un Bağı
Arkanda Nurhak Dağı
Bahçende birbirini kovalayan serçeler
Ağaçlarının koynunda guguk kuşları geceler

Şimdi ne güzeldir senin oralar
Önünde nazlı nazlı salınan buğday başakları
Serinletir salkım söğütün saçakları
Üstünde gülüşünü kıskanan güneş
Uğuldayarak geçen rüzgâr çocukluğuma eş

Şimdi ne güzeldir senin oralar
Göğsünde kır çiçekleri
Seksek oynar ağustos böcekleri
Halaya durmuş gelincikler
Sanki düğün yeri

Şimdi ne güzeldir senin oralar
Başucunda gururla dalgalanır bayrak
Yaşadıkça kıskandığım kara toprak
Hep sana yakın bana uzak
Ne kadar özlediysem
Bunca hasret
Vuslatla biter ancak

EDEBİYAT YOLU

ŞABAN SÖZBİLİCİ

Az yolculu sur yamaçlar bir de ağaçlar, börtüler
Usul usul yudumlarken duman kayalı ormanlar
Geçerdi korkulu yıllar, dalgalı solgun bulutlar
Obalar, varsıl yoksullar, imece erzak taşırdı

Altay üç kıtaya maya, iz sürme destan koluyuz
Ergenekon zorlu aşıt, örs eritme hüneriyiz
Ferman dinlemez devlere, Ferhatlı Dadaloğlu'yuz
Hedefe haykırır iman, Sinan yürekler asuman

Tılsımlı akışkan zekâ, olmazları yıkan düşler
Bezedi suskun büklere rahvanlı görsel geçişler
Gümüş işleyen tekerler, söyledi ceylan deyişler
Cilveli dağlar kadısı, meşeler semaya emzik

Mukaddes emzik sütanne, kaldırıma şan verenler
Sakarya yokuş çıkıyor; dava, çile Bay Necip'tir
Zihinlere söz incisi, dirilişte şah damarlar
Geyve'de beyzade güller, nakış nakış Sezai'dir

Ninni, ağıttı türküler; dinleyip coştu poyrazlar
İnsan eli düşünce bak, deşildi izbe çılgalar
Yontulan her dağ yanakta, eridi sert engebeler
Maraş mührü edebiyat, söz şehre konfor düşürdü

Mavera yağız güvercin, soylu Edebiyat Yolu
Zulme direniş fişeği, yerli bakış, yaşam dolu
Kol saati gibi Kudüs bir de İstanbul taşıyan
Sapan vuruş, çelik kalem, klâs duruş Nuri Pakdil'sin

Ağa adam, bizim ağa, gür haykırıştı Urfalı
Gelenek yoğuran, eylem yiğidi Akif İnan'sın
Ölüm tınlamaz konuşur, mısra peşi sıra yankı
Duygulara söz artisti, acz Cahit Zarifoğlu'sun

Yazmak kader ve kederdi hem de yaşamdır derlerdi
Onlar kelime zinciri, ikiz halka Özdenören
Biraz savruk, biraz dalgın, delifişek Alaeddin
Kavrama itibar katan, disiplin sever Rasim'sin

İnsanlar bilir, bağrı bir deniz, gamdan gama ağlar
Beyliğe, duruşa tutkun her dem Erdem Bayazıt'sın
Koşturdu çağ yorumcular, yorulmaz ülkü duyuşlar
Bahtı yazılı kuşakla seçkide Ali Kutlay'sın

Lambada alevi titrer, aşkına Abdurrahim'sin
Menekşe, sümbül Nazar'la âşık Hayati Vasfi'sin
Salavan çiğdem tomurlu, Dolunay'da Bahattin'sin
Bizim eller haber saldı, gümrah Mahsuni Şerif'sin

Issız karnı aç şakaklar, şakırdar tünel dizisi
Her yokuş, dipli uçurum, bilekte herkül büyüsü
Yılmayan kartal cesaret ayaklı köprü sergisi
Ayar verir som yürekler, cevhere yalçından yürür

Uğrun uğrun bir kırmızı, bir yeşil, bir mavi akar
Gönül makamında hisler, sesler, kelimeler seker
Hasret kısan ulaşımda gündüzler eriyen nesir
Sanatçı nazım beşiği, kalbe gece derin nefes

Bitümlü sıcak karışım, kaplama bölünmüş yolda
Bitimsiz tan yıldızları, görkemli Anadolu'da
Eğirirken kirmen gibi köşe bucak Türkiye'yi
Eyvallah hatipsin, yazarsın, şairsin Edebiyat Yolu

AHŞAP MERDİVEN

MAŞİDE AYDOĞAN DİNÇER

Balkondaki çiçek saksıları, hurma ağacı ve küçücük bahçe, yıllar sonra gelen eski bir dostu karşılar gibiydi. Hurmanın dalları mavi korkuluklara doğru eğilmiş, ikindi serinliği usulca avluya yayılmıştı. Balkon küçücüktü ama nice hayatları içine sığdırmıştı. O korkuluklara kaç gelin dayanmış, kaç çocuk aşağıya bakarak hayaller kurmuştu. Kaç yetim, bu çatının altında ilk kez kendini güvende hissetmişti.

Şimdi ise mavi boyalar silinmiş, demirler paslanmıştı. Bir zamanlar soba dumanının, taze ekmeğin ve çocuk seslerinin yükseldiği ev, sessizliğin içine gömülmüştü. İnsan olmayınca evler de çabuk yaşlanıyormuş. Önce perdeler solar, sonra duvarlar küser, en son da eşyalar konuşmayı bırakırmış.

Mutfaktaki eski raf örümcek ağlarına teslim olmuştu. Beyazlığından geriye sadece hatırası kalmıştı. Ahşap merdiven ise yılların yükünü sırtında taşıyordu. Her basamağı biraz daha çökmüş, rengi kararıp geceden koyu olmuştu. Yandaki duvara yaslanmasa çoktan yıkılacaktı yine de direniyordu. Çünkü biliyordu; bir evin yükünü önce merdivenler taşır. Çocukların sevinci de yaşlıların yorgunluğu da aynı basamaklardan geçer.

Sonra bir sabah kapı yeniden açıldı.

Yıllardır kilitli duran odalara insan sesi doldu. Camlar açıldı, güneş içeri girdi, toz havalandı. Birileri evi yeniden yuva yapmaya gelmişti. Eski raf söküldü. Yerine yenisi yapılacaktı. Ahşap merdivene de uzun uzun baktılar.

"Artık bunu değiştirmek gerekiyor." dediler.

Çünkü o, yıllardır görevini yapmıştı. Kaç çocuğu düşmeden yukarı çıkarmış, kaç annenin telaşına, kaç babanın yorgun adımlarına omuz vermişti. Bayram sabahlarını da görmüştü, cenaze günlerini de... Sevinç de geçmişti üzerinden, acı da. Her iz biraz daha aşındırmıştı basamaklarını.

Sökülürken tek bir gıcırtı duyuldu.

Sanki yıllardır içinde sakladığı bütün hatıraları tek nefeste dışarı bırakmıştı.

Yerine demir bir merdiven kuruldu.

Sağlamdı. Güvenliydi. Gençti.

Çocuklar yine koşarak çıkmaya başladılar. Balkona yeniden çiçekler dizildi. Küçük masa yerine konuldu. Çay demlendi, kahkahalar avluya yayıldı. Ev yeniden nefes aldı.

Kimse dönüp eski ahşap merdivene bakmadı.

Görevini tamamladıktan sonra sessizce çekilmişti hayattan. Alkış beklemiyordu. Ardında bıraktığı ayak seslerini kimseye anlatmadan...

Bir evi yuva yapan, duvarlar değil; yıllarca insanların yükünü hiç şikâyet etmeden taşıyan o sessiz emektarlardır.

DİL SERMAYESİ: KELİMELER

MUSTAFA ALYAZ

Söz, namludur. Ancak kanatmaz, zihinleri fetheder. Bir milletin yeryüzündeki en haysiyetli siperi, en mahrem hafızası, o asil lisanıdır. Kelimelerini yitiren bir topluluk, sınır kapılarını ardına kadar eceline açmış, iradesini düşmana teslim etmiş bir köle kafilesinden farksızdır.

Kelimeler... Sadece dudaklardan usulca dökülüp boşluğa karışan, rüzgârın insafına terk edilmiş cılız ses titreşimleri midir? Yoksa asırların rahminde mayalanan, düştüğü toprağı çatlatan, zihinleri harlayan ebedi tohumlar mı?

Bir çığlıktır bazen yalnız bir harf. Yaklaşımdır, kavrayıştır kelime. Kelimelerin o engin sosyolojisini idrak etmek, varlığın dehlizlerine inip o sırra ermek, yalnızca şu üzerinde adımladığımız fani, hoyrat ve kaotik dünyayı pasif bir biçimde anlama çabası değildir hiçbir zaman.

Dünyayı temelinden sarsma, paslanmış devranı değiştirme eyleminin bizatihi ilk, en sarsıcı, en inkılapçı merhalesidir bu irade. Anlamak, devrim yapmaktır çünkü. Anlamak, zincir kırmaktır. Bir milletin en derin, en mahrem hafızası, en aşılmaz kalesidir dil.

Yalnızca gündelik yaşamın sıradan, mekanik bir iletişim aygıtı yahut tecimsel bir vasıta değil; ulusal kimliğin en sarsılmaz sembolü, devletlerin uluslararası arenadaki o çetin "edebî sermaye" arayışlarında kuşandıkları en asil silahtır. Silahtır, evet. Kanatmadan fetheder. Toprakları değil, coğrafyaları değil, doğrudan doğruya nesillerin ruhlarını zapt eder.

Yıllar yılı, belki de asırlar boyu sinsi bir kültür sömürüsü altında hırpalanan, tekâmül süreci sekteye uğratılan, kendi öz cevherine, kendi lügatine yabancılaştırılmaya çalışılan bu aziz ülkemiz, bugün nihayet işte bu şuurla uyanıyor uykusundan.

Kendi kadim kültürünü, irfanını omuzlayıp yedi iklime taşımaya, hudutları aşıp yaban gönüllerde taşkın bir nehir gibi gürül gürül çağlamaya çabalıyor var gücüyle. Zira biliriz ki, kelimesini kaybeden millet, kalesini ebediyen kaybeder. Dili kuruyan, lügatı yozlaşan bir coğrafyanın kalbi de mutlak surette çölleşir, viran olur nihayetinde.

Yazarları, şairleri, devrinin çelikten vicdanı olmuş o büyük mütefekkirleri zamanın öğütücü, merhametsiz dişlileri arasından ustalıkla çekip çıkaran, onları mazi denizinde boğulmaktan kurtarıp unutulmaz kılan tılsım nedir peki?

Sadece kâğıda nizamla, dil bilgisi kurallarıyla dizdikleri kuru harfler mi?

Asla! Onları ölümsüzlük mertebesine eriştiren yegâne güç, yazdıkları o efsunlu, efsanevi metinlerin etrafında sessizce genişleyen, kalplerden kalplere akarak halka halka büyüyen etkisel çemberdir.

Durgun suya atılan ağır, hacimli bir taş misali. Türk edebiyatının o devasa, o gölgesi serin çınarı Yaşar Kemal'i ele alalım meselâ. İnce Memed'in usta, asi yaratıcısını, Çukurova'nın o kavruk sıcağını, ince sızısını, bereketini ve isyanını iliklerimize kadar, kemiklerimize kadar işleten o koca ustayı, o destan yazarını...

Onu yalnızca satırlarını okuyarak yahut sempozyumlarda anlatarak bitiremezsiniz katiyen. Tüketemezsiniz o gürleyen, şahlanan edebi pınarı. Zira o müstesna şahsiyet, yalnızca kendi ülkesinin değil, insan denilen meçhul varlığın o dar coğrafyasının sınırlarını, o bir türlü aşılamaz zannedilen çemberi kalemiyle, cesaretle kırarak dünya genelinde muazzam bir inkişaf, evrensel çapta bir edebi sarsıntı oluşturmuştur. Torosların o isyankâr, o mahzun ve epik ruhunu, insanlığın ortak, kanayan, sızlayan vicdanına muazzam bir ustalıkla tercüme etmiştir. Evrensele, o nihai zirveye ulaşmanın, orada tutunabilmenin yegâne yolu, yerelin köklerine sımsıkı, kopmaz bir bağla, derin bir aşkla tutunmaktan geçer çünkü.

Kendi toprağına, kendi dağının ağıdına, ovasının halayına yabancı olanın, evrensel insana, yeryüzü vatandaşına söyleyecek tek bir sahici, tek bir inandırıcı sözü dahi olamaz. Şahsiyet, köklerden beslenir daima. Kökü olmayanın gövdesi rüzgârda devrilmeye mahkûmdur.

Bugün, tarih şuurumuzu kuşanıp başımızı çevirdiğimizde ve kendi yurdumuzun, o kadim anavatanın edebiyat haritasına muhabbetle, dikkatle baktığımızda, ufukta parlayan bir yıldız, hiç sönmeyen, gürül gürül yanan kadim bir ocak görürüz: Kahramanmaraş.

Sadece İstiklal Harbi'nin o şanlı, destansı kahramanlığının, barut kokan müdafaasının değil; estetiğin, derin fikrin, ince duyuşun ve efsunlu kelimelerin de mutlak, tartışmasız başkentidir bu ulu, bu vakur şehir.

Şiirin başkentidir. "Edebiyatın Başkenti" ve dahi UNESCO Edebiyat Şehri gibi ağırlığı kıtalara sığmayan unvanları, öylesine, tesadüfen yahut gökten inen bir lütufmuşçasına boynuna asmamıştır bu çilekeş diyar.

Bu vakur unvanın içini; kalemleriyle, alın terleriyle ve yüreklerindeki harlı sanat yangınlarıyla dolduran, eserleri dünyanın dört bir yanında sayısız dile çevrilen eşsiz ustaların, derviş meşrepli yazarların yurdudur orası.

Neden mi dimdik, neden mi fır-

tınalara inat ayaktalar bugün? Nasıl sıyrıldılar unutuluşun, kayboluşun o karanlık, o nemli, o korkutucu dehlizlerinden?

Çünkü onlar, o müstesna kalem erbabı; asırlardır süregelen Doğu ile Batı mefhumları arasında, o iki devasa medeniyet tasavvurunun kıyasıya çarpıştığı entelektüel fay hatları üzerinde kendi özgün, sarsılmaz üsluplarını, o eşsiz, eğilmez şahsiyetlerini tavizsizce, vakarla korumayı bildiler. Batı'nın o geçici, o kör edici cazibesine kapılıp kendi şirazelerinden, o kadim yörüngelerinden çıkmadılar hiçbir vakit. Taklit etmediler, ucuz, sığ bir kopyaya dönüşmediler; akıl süzgecinden geçirerek sentezlediler.

Köklerini, ruhlarını Doğu'nun o engin, mistik, hikmet dolu irfanında, o derin merhamet havzasında sularken, filiz veren dallarını Batı'nın sistematik nizamına, rasyonel ve teknik ufkuna doğru cesurca, korkusuzca uzattılar. İki ayrı denizi, tıpkı bir berzah gibi, birbirine karışmadan kavuşturdular kelimelerinin o kudretli harcıyla.

İşte bu yüzden, Kahramanmaraş'ın, bu mefkûre sahibi kutlu şehrin, UNESCO Edebiyat Şehri unvanını hak ettiği o görkemli, o ihtişamlı şekilde taçlandırması; içi boş, kof bir böbürlenme, sığ bir lokal hamaset meselesi olamaz, olmamalıdır katiyen.

Bu meşakkatli taçlanma süreci, bu tekâmül ve aydınlanma safhası; sokak köşelerine geçici bir hevesle asılan süslü, ışıltılı metal tabelalarla, boş nutuklarla inşa edilemez. Bu haklı gurur; yazarlarımızın, şairlerimizin, üniversite koridorlarında dirsek çürüten kıymetli, çilekeş akademisyenlerimizin eserlerindeki o derin, o ince, o nakış nakış işlenmiş emsalsiz dil üslubunda, kelimelere büyük bir zarafetle giydirdikleri o efsunlu, o sırmalı kaftanda saklıdır tüm kudretiyle. Estetiktir bunun hakiki adı. Kusursuzluk arayışıdır, sanatın zirvesidir. Anlamın, biçimle o muhteşem, o ilahi raksıdır bu süreç.

Büyükşehir Belediyesi'nin "Kültür Yayınları" vesilesiyle ortaya koyduğu dirayetli iradeyi bugün iftiharla müşahede ediyoruz. Bu yapılanlar, sıradan bir matbaa faaliyeti değildir. Devasa bir medeniyet hafızası inşa ediliyor adeta tuğla tuğla. Şair ve yazarlarımız, bu bereketli, bu efsunlu sayfalarda, bilhassa canımızdan kanımızdan bir parça olan Türk Dünyası ile aramızda asla kopmaz, yıkılmaz, çelikten, sağlam bir "Kültür Köprüsü" kuruyorlar bitmek bilmez bir umutla.

Kelimeler, sınır tellerini, engelleri, mayınlı arazileri bir çırpıda aşıp uzaklardaki soydaşların dertli yüreklerine, hanelerine konan ak, masum güvercinlere dönüşüyor birer birer. Türk edebiyatında 'Dede Korkut' ve 'Beyaz Kartal' olarak anılan Şair Bahaettin Karakoç gibi... Türkiye'nin geniş kültür mozaiğinde Kahramanmaraş'ın mistik kültür-sanat zenginliği uçsuz bucaksız diyarlara, gönül coğrafyalarına taşınıyor. Şehir, kendi dar coğrafi sınırlarından, haritadaki çizgilerinden taşıyor böylece. Nehir yatağına, çekilmiş o taştan bentlere sığmıyor artık;

çağlıyor, gürlüyor ufka doğru.

Elbette ki bu muazzam taşma, bu hudutsuz yayılma ve inkişaf safhasında; yazılan kitapların yabancı dillere çevirisi, o son derece meşakkatli, o çileli ve ince tercüme süreci hayati, adeta ölümcül bir ehemmiyet taşır. Çeviri faaliyeti, sadece kelimenin karşısına başka dildeki eşdeğerini koymak gibi mekanik bir işlem sanılır ekseriyetle. Yanılgı. Büyük, feci, telafisi imkânsız bir yanılgı.

Çeviri, adeta mistik bir ruh göçüdür aslında. Metnin kendi sıcak ana rahminden, anavatanından kanayarak sökülüp, başka bir iklimde, başka bir gökyüzü, tamamen yabancı bir güneş altında yeniden yeşermesi, nefes alabilmesi, kanatlanıp uçabilmesi sanatıdır. Kelimeler o kadar kırılgandır ki, tek bir sözcüğün kifayetsizliği koca bir destanın ruhunu iğdiş edebilir.

Romanlarıyla, öyküleriyle Kahramanmaraş'ı; o bereketli toprakların tozunu, isini, kokusunu, şanlı tarihini dünya insanının gönüllerine usta bir nakkaş gibi nakşeden kıymetli kalem Ali Avgın'ın "Germanicia Güzeli" isimli o nadide, o kıymetli eserinin, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından büyük bir titizlikle, özveriyle İngilizceye çevrilmesi; işte tam da bu elzem, bu yaşamsal sebepten ötürü şehrimiz, aziz ülkemiz ve büyük medeniyet davamız için kelimelerle tarifsiz bir önem arz etmektedir.

Düşünün bir tahayyül edin. Yüzlerce yıl toprağın zifiri karanlığı altında, sessizlikte uyuyan o muazzam, o efsunlu mozaiklerin, o kadim ve gizemli şehrin asırlık, mahrem sırlarının; günümüz batı dünyasının zihnine, o dildeki kelimelerin, o farklı fonetiğin, farklı sentaksın ritmiyle, ahengiyle yepyeni bir formda taşınması. Kültürel, tarihi mirası böylesine diri tutmak, yaşatmak, o tonlarca ağırlıktaki görünmez yükü omuzlamak ve gelecek nesillere, yepyeni kıtalara, farklı medeniyetlere sapa sağlam, eksiksiz aktarmak; koca dağları yerinden oynatmak kadar büyük bir feragat, sarsılmaz bir inanç, devasa bir emek, çelikten bir irade ister.

Bir şehrin kaderini, toprağında saklı olan sosyolojik dünyasını ve maddi refahını sahiden değerli kılan nedir?

Gökleri delen ruhsuz beton kuleler mi? Fabrika bacalarından göğe savrulan dumanlar mı?

Belki. Ancak bunlar yalnızca geçici, maddi kabuğudur. Bir şehri hakiki manada "şehir" yapan asıl mukaddes cevher, "Kültürel Sermayesi" ve bu mümbit alanda ektiği çalışmalardır.

İşte tam bu can alıcı kavşakta, yüksek irfan yuvası üniversitelere tarihi bir görev düşmektedir. Akademinin başlıca vazifesi sadece evrensel bilginin ardı sıra koşmak değil; aynı zamanda, havasını soluduğu şehrin yerel değerlerini şefkatle kucaklamak, gizli hazineleri gün yüzüne çıkarmak ve onları bilimsel titizlikle aydınlatmaktır.

Akademi sokağın nabzını tutmalıdır. Yaşadığımız kente, adımladığımız sokaklara bu felsefi dirayetle, bu

kültürel bilinçle bakabilmek elzemdir. Kenti asıl güzelleştiren, binaların boyası değil; insanların zihnindeki estetik tasavvur, dillerindeki şiir, kalplerindeki tarih bilincidir.

Bir şehre bu mübarek gözle bakmak, bu sevdayla sarılmak; ufku genişletir ve insanlar arasındaki muhabbeti, kadim kardeşlik duygusunu tılsımlı bir biçimde artırır.

Kısaca...

Kandilin cılız alevi, rutubetli odanın çatlamış duvarlarında acımasızca titreşirken, ihtiyar mütercimin önündeki sararmış parşömene ağır, koyu bir gölge düşüyordu. Ahşap masanın üzeri; asırların yorgunluğunu sırtlanmış yıpranmış lügatler, tozlu ciltler ve kenarları kavrulmuş elyazmalarıyla adeta mağlup edilmiş bir savaş meydanını andırmaktaydı. Kâğıdın tam merkezinde, kendi coğrafyasının ince sızısını, toprağının genzi yakan is kokusunu ve rüzgârının hırçınlığını şifrelemiş tek bir sözcük durmaktaydı. Bir ananın asırlık feryadıydı bu hece. Adam, bu yaralı sesi yaban ellerin soğuk lisanına aktarmaya, onu uzak denizlerin öfkeli dalgalarına teslim etmeye çabalıyordu saatlerdir. Fakat nafile. Direniyordu harfler. Etinden koparılmak istenen bir tırnak gibi sımsıkı kapatmıştı kendini başka bir iklime. Yabancı dildeki karşılıklar, bu kadim çığlığın manasını taşımaktan aciz, ruhsuz birer ceset gibi diziliyordu ahşabın üzerine. O an, ansızın idrak etti ihtiyar. Kelam, yerinden hoyratça sökülüp başka bir saksıya dikilen cansız bir fidan değildi; ancak kendi gök kubbesi altında nefes alabilen, aksi halde anında solup giden nabız sahibi bir mahluktu. Mekanik bir nakil değildi aradığı. Varoluşsal bir ruh göçü, sancılı bir tenasüh gerekiyordu.

Kandilin sarı ışığı iyice zayıflamış, odanın içindeki koyu gölgeler uzayarak sessizce birbirine karışmıştı. İhtiyar söz ustası, yorgun göz kapaklarını usulca indirdi. Artık masadaki kalın ciltlerin o kuru, o hissiz sayfalarında aramıyordu kaybettiği cevheri. Mantığın çaresizliğini bir kenara bıraktı. Derin bir nefes çekti içine ve o kadim ağıtın amansız sızısını doğrudan kendi göğüs kafesinde, kendi yaralı kalbinde hissetmeye kilitlendi. O an, zihninin karanlık dehlizlerinde bir şimşek çaktı. Yabancı lisanın o kibirli kelimeleri arasından bir tanesi, tıpkı ana toprağındaki o asil hüznü omuzlayacak bir hamal gibi sıyrılıp öne atıldı. Aradığı bu yeni sözcük, ilkinin birebir, kusursuz kopyası değildi elbette; fakat iki farklı dünyayı aynı acının etrafında tavaf ettirecek o kutsal köprünün ta kendisiydi. Titreyen elleriyle hohlayarak ısıttığı siyah mürekkebini kâğıda damlattı. Kelimeyi usulca, tıpkı asırlık bir mozaiğin eksik kalan son ve en hayati taşını yuvasına yerleştirir gibi büyük bir özenle yazdı. O saniye, kasvetli oda aydınlandı sanki. Heceler direnmeyi tamamen bıraktı, kâğıtla sonsuz bir uyumla bütünleşti ve efsunlu bir kuşa dönüşüp kıtaları aşmak üzere süzülerek havalandı.

BİLET: SONBAHAR

HALİL İBRAHİM ÜNLÜ

Karanlık bir iz sürer içimden,
demirin külfeti değil, ruhun kendine üşümesi.
Peronda gözlerin yok, sarı ışık solar yüzüme,
hatıra dönmez artık, paslı bir raya açılır.

Sonbahar kendi payını keser;
salkım söğüt dallarında titreyen rüzgâr,
suya vuran yaprak gölgeleri...
Tek yaprağın salındığı yerde
hafifler, eksilirim.
Saçlarındaki o ışık: sarıdan düşmüş bir susuş.

Duraklar çoğalır, adımı anımsamayan istasyonlar;
kendimi çağırdığım uzaklık,
her inişte derinleşir.
Gece, dikişsiz bir karanlık örer,
sessizliği içimde sürükler.

Fotoğrafın arkasında
eğik bir yazı yeniden kanar bende.
Gözümün önüne ray değil —
anın kırık kıvılcımı düşer.

Son durak, söğüt dallarının sustuğu an.
Kapı aralanır —
geçen tren değil,
içimde yol söğüde eğilir.

SƏN YOXSAN

RƏSMİYYƏ SABİR

Sən yoxsan.
Bayırda
bahar fəslidir.
Amma bənövşələrin
boynu bükükdür
hələ də...

Sən yoxsan.
Bayırda
yay fəslidir.
Günəş həsrətindən
alışıb yanır.

Sən yoxsan.
Bayırda
Payız fəslidir.
Sarı yarpaqlar
təbiətin
qırmızı xəyanəti üzündən
intihar edir.

Sən yoxsan.
Bayırda
qış fəslidir.
Küçələrin buzunu
ayrılığın alovu
yandırıb yaxır...

Sən yoxsan.
Bütün fəsillərdə,
bütün aylarda,
bütün günlərdə
içimdə
sənsizlik havası var...

YİTİK YÜZLER KAVŞAĞI

BEDRAN YOLDAŞ

Günün harmanında devşirme bir kaç kelime
Özünde yüksek dağlardan ferman olur
Gündelik haberler çarşaf çarşaf
Gözler mahzen, gelen gideni bilmez
Kuşağında yedi cengin izlerini taşır
Bir yelpaze kavşağında yitirdiği yüzler
Bir bir rüyalarda ziyaretine duhul olmakta
Gecenin bir vaktinde

Nazenin gamzeler uykuya hasret kanatlanıp
İçinde huysuz duygular, neden bilinmez gökten
Sessiz inişler başlar gündelik hakikatler
Bir dümen suyunda dalgalanıyor depreşen
Dudaklar hayatın içinde kayıp gece atlası aramakta

Yıldızlar dökülürken sükutun hecesine
Hafızada biriken çizgiler yol bulur
Zamanın çarkında donmuş o son hevesine
Ruh, kadim bir aynada kendiyle buluşur
Eski bir şarkı fısıldar gecenin nefesine
Gölgeler çekilir, geriye yalnız kendisi kalır

Kor ateşle dövülen bir ömür
Bir demirini örsünde şekillenir

ÂŞIK NAMAZOĞLU (TAHSİN YAĞCI) İLE ÂLİMİ-HALÛK TANRIVERDİ ŞİİR SOHBETİ; "GÖZLERİN ÖLDÜRÜR BENİ"

ÂLİMİ - HALÛK TANRIVERDİ

"Gözlerin Öldürür Beni"
(Âşık Namazoğlu)

Âşık Namazoğlu
Melül melul bakma ele,
Gözlerin öldürür beni,
Vurulmuşam tatlı dile,
Sözlerin öldürür beni.

Âlimi - Halûk Tanrıverdi
Ay Gız bin türlü halın var,
Gizlerin öldürür beni,
Cilve, işveli al'ın var,
Nazların öldürür beni.

Âşık Namazoğlu
Cemalin benzettim aya,
Layıksan meclise toya,
Hayranam o selvi boya,
Dizlerin öldürür beni.

Âlimi - Halûk Tanrıverdi
Bendi yıkan sel olursun,
Fırtınada yel olursun,
Çekilirsin, el olursun,
Tezlerin öldürür beni.

Âşık Namazoğlu
Tahsin'em kaldım aralı,
Olmuşam dertli yaralı,
Gitme ay dağlar maralı,
İzlerin öldürür beni.

Âlimi - Halûk Tanrıverdi
Solar gönlüm, susar dilim,
Çıkmaz sokak olur yolum,
Âlimî, har olur halim,
Pozların öldürür beni.

Âşık Namazoğlu (Tahsin Yağcı)
26.07.2024

Âlimî - Halûk Tanrıverdi - 11.10.2024

ORKESTRA

ERTUĞRUL KAYA

Daha henüz okuma yazma bilmezken evdeki kitapları karıştıran, sayfalarını gelişigüzel karalayan bir çocuktum. Yıllar sonra, sayfası karalanmış, kapağı yırtılıp koparılmış bir kitabın beni esir aldığını anladığımda kitapları çok seven biri olduğumu da fark ettim. *Vadim O Kadar Yeşildi Ki* adlı bu kapaksız kitabı kaç kez okudum bilmiyorum. Romanda ben yaşlarda bir çocuk vadiden ayrılıyordu. Köyden her ayrılışımda o çocuk gibi hisseder, sanki bir daha köye dönmeyecekmişim gibi bir burukluk duyardım. İçten içe dönmemeyi de isterdim belki.

Köyümüzde vadilerden bol ne vardı ama romandaki gibi bir madenci köyü değildi elbette. Bu yüzden de kömür tozu solunan sokakları, elleri yüzleri kapkara madencileri yoktu etrafta ve onları kapı önlerinde bekleyen kadınlar da... Tertemiz bir havası, ışıl ışıl dereleri, yemyeşil ağaçları vardı. Yine de o kitabın bizim vadi düşünülerek yazıldığını sanırdım. Bu kadar tesadüf olamazdı. Ne var ki ön kapağı ve künyesinin yazılı olduğu ilk iki sayfa yırtılıp kaybolmuştu. Kitap bu hâliyle sadece romanın bölümlerinden oluşuyordu; yazarının adı, nerede, ne zaman basıldığı belli değildi tabii. O kitabı yıllarca o hâliyle taşıdım durdum. Olmayan ön kapağının yerine boş bir kartondan kapak yapıp yapıştırdım. Kitabın adını el yazısıyla yazdım. Neden sonra görev yaptığım bir okul kütüphanesinde aynı kitabı gördüm. Tabii daha sağlamdı, sayfaları karalanmamıştı ve bir kapağı vardı. Hemen yazarının adına baktım: Richard Llewellyn yazıyordu. Yetişkinliğimde ülkemizde pek bilinen bir yazar değildi, adının unutulmuş olması sadece yaramaz bir çocukluğa bağlanamazdı. Bu ismi kendi kitabımın kapağına yine el yazısıyla yazdım. Şimdi gerçek bir roman olmuştu işte. Yıllarca süren suçluluk duygum hafiflemişti böylece. Kitabı bu tam hâliyle bir kez daha okudum.

Kitabı kapaksız olarak okuduğum yıllarda köyümüz bambaşka

bir zamanı yaşıyordu. Yolları yenice asfaltla tanışıyordu. Elektriksiz günlerse yeni sona ermişti. Evvelce tozlu yollarında sadece koca tekerli Köy Hizmetleri kamyonları dolaşır, greyderler keskin parlak bıçaklarıyla yolları düzler, toprakları yol kenarlarına iterdi. Genişlemiş ve düzleşmiş yollarda "ilk kim yürüyecek" oyunu oynardı çocuklar. Sonra Karayollarının zift tankerleri, silindirleri, mıcır yüklü koca kamyonları geldi. Köyün yolları simsiyah oldu. Asfaltın ağır kokusu sardı her yeri. Köyümüz değişiyordu. Bu iyi bir şey miydi söylemesi zor. Hiç değişmeyeceğini düşündüğümüz köyümüz yollarından başlayarak gözümüzün önünde değişiyordu. Köyün bu zift karası hâline alışamadık. Silindirlerin yolları sarsan gürültüsü, kayalıklarda yankılanıyor, köyümüz hiç görmediği bir değişime sahne oluyordu. Bunca gürültü, geçmiş günlerin orada burada saklanmış izlerini de ürkütüyordu elbette. Kamyonlar evlerin dengini aşan yükseklikleriyle kasalarını kaldırıp siyaha boyanmış yollara bembeyaz mıcırları dökerek ilerliyor, herkes dizilmiş ilgiyle, şaşkınlıkla, hayranlıkla olanları izliyordu.

Yolların beyaz mıcırları yollara tutunup yer yer kararmaya başladığı günlerde köye elektrikçiler geldi. Ölçtüler, biçtiler; sonra akıl almaz yükseklikte demir elektrik direkleri inşa ettiler. Onları öyle görüp de hayran olmamak ne mümkündü. Birer cambaz gibi direklerin tepelerinde dolanırlardı. Hele biri vardı; kısa boylu, kendinden emin duruşlu bir elektrikçi... Kahvenin önünde, sanki kartallara bakar gibi başını kayalıklara doğru kaldırıp gözüne küçük bir şişeden göz damlası damlatırdı. Bu sahneyi o kadar çok görürdük ki oyunlarda onu taklit eden çocuklar, tıpkı onun gibi başını havaya kaldırıp gözüne bir şeyler damlatıyormuş gibi yapardı. O hâliyle kartalları görür müydü bilinmez ama kartalların onu gördüğüne emindim.

Köyde henüz elektrik yokken bile akülü televizyonlar vardı bazı evlerde. Elektrik, mahallelere dağıtılıp da kadınlar gaz lambalarını toprağa çarpıp kırdıktan sonra evlerde televizyonlar çoğaldı. Birkaç büyük düğmesi olan bu kaba televizyonların kumandası yoktu. Günün her saati de izlenmezdi; işler bitip akşam evlere toplanınca özenle açılır, cızırtılı yayınlar oynanan antenlerle düzeltilir, parlak ekrandan kalın çizgiler atlarken seyre dalınırdı. Televizyon bu hâliyle çok şey anlatmak isteyip pek de bir şey anlatamayan bir eşyaydı.

Nereden görüp anlattıysa bir yakınımız, köyün yamaç mahallelerindeki evin birinde kumandalı bir televizyon olduğunu söylemişti laf arasında. O televizyonu hayalimde kaç kez açtım kapadım kim bilir. İçini hiç görmediğim o eski taş evin duvarına sırtını yaslamış yenidünya ağacının dalları, demir parmaklıklı küçük pencerenin yarısını kapatırdı. Buna rağmen gözlerim uzaktan uza-

ğa, o uzak mahalledeki taş evin yenidünya dalları arasındaki penceresinden geçer, televizyonu ve üstünde olduğunu düşündüğüm kumandasını arardı.

Kartallar henüz köyün göğünde bol bol uçtuğu için gözümü sık sık yenidünya ağacının taş duvarına yaslandığı küçük pencereli o eve yöneltirdim. Evin içindekiler televizyonu kumandasıyla açıp ailecek oturup izliyordur diye düşlerdim. İşte böyle bir gün, o evin olduğu mahalleden yüksek tuhaf sesler duyulmaya başladı. Ses köyün her yerine eşit dağılıyordu. Kayalıklarda yankılanıp çınar ağaçlarını, ceviz ağaçlarını, incir ağaçlarını yalayıp yere iniyordu. Kartallar aldırışsız uçsa da serçelerde bir telaş vardı sanki. Bir müzik çalıyordu. Ama bu, ne bahçelerin birinde bir ağaç dalına asılmış radyo sesine ne de cızırtılı bir televizyon sesine benziyordu. Müzik çaldıkça çaldı. Köyün sık ağaçları öteki mahalleleri ve oralarda neler olduğunu görmeye engeldi. Bir tahminim olsa da merakım arttıkça arttı. Bir düğün var ve çalgıcılar gelmiş desek, değildi. Onların havaya karışan yumuşak ezgileri gibi değildi bu. Kara benizli kemancılar, uzun boylu klarnetçiler, göbekli davulcular değildi sesin sahibi. Öyle yüksek ve tiz bir müzikti ki bu, köyde olağanüstü bir şeyler olacak sanılırdı. Kumandalı televizyonu görmek için gösteremediğim cesareti bu müzik için gösterdim ve koşa koşa yamaçtaki mahalleye gittim. Mahallenin inişli çıkışlı dar sokaklarında sese doğru yürüdüm. Nihayet soluk soluğa sese yaklaştım. Heyecanım tahminim olan şeyi ispat etmek içindi aslında. Hayalimde belli belirsiz beyaz klavyeler resmedip sesin böyle bir şeyden geldiğini düşünmüştüm. Ama kim böyle bir şeyi neden köye getirmiş olabilirdi? Çalgıcılar neye yetmiyordu sanki. Eski taş evlerin arasında bir nişan merasiminin hazırlıkları olduğu seçiliyordu. O anda orkestranın bütün gizemi dağıldı. Daha önce köyümüzde hiç kimse bu şekilde bir törenle evlenmemişti. Tozlu bir düzlükte, ayakta dikilmiş, önündeki klavyenin ezberlediği tuşlarına basan müzisyene şöyle bir bakmış ve tüm bağlantıyı çözmüştüm. Gelişigüzel dağılmış elektrik kabloları ve biçimsiz kara kutu gibi bir hoparlörden başka merak edilecek bir şey yoktu ortada. Sanki kara benizli kemancı, uzun boylu klarnetçi ve şişman davulcunun yerine o orkestrayı ve çalanı küçümsemiş, seyretmeden hemen eve dönmüştüm. Evdekilere yarım ağız, "Tahmin ettiğim gibiymiş." dedim. Onlar heyecanıma gülümseyip geçerken ben yine içinde kumandalı televizyonun olduğu, duvarına yenidünya ağacı yaslanmış taş evin demir parmaklıklı küçük penceresine baktım.

AY IŞIĞI

RABİA DURMUŞ

Mehtap mıdır geceyi böyle nûra boyayan,
Hangi sırdır gönlümü bu sessizliğe koyan?

Ay neden eğmiş yüzünü gecenin sularına,
Kim dokunmuş bu kadar derinden hatıralara?

Hangi yıldız titriyor semânın koynunda,
Bir hasret mi saklıdır gecenin sonunda?

Rüzgâr neden bu akşam böyle mahzun eser,
Uzaklardan hangi gönlün âhını getirir?

Mehtap neden süzülür penceremden içeri,
Hangi hayali taşır gecenin seherleri?

Bu solgun ışık neden dokunur kalbime,
Hangi eski sevda düşer her zerreme?

Ay neden suskundur, gece neden derin,
Kimdir uykusuz bırakan bu sessizliğin?

Bir ışık bu kadar nasıl hatıra taşır,
Bir gece insanın ömrüne nasıl sığar?

Ey mehtap, söyle bana, nedir senden kalan,
Hangi sevdanın izidir gönlümde bu zaman?

Sabahın ilk ışığı söndürür mü seni,
Yoksa gece mi saklar bende bıraktığını?

CELLATLAR TANIR BENİ

EMİN GÖNEN

Beni yabancı sanma ey gönlümün şiiri
Hüsnünden ilham alan sanatlar tanır beni
Ruhum böyle kan revan, gözlerinin esiri
Bakışında delici pusatlar tanır beni

İçimin denizine sevdan düştü düşeli
Mehtabı sende görmek düşlerin en güzeli
Değmese de elime saçının bir tek teli
Zülfünün kurdelesi imbatlar tanır beni

Ne aklım kaldı başta ne hayatın denklemi
Kaf dağına denk düştü gözyaşının dirhemi
Bir lahza gülüşüne feda edip âlemi
Yok pahaya gittiğim mezatlar tanır beni

Kâh buzlar sultanısın ömrümün güneşinde
Kâh yanar kardelenler ruhunun ateşinde
Sen koştukça kararsız hülyaların peşinde
Ümitlerimi yoran tezatlar tanır beni

Duy beni feryadımın parçalandı kafesi
Sana çıkan yollarda tükettim kor nefesi
Kısalsın diye bana gönlünün mesafesi
Yalınayak geçtiğim sıratlar tanır beni

Seni sevmek suçuna düçar olunca yürek
Aşkın gam saatini haber verdi zemberek
Çatılan kaşlarını infaz emrim bilerek
Boynumda hazır kıta cellatlar tanır beni

YAZMA REÇETE

ALİ HAVAN

Ağrımı kesmiyor artık ilaçlar
Boş yere reçete yazma be doktor
Kalbimi yoruyor bu ihtilaçlar
Boş yere reçete yazma be doktor

Hep yarıda kaldı tuttuğum işler
Hep aynı noktada kaldı gidişler
Yolculuk hevesi ruhumu dişler
Boş yere reçete yazma be doktor

Ne yarın atını kovalar bulut
Ne yeni bir günü tazeler umut
Odamda musalla yanımda tabut
Boş yere reçete yazma be doktor

Gölgemi ararken kayboldum yolda
Sardım mevsimleri sakladım çulda
Günleri ıslattım kurudu yılda
Boş yere reçete yazma be doktor

Yola çıktığım gün dön geri dedi
Şimdi ne zamanı ne yeri dedi
Takvime ay sordum zemheri dedi
Boş yere reçete yazma be doktor

Bu seferlik kalsın dert benle olsun
Gönül kesesine ıstırap dolsun
Deva isteyene yaz ki kurtulsun
Boş yere reçete yazma be doktor

DUA

FUAD BİLƏSUVARLI

Gəl sinəmdən dağı götür,
Götür, Allah, yalvarıram!
Dərdlərimi azdır, itir,
İtir, Allah, yalvarıram!

Çiyinlərim dağdan ağır,
Fikir məni yaman boğur...
Mən bəndənə bir yol uğur
Yetir, Allah, yalvarıram!

Gəl sınama inadını,
Qırma eşqin qanadını...
Bizə vüsalın dadını
Gətir, Allah, yalvarıram!

Aç qapını üzümüzə,
Yetir bizi arzumuza.
Bərəkət qat ömrümüzə,
Qadir Allah yalvarıram.

Hər vaxt yetiş köməyimə,
Bir qüvvət ver biləyimə.
Şəfqətini ürəyimə
Ötür, Allah, yalvarıram!

Bəxş et bizə xoş zamanı,
Sülhlə bəzə bu cahanı.
Müharibə, qan, davanı
Bitir, Allah, yalvarıram!

YARADAN YETER

İHSAN NAZİK

Dertler sıra sıra geldiği zaman
Bir dost arar isen Yaradan yeter
Gözlerine yaşlar dolduğu zaman
Bir dost arar isen Yaradan yeter

Dünyanın halleri öyle ki bozuk
Nice mazlumların yüreği ezik
Kuyu kazanlara hemen çek çizik
Bir dost arar isen Yaradan yeter

Zalimden kötü söz duyan ne yapsın
Aşkın hançerini yiyen ne yapsın
İdam gömleğini giyen ne yapsın
Bir dost arar isen Yaradan yeter

Mahşere sakla sen kalan davanı
Dilinden düşürme asla duanı
Attığın adımda düşün yuvanı
Bir dost arar isen Yaradan yeter

Doğru düşünmektir her şeyin başı
Sırrını daima içinde taşı
Biter mi kulların hayali düşü
Bir dost arar isen Yaradan yeter

Hak dostu şairim bir garip kulum
Pirim Âşık Şenlik yoludur yolum
Doğruyu demezsem tutulur dilim
Bir dost arar isen Yaradan yeter

HASBİHÂL

ECİR DEMİRKIRAN

Gün kalkar tepemizden sonsuza göçer âlem
Hangi zaman dilim çaldı hülyalarımı
Umutlarım göçüyor dört yanım sardı elem
Paramparça umutlar kaplamış yollarımı
Vahşet arenasında tükendi tüm sevdalar
Seven dil kan damladı haykırmada nidalar

Düşünceler yozlaşmış seraba döndü kasvet
Öyle vahşi zamanki her şey geçmişe hasret
Dünyanın düzeninde bu kalbur bilmeceler
Çözümünde fayda yok gel de duruma sabret
Sardı şafağın nuru her yer aydınlık amma
Gönüller kör karanlık şefkati uzar sanma

Açılmış güller gördüm renk aynı koku yitik
Nice insanlar gördüm kalpte merhamet bitik
Aklımın zerresini almıyor arsızlığı
Ahlak denilen olgu paramparça ve yırtık
Acı veriyor hayat cehennem sarmalında
Sanki dünyam yıkılmış kader solmuş alnımda

Böylece geçer zaman asude bir anım yok
Firkatin pençesinde yoz sevgiye karnım tok
Parçalanmış ne varsa hayat penceresinde
Deler gönlümü heyhat güvene atılan ok
İnsanlık ölüyor bak gözler kör, kulak sağır
Öyle bir derde düştük dünyadan kat kat ağır.

MESDER HABERLERİ

TÜRKİYE KÜLTÜR YOLU FESTİVALİ KAHRAMANMARAŞ'TA GERÇEKLEŞTİ

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü tarafından 12-20 Eylül 2026 tarihleri arasında düzenlenen "**Türkiye Kültür Yolu Festivali, Kahramanmaraş'ta Birlikteyiz**" programında, Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER) de paydaş kurumlar arasında yer aldı. Etkinlikler kapsamında MESDER ev sahipliğinde iki önemli program gerçekleştirildi:

"**Salkım Söğüt Gölgesinde Maraş Kültürü**": 14 Eylül 2026 tarihinde düzenlenen ilk programda, MESDER Başkanı Yazar **Ali Avgın** dinleyicilerle buluştu. Avgın konuşmasında; şehrin edebî hafızasını, deprem sonrası kültürle ayağa kalkış sürecini, kentin geleneksel kültürel mirasını ve Salkım Söğüt dergisinin Kahramanmaraş'ın edebiyat tarihindeki kritik rolünü detaylarıyla paylaştı.

"**UNESCO Edebiyat Şehri Kahramanmaraş ve Edebî Hafızası**": MESDER'de 19 Eylül 2026 tarihinde gerçekleştirilen bir diğer söyleşide ise derneğin kurucularından Eğitimci, Şair ve Yazar **Ramazan Avcı** yer aldı. Avcı konuşmasında, bir şehri yeniden ayağa kaldırmanın yalnızca yıkılan binaları inşa etmekle mümkün olamayacağını vurguladı. Şehirlerin asıl kimliğinin hafızalarında, kültürlerinde, sanatlarında, kelimelerinde ve gelecek tasavvurlarında saklı olduğunu belirterek, Kahramanmaraş'ın edebiyat alanındaki zenginliğini ve bu zenginliğin arkasındaki temel nedenleri bütün yönleriyle ele aldı.

"SALKIM SÖĞÜT / MESDER", 11. KAHRAMANMARAŞ KİTAP FUARI'NDA YERİNİ ALDI

16–25 Ekim 2026 tarihleri arasında gerçekleştirilen **11. Uluslararası Kahramanmaraş Kitap Fuarı**'nda, Salkım Söğüt Dergisi ve Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER) de yerini aldı. UNESCO şehri, şiirin ve edebiyatın başkentinde; 400 yazar, 150 yayınevi ve 50 farklı söyleşiyle dikkat çeken, "**Anadolu'nun En Büyük Kitap Fuarı**" namıyla bilinen etkinlik tam bir kültür ve sanat şölenine dönüştü. Fuar, Kahramanmaraş'ın kadim köklerinden aldığı güçle istikbale nasıl emin adımlarla yürüdüğünü bir kez daha gözler önüne serdi.

Salkım Söğüt Dergisi ve MESDER'in de yer aldığı fuarda, dernek mensubu şair ve yazarların kitapları okurlarıyla buluşurken; Salkım Söğüt dergisi de yenilenen yüzüyle fuarın en dikkat çeken dergileri arasında yer aldı.

UNESCO "ULUSLARARASI YAZAR REZİDANSI PROGRAMI" MESDER'DE GERÇEKLEŞTİ

Kahramanmaraş'ın UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı sürecinde sunduğu taahhütlerin biri olan "**Uluslararası Yazar Rezidansı Programı**", Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin öncülüğünde gerçekleştirildi. Bu anlamlı yolculuğun duraklarından biri de hiç şüphesiz şehrin edebiyat dünyasını diri tutan ve edebi faaliyetleriyle dikkat çeken merkezlerinden biri olan **Kahramanmaraş Edebiyat ve Sanat Derneği (MESDER)** oldu.

28 Ekim 2026 tarihinde MESDER'in sıcak ve samimi çatısı altında gerçekleşen buluşmada; **İngiltere'den Rebecca Ruth Gould, Gürcistan'dan Archil Kikodze ve Tunus'tan Mohamed Amine Lajili**, derneğin şair ve yazarlarının misafiri oldu.

Projenin amaçları, farklı ülkelerden gelen yazarların şehrimizin tarihini, kültürel değerlerini ve edebî birikimini yakından tanımaları; bu deneyimlerini kendi ülkelerinde ve edebiyat çevrelerinde paylaşmaları hedefleniyor.

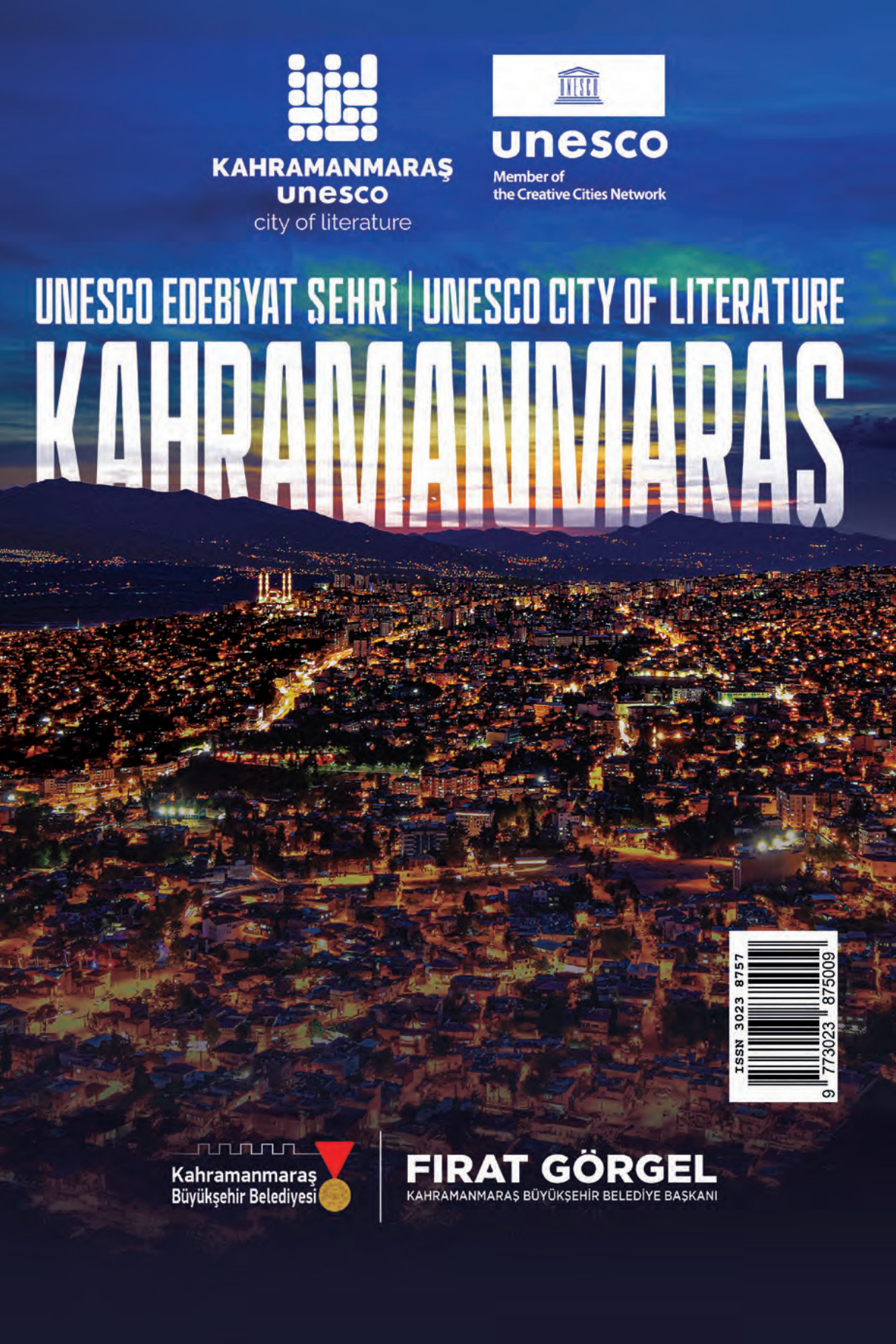

SALKIMSÖĞÜT
• KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT ISSN: 3023-8757 TEMMUZ - AĞUSTOS: 2026 YIL: 4 SAYI: 33
KAHRAMANMARAŞ
UNESCO edebiyat şehri
DOSYA / KAHRAMANMARAŞ EDEBİYATI VE UNESCO
Story / The L terature of Kahramanmaraş and UNESCO
RÖPORTAJ / INTERVIEW PROF. DR. MEHMET AKİF KİREÇCİ
Duran Doğan
Doç. Dr. Elif Sayın Kocagöz
Prof. Dr. Mehmet Akif Kireçci
Dr. Öğretim Üyesi Stefan Rathert
Prof. Dr. Selim Somuncu
Ramazan Avcı
Doç. Dr. Nadire Karademir
Nimet Tekerek
Prof. Dr. Kemal Tımur
Prof. Dr. Yakup Poyraz
Sadık Yalsızuçanlar
Lütfi Bilir
Murata Gül
Mustafa Köneçoğlu
Mesut Bilginer
Mehmet İpçioğlu
Mehmet Gözükara
Tayyip Atmaca
Meryem Yardımcı Küçük
Yaşar Bayar
Oruç Dadaşi Erman
Yusuf Erol Gökduman
Fatma Nişancı
Tezay Tezcan Akkurt
Gülşen Kırmacı
Ali Haydar Koyun
SALKIMSÖĞÜT
• KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT ISSN: 3023-8757 EYLÜL - EKİM 2026 YIL: 4 SAYI: 34
DOSYA
EDEBİYATIMIZDA
TAŞRA ESTETİĞİ
SÖYLEŞİ
SADIK YALSIZUÇANLAR
Ahmet YÜZEROĞLU • Gülçen KIRMACI
Ali AYGIN • Halil İbrahim ÜNLÜ
Ali BÜYÜKÇAPAR • Hanifi YILMAZ
Ali Haydar KOYUN • Hatice DALKIRAN
Alpparen KARAMAN • Haşim KALENDER
Aslıye CEYHAN • Hidayet BAŞCI
Burhan SAKALLI • Hızır İrfan ÜNDER
Cemal KARSAVAN • Kadir KÖSE
Dilek EKER ÖZYURT • Kadriye KIRDÖK
Erhüzrul KAYA • Kemal TIMUR
Gülçin YÂSEMİR ARSLULUT • Lütfi BİLİR
Meşide AYDOĞAN • Rabia DURMUŞ
Mehmet GÖZÜKARA • Ramazan AVCI
Mehmet Akif KİREÇCİ • Rana İSLAM DEĞİRMEN
Mehmet Ali ABANAY • Sadık YALSIZUÇAN
Meryem YARDIMCI KÜÇÜK • Şaban GÜZİBİLİ
Mesut BİLGİNER • Tayyip ATMA
Mustafa ALYAZ • Tezay TEZ
Mustafa AYVALI • Tuba TE
Mustafa IŞIK • Yedat
Nimet TEKEREK • Ve
Özdem POLAT

KAHRAMANMARAŞ
unesco
city of literature

unesco
Member of
the Creative Cities Network

UNESCO EDEBİYAT ŞEHRİ | UNESCO CITY OF LITERATURE

KAHRAMANMARAŞ

ISSN 3023 8757

Kahramanmaraş
Büyükşehir Belediyesi

FIRAT GÖRGEL
KAHRAMANMARAŞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI